

NEŽINOMO KAREIVIO KARSTAS IR JO GRIAUČIAI

KARYS

1985 Lapkritis — November

Nr. 9

KARYS

1985
Nr. 9 (1616)

Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖ

TURINIO SKYRIAI: Karinės Žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje Pasižvalgius,
Kronika ir Šaulių priedas — Tremties Trimitas
Redaktorius — Balys Raugas, 415 Main St., Delran, N.J. 08075
Administratorius — Alfonsas Samušis

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriamus straipsnius siųsti redaktoriaus adresu. Įvairių autorių straipsniai, skelbiami KARYJE, nevisada reiškia redakcijos nuomonę. Straipsniai gali būti trumpinami bei taisomi. Korespondencijos spausdinamos tik apie ramovėnų, šaulių ar birutiečių veiklą bei jų narius. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. \$9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.
Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

Čekius arba Money Orders adresuoti tik KARYS vardu, - ne "Warrior" ar kt.
Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ, a Not-For-Profit Corporation, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid at Brooklyn, N.Y. Postmaster. Send Address changes to: KARYS, 341 Highland Boulevard, Brooklyn, N.Y. 11207

TURINYS

Lietuvos Nežinomojo Kareivio karstas	viršelio 1 psl.
Lietuvos kavalerija žygyje	viršelio 4 psl.
Andrius Mironas — Ir vėl skausminga sukaktis	385
B. B. — 575 m. nuo Žalgirio mūšio	389
A. Budreckis — Prieš 550 m. įvyko Pabaisko mūšis	396
J. Abraitis — Karinė tarnyba Gedimino pulke	400
A. Skirka — Pereinu tarnauti civiliu tarnautoju	408
Z. Tamošiūnas — Kaip aš tapau artileristu	412
A. Maslauskas — A. a. kpt. J. Dragūnevičius	414
KARIO SKYRIAI:	
Spaudoje pasižvalgius	415
Karinės žinios	416
ŠAULIŲ PRIEDAS:	
Tremties Trimitas	421
Turinyje: Alės Rūtos — Pagris as pasmerks, Algirdo Gustaičio — Pagarba senoms lietuvių dainom, kronika	

ATSTOVAI:

Baltimore — K. Česonis, California — A. Audronis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis,
Aurora, Col. — Br. Masiokas, Australia — V. Šalkūnas

PLATINTOJAI

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St., North
Geelong, Vic. 3215
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona,
NSW, 2199

KANADOJE

TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas,
St. Prakapas.

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Baly's Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Jonas Smailys
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

ANGLIJOJE

S. Kasparas, 32 Puteaux House, Roman
Road, London E 2. ORF, England

SPAUSDINA

Franciscan Press
341 Highland Blvd. Brooklyn, N.Y. 11207

*[steigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.*

KARYS

*Atgavintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais.*

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 9 (1616)

LAPKRITIS — NOVEMBER

1985

LAPKRIČIO 23-JĄ MININT,
sveikinimai su geriausiais linkėjimais Lietuvos Nepriklausomybės kovų
dalyviams ir dabarties kovotojams dėl Lietuvos laisvės . . .

K A R Y S

IR VĖL SKAUSMINGA SUKAKTIS

Lapkričio 23-sios proga

ANDRIUS MIRONAS

Lietuvos sostinėje Vilniuje 1918 metais lapkričio 23 dieną nepriklausomos Lietuvos vyriausybė paskelbė atkurianti savo kariuomenę.

Pirmieji nepriklausomos Lietuvos kariai — savanoriai - kūrėjai, mobilizuotieji kariai, šauliai ir pirmieji partizanai atliko didelius tėvynei žygius. Kruvinose kovose su bolševikais, bermontininkais ir lenkais už savo tautos laisvę ir Lietuvos valstybės nepriklausomybę tarp 1918 ir 1920 metų tik kautynių laukuose buvo nukauta apie pusantro tūkstančio Lietuvos karininkų, kareivių, šaulių ir partizanų. Daug daugiau mirė nuo žaizdų arba ir nuo ligų. Visose kovose su Lietuvos priešais mūsų kariuomenė neteko 4,256 kovotojų. Tokia brangia kaina buvo tada atpirkta mūsų valstybės laisvė ir nepriklausomybė. Vyčio kryžiais už narsumą tose kovose buvo apdovanota trys šimtai karininkų ir tūkstantis su viršum viršilų, puskarininkų, grandinių, eilinių, šaulių ir partizanų. Tuo būdu, Lapkričio 23-ji tapo ir Vyčio kryžiaus kavalielių švente.

Pasibaigus karams už Lietuvos nepriklausomybę, mūsų kariuomenė toliau tęsė savo darbą — mokė lietuvius jaunuolius karinių dalykų, ruošė ateities uždaviniams tėvynės gynėjus. Kariuomenės eiles perėjo keli šimtai tūkstančių jaunų lietuvių vyrų. Kartu kariuomenė buvo ne tik patriotizmo ar karo mokslų mokykla, bet ir bendrojo

išlaisvinimo mokykla. Vėlesnieji lietuviai partizanai atsirado ne savaime, bet kiekvienas jų yra buvęs Lietuvos kariuomenėje išauklėtas mylėti ir ginti savo tautą ir valstybę.

Lietuvos kariuomenė nebuvo atskirta nuo savo tautos organizacija, bet organinė, nedaloma savo tautos dalis. Ji džiaugdavosi savo tautos laimėjimais ir liūdėdavo nelaimėms užklupus. Juk kariai buvo tie patys brangūs ir mieli mūsų tautos sūnūs, tėvai ir broliai.

Senesnieji mūsų kariuomenės kariai, pirmųjų kovų už nepriklausomybę dalyviai ir vėliau išauklėti vadai su širdgėla apgailestauja, kad susidėjus aplinkybėms visi negalėjo organizuotai ginti Lietuvos laisvės. Per šias okupacijas daugiausia nukentėjo Lietuvos kariai: ypatingai mūsų karininkai, kurie vadovaudavo toms lemtingoms ir tragiškoms kovoms.

Pirmieji Lietuvos kariai, pirmieji kovotojai už Lietuvos laisvę, nors dabar pasiekę žilo plauko, bet neužsnūsta tik senų laikų prisiminimus minėdami, bet nuolat seka lietuvių gyvenimą išeivijoje ir okupuotoje Tėvynėje. Daugelis jų net aktyviai dalyvauja mūsų visuomeninėje, politinėje ir kultūrinėje veikloje. Prieš 34 metus Amerikoje buvo nutarta steigti lietuvių karių sąjungą. Čikagoje iniciatoriai susirinko ir nustatė gaires. Karių veteranų sąjunga "Ramovė" pradėjo veikti šiame krašte nuo 1950 metų, taigi, vos įkėlę koją į Amerikos Jungtines Valstybes. Tai įrodo, jog mūsų karių širdyse ne tik rusena tėvynės meilė, bet ir liepsnoja aiški patriotinė šviesa.

Svetur savo valstybės neturėdami ir nesiorganizuodami į Tėvynei laisvinti sambūrius, patys save pasmerkiame lėtai mirčiai. Nuo pat iš Tėvynės pasitraukimo valandos esame išsibarstę po platųjį pasaulį. Tik nedaugelis mūsų buriames į savo pažiūroms artimesnius būrelius, kurių beveik visų aukščiausias siekis apibūdinamas Tėvynės laisvinimu arba darbais ta linkme.

Nors ir neturime nei savo valstybės, nei teritorijos, nei tautoskamieno, nei kariuomenės, vis dėlto turime kokiomis nors priemonėmis ar kokiais nors ginklais kovoti dėl Lietuvos išlaisvinimo iš nuožmaus bolševikinio komunizmo jungo! Šautuvus, kulkosvaidžius, patrankas ir tankus dabar pakeičia žodis, punkсна, energinga veikla ir masiniai reikalavimai atitinkamose institucijose.

Anais mūsų nepriklausomos valstybės kūrimosi laikais Lietuvos šaulių sąjungos kūrėjai Matas Šalčius ir Vladas Putvinskis rado reikalo steigti partizanų-šaulių būrius, kad padėtų dar jaunai mūsų kariuomenei kovoti su gausiais priešais, ypatingai užfrontėje, karo veiksmų užnugaryje. Įsteigtoji Šaulių sąjunga jau pačiomis pirmosiomis savo gyvavimo dienomis atliko didžiai svarbų tautai patarnavimą — pegelbėjo sulikviduoti lenkų "peoviakų" (Polska Organizacja Wojskowa) ruoš-

tąjį perversmą, norėdami nušalinti tuometinę Lietuvos vyriausybę ir krašto valdymą atiduoti Lenkijai. Nesunku įsivaizduoti, koks būtų mūsų krašto likimas, jei šis "peoviakų" sukilimas nebūtų likviduotas — ar iš viso būtų išsilaikiusi nepriklausoma mūsų valstybė?

Tų laikų atrastuose po sukilimo likvidavimo "peoviakų" dokumentuose lenkai teisingai tikslus remdamiesi tuo, kad lietuviai neturi pakankamai inteligentijos ir todėl negali patys nepriklausomai valdytis. Jie tvirtino, kad esą kraštui vadovauja Lietuvos lenkai, o lietuviai nėra atsparūs nei germanizacijai, nei rusifikacijai. Mūsų kariuomenei esant užimtai fronte prieš bolševikus, ši lenkų organizacija įvykdė sukilimą, bet jų vadai buvo laiku susekti ir areštuoti. Vis tai su aiškia šaulių pagalba.

Gen. Silvestras Žukauskas, buvęs Kariuomenės vadas. Jam vadovaujant išvyti iš Lietuvos bolševikai ir sumušti lenkai ties Giedraičiais - Širvintais.

Giliau pažvelgę į anų laikų sukilėlių argumentavimus, galime atrasti analogijos ir šių dienų mūsų išeivijoje. Ir dabar juk mes pakankamai neturime sąmoningų patriotų veikėjų, norinčių aukotis Tėvynės išlaisvinimui. Esame taip pat neatsparūs nutautėjimui, gyvenamuose kraštuose asimiliuodamiesi, neturėdami bendro fronto prieš nutautinimą. Nekreipdami atitinkamo dėmesio į vadinamąs "smulkmenas", kaip — jaunimo kalbėjimą svetima kalba, vartojimą spaudoje žargoniškų

žodžių, taikymąsi gyvenamojo krašto papročiams atsisakant savųjų papročių, stengimąsi visur kalbėti tik svetima kalba, gėdyjantis savosios! — Visa tai silpnina mūsų atsparumą, lenkia išeiti iš lietuviškojo akiračio ir priiimti svetimybės. Mums stinga vadinamojo tautinio “išdidumo”...Mums stinga tautinio sąmoningumo, tautinės savigarbos. Mums reikia atsikratyti to vergiško pataikavimo, padlaižiavimo ir nugaros lankstymo. Mums būtina siekti mūsų tautinio vardo pripažinimo!

Pavergtoje mūsų Tėvynėje patriotizmas yra įleides gilias šaknis, nors okupantas stengiasi jaunimą perauklėti komjaunuoliais ir slopinti tautinius jausmus, meilę Tėvynei.

Visi girdėjome apie Kaune žuvusį jaunąjį Romą Kalantą, kuris susidegindamas Miesto sode šaukė “Laisvės Lietuvai!”

Ar daug kas iš mūsų pasiryžtų bent čia, laisvajame pasauly, įvykdyti tai ką įvykdė Kalanta?

Tačiau šiam jaunuoliui Lietuvos laisvė buvo aukščiau už viską, mieliau už smagiausius malonumus, brangiau už jo paties gyvybę. Jis protestavo ne tik prieš žiaurų režimą, jis aiškiai pabrėžė, žūdamas liepsnose, jog jis aukoja savo gyvybę, kad pasaulis išgirstų pavergtos mūsų Tautos beviltišką šauksmą!

Okupantai apšaukė jį bepročiu, nevykėliu, narkotikais apsisvaiginančiu ir visokiais būdais dergė jo asmenį, kad tik žmonės nesektų jo pavyzdžiu ir neužsikrėtų pavojingomis jiems “patriotizmo bacilomis”... O bolševikai meistriškai moka lignoninėse, patys narkotikais svaigindami, iš veržlių ir energingų mūsų patriotų padaryti susmegusius lepšius, jau nebe pavojingus jų režimui.

Neleiskime toms tariamoms baciloms išnykti iš mūsų širdžių! Iš mūsų niekas nereikalauja save susideginti, bet turime patriotizmo liepsną ugdyti ir puoselėti savo širdyse, kad nors ir menkesniais nuopelnais, mūsų Tėvynės laisvės atgavimo siekdami, galėtume papuošti Tautai pasiaukojimo amžiną paminklą.

Tarptautinius klausimus sprendžia ir lemia ne viešoji opinija, o krašto vyriausybė. Ypač pastaraisiais laikais abiejų Šiaurės Amerikos valstybių politinė kryptis vis rodė į sovietų pusę. Kad ir žinant, jog turima reikalo su banditais, plėšikais ir piratais, tačiau diplomatinis sprendimas nulemia baimė ir karo vengimas. Karinė sovietų grėsmė sudaro šiems Amerikos kraštams didelių rūpesčių, kaip Centrinės Amerikos valstybių jėga ar klasta grobimas, o karo su sovietija baimė ir vengimas įsivelti į karinius veiksmus nustūmė šiaip jau gana galingas šias dvi valstybes į pa-

syvumo poziciją, nes sovietų propagandos būgnai ir trimitai apkurtino vadovų ausis ir įvarė baimės į jų širdis...

Čia ir glūdi svarbiausioji lietuvių išeivių problema, gal net ir dilema, nes savyje nugalėti baimę daug lengviau, kaip prikalbinti kitus būti drąsesniais. O kai baimė apima ne vieną asmenį, o milijonus žmonių, tai kova prieš ją darosi dar sunkesnė. Šiuo metu Šiaurės Amerikos valstybės įgąsdintos tariama Sovietų galybe, todėl jos ir girdėti nenori apie mažųjų valstybių išlaisvinimą iš sovietinio jungo... Vis siekiama taikiu būdu karo išvengimo, dažnai visiškai nesiskaitant kas šiam tikslui aukojama. Pavyzdžiui, dviejų Korėjų ir 2-jų Vokietijų sukūrimas arba dviejų Vietnamų sujungimas į vieną komunistinę valstybę — vis tai pasidavimo sovietų agresijai liūdni paminklai. O ir dabar tokius pat paminklus rengiamasi pastatyti Centrinėje Amerikoje... Jungtinėse Tautosose diktuoją sovietai ir išnaudoja amerikiečius finansiskai, jiems patiems nemokant nario duoklės. Amerika jau planuoja išstoti iš UNESCO. Tokius ir panašius prasikaltimus prieš laisvę ir kovą prieš komunistų imperializmą reikia šalinti. Patys komunistai siekia laimėjimo be kovos, gudriai ir netikėtai okupuodami kaimynines valstybes, sudarydami jiems palankias vyriausybes ir skelbdami, kad tai yra anų pavergtųjų valstybių vidaus reikalas... Čia pavyzdys yra Afganistanas...

Bendroji Amerikos visuomenės nuomonė per paskutiniuosius keliasdešimt metų labai pakito. Anksčiau komunizmas buvo laikomas grėsme, o dabar jis dažnai proteguojamas, parodomas kaip geresnė valdymosi sistema, kaip laipsniškas perėjimas į socialistinį rojų. Universitetuose komunizmas, stalinizmas ir leninizmas studijuojamas ir proteguojamas. Čia ir glūdi visų tautybių kapas, nes toks komunizmo rojus nepripažins atskirų tautybių, o tokios bendros pasaulio valstybės, “komunistinio rodau”, bendra kalba tikriausiai būtų rusų kalba...

Tokia liūdna ateities perspektyva neteikia vilties ir jėgų kovoti už mūsų mažojo krašto nepriklausomybę ir tautos laisvės atstatymą. Sunku įtikinti apakusias mases. Kokiam tikslui dar kovoti? Kam eikvoti energiją ir lėšas, jeigu pasaulis vistiek bus raudonosios lavinos užlietas? Šitaip dar neretai kiekvienas pagalvojam.

Štai, čia ir glūdi kiekvieno buvusiojo Lietuvos kario ar šaulio pareiga — ne tik savo narių, bet ir svetimtaučių tarpe skleisti tautinių mažumų svarbą ir jų valstybių nepriklausomumo naudingumą pasaulio tautų santykiavimui. Visi turime stengtis pakeisti šį “bendrosios koegzistencijos” su

sovietais sampratą, kuri yra pražūtinga ne tik mums, bet ir visoms kitoms tautybėms. Turime kovoti prieš mūsų tarpe plintančius "detentinikus", kurie savo perplautais smegenimis siekia tautos sunaikinimo ir komunizmo triumfo. Be sugebėjimo gerai šaudyti ir veikti partizaniniame kare, turime mokėti diplomatijos būdu paveikti tokius paklydusius brolius ir seseris, o juos ir vėl į savo tarpą susigrąžinę, bendromis jėgomis laužti jau amerikiečių apžlibimo frontą.

Mums nepakanka verkti, nepakanka dejuoti ir ilgėtis paliktos Tėvynės laukų nors ir lietuviškoms, ypač partizanų dainomis išsakant sielos skausmą. Nieko neveikti nei buvęs karys, nei buvęs šaulys negalime! Mes negalime neveikti, negalime tylėti! Štai, ir Vytauto Staneikos partizaniškoji daina apie tai kalba:

*Kaip gali tylėti, kada žemė šaukia,
Akmenys vaitoja tėviškės miške? . .
Kaip gali šypsotis, užsidėjęs kaukę,
Kada brolių rankos tiesias į tave . . .*

Yra žmonių svajojančių apie Tėvynės išlaisvinimą taip skausmingai ir realiai, jog regi laisvės Lietuvai vizijas. Tokie žmonės giliai tiki Lietuvos atgimimu. Tokie ir mes turime būti ir giliai tikėti tautos gajumu, dirbti negailėdami jėgų, sveikatos ir lėšų. Tada gal visų mūsų Lietuvos laisvės vizija taps tikrove. Siųskime savo maldą Viešpačiui, kad Jis suteiktų išmiršančiais, kenčiančiais, žudomai, vergaujančiais mūsų tautai naują laisvę, valstybinę nepriklausomybę, amžiams išsivaduojant iš so-

vietinės vergijos. Bet be maldos reikia dar ir veikimo!

Ak, šiandien menas, muzika, tarptautinio bendravimo idėjos yra sovietinio imperializmo stipriausiai išnaudojami ginklai. Mes kadaise pažinome jų "Katiušas" ir "Metelicas", girdėjome jų dainos ir šokio ansamblius, kuriais jie 1940 metais stengėsi suvilioti lietuvių tautinę sąmonę.

Netekęs savo valstybės ir pasirinkęs gyvenimą šioje svečioje šalyje kiekvienas lietuvis privalo išlaikyti savo tautinį veidą, savo gimtąją kalbą ir darniai lietuvišką, sąmoningą šeimą. Mes gi, buvę kariai, šauliai ir partizanai, privalome būti pavyzdžiu ir nuolat stovėti patriotizmo sargyboje. Dabar priešas naudoja ne ginklus, o propagandą, idėjų ir asmenų nuvertinimo metodus, melus ir šantažą. Turime suprasti, kad mūsų tautos amžinasis ir šios valstybės faktiškasis priešas naudoja gudriausias priemones palenkti viešąją opinią jų naudai. Šaukimas būti patriotais-donkichotiški vėjo malūnai! Tai aukščiausio pavojaus ženklai, kokius jau esame matę savo tėvynės žlugimo pradžioje.

Kiekvienas mūsų savo širdyse išsinešėme lietuvių - patrioto dainą ir kario - gynėjo maršą. Mūsų pareiga — ginti tėvynę, tik ne ginklu, kaip ją gynė mūsų kūrėjai-savanoriai, o dabar jau tik plunksna, žodžiu ir širdimi! Neužmirškime savo pareigos ir visada likime sąmoningais lietuviais, siekiančiais savo tautos naujojo atgimimo ir krašto nepriklausomybės atstatymo! Tik, Dieve, duok mums toje kovoje ištvirti! . . .

Iš pratimų Gaižiūnų poligone

575 METŲ SUKAKTIS NUO ŽALGIRO MŪŠIO

B. B.

(Tąsa iš KARIO Nr. 8)

Čia nuo lietuvių pėstininko ragotinės žuvo kryžiuočių Ordino didysis magistras von Jungingen. Pamatę pralaimėjimą kairiajame sparne, pasimetę ir Lichtenšteino riteriai. Tuo metu galėjo būti apie 5 val. po pietų.³⁵ Su "pabėgusių" lietuvių grįžimu lemiamam smūgiui į mūšio lauką baigėsi Žalgirio kautynės; toliau iki saulėlydžio vyko pralaimėjusių kryžiuočių persekiojimas.³⁶ Žalgirio mūšyje Ordinas neteko Didžiojo magistro Ulrich von Jungingen, Didž. komturų Kuno von Lichtenstein, Didž. maršalo Friedrich von Walrode ir beveik viso kariuomenės elito. Sąjungininkų vadovybės ir raitelių nuostoliai turėjo būti nedideli, nes liepos m. 17 d., t. y. vos vieną dieną po kautynių, visa kariuomenė pakilo žygin į Marienburgą ir liepos m. 25 d., t. y. beveik po savaitės, pradėjo Marienburgo pilies apgulimą.³⁷ Dėl susidėjusių aplinkybių, rugpjūčio mėn. viduryje Vytautas su visa lietuvių kariuomene, palikęs Jogailą prie Marienburgo, grįžo namo.³⁸

Trumpai apžvelgę eigą milžiniškų XV a. pradžios kariuomenių grumtynių, kuriose dalyvavo lietuvių pulkai, panagrinėkim jų vaidmenį, nulėmusį kautynių pasekmes. Kaip jau minėta, buvo daug rašoma apie 1410 m. liepos m. 15 d. mūšio eigą (po pietų), kryžiuočiams spaudžiant "lietuviai, apleidę kovoje lenkus, priešą sekami iš kautynių lauko pabėgo!"³⁹ Apie lietuvių "pabėgimą" iš mūšio lauko, švedas istorikas Sven Ekdahl Marburg'o mieste Vokietijoje leidžiamame žurnale "Zeitschrift fuer Ostforschung" 1963, Bd. 12, Hft. 1 straipsnyje "Die Flucht der Litauer in the Schlacht bei Tannenberg" duoda 1413 metais nežinomo autoriaus Ordino magistrui rašytą laišką, pslp. 16-17,⁴⁰ kuris apytikriai atrodo sekančiai: "Mielas pone Magistrai, jei taip Dievo nuspręsta, kad turite susidurti su jūsų priešais ir savo kariuomenę prieš juos pasiūsti, tai mes patariame pasiimti pas jus esančius į kariuomenę tinkančius svečius (talkininkus). Savo vadams įsakykite, kad jie klausytų ir laikytųsi jiems nurodytose pozicijose. Galį atsitikti, kad priešas vaizduoja dalį bėgančių vėliavų, norėdamas suardyti jūsų eiles, bet tai yra planas, nes žmonės (riteriai) labai mėgsta medžioti (vytis - persekioti), kaip tai atsitiko didžiamame (Tannenberg'o) mūšyje. Todėl griežtai įsakykite, kad jūsų žmonės privalo pasilikti savo eilėse; jei vėliava supras tą mintį, tai ji taip

greitai nežus. Kiekvienas galvodamas, kad mūšis laimėtas, nori (bėgančių priešą) vyti, tačiau nežino, kad mūšis yra pralaimėtas. Todėl mes patariame, kad savuosius laikytumėte savose eilėse ir neleistumėte jiems (bėgančius) vyti tol, iki priešas vėliavos pradeda bėgti įkandini pavienių bėgančių. Kai tikimasi, kad (vijimas) atneša naudos, tai atneša didelę žalą." Laiškas rašytas iš Schlochau komturijos ir jo autorius turėjo būti aukštos padėties Ordino svečias, nes kreipinys yra gana familiariškas "Lieber Herr Meister" ir sako "jūsų priešai", ir vos trejetui metų praslindus nuo Tannenberg'o mūšio, rado reikalą įspėti magistrą, kai naujame mūšyje prieš lietuvius ir lenkus nepakartotų Tannenberg'o klaidų. Straipsnio autorius Ekdahl pabaigoje rašo: "Die gespielte Flucht in der Schlacht bei Tannenberg hat zur Niederlage des Ordensheeres beigetragen."⁴¹

Plk. Urbonas "Žalgirio Mūšis" pslp. 72 rašo: "Lietuviai vokiečių smūgio neatlaikė ir buvo priversti palikti kautynių lauką... karo istorija žino daug pavyzdžių, kai sumušta kariuomenė... pasitraukusi ir susitvarkiusi vėl grįžta į kautynes ir smogia priešui mirtiną smūgį. O tai ir buvo tas, ką Žalgirio mūšyje lietuviai ir padarė."

Lietuviai sugrįžo į kautynių lauką tuo metu, kai kryžiuočių rezervinės jėgos ruošėsi lemiamam smūgiui į sąjungininkų senkančių jėgų dešinę sparną, leiskim pripuolamai. Jei taip, tai kaip pelkėtame miške pabėgę išblaškytos lietuvių jėgos galėjo spontaniškai, be niekieno nurodymų, išsiričiuoti kautynių tvarkon atatinamoje vietoje (virš keturių kvadratinė kilometrų plote) ir kaip klaidžiodami miške galėjo žinoti padėtį mūšio lauke. Kad labiausiai reikalingu laiku, vos išėję iš miško, neatidėliojant puolė atskirai apsupdami kryžiuočių paskutines jėgas, kai atrodo turėjo sustiprinti savas puolančias prieš von Jungingeno rezervų jėgas. Plk. Urbonas psl. 76 rašo: "...lietuvių raitoji kariuomenė iš mūšio lauko visiškai nepasitraukė, bet pasiekusi... stovyklą susitvarkė ir laukė tolimesnio įsakymo." Įsakymą susirinkimui ir vėliau puolimui davė operacinis sąjungininkų vadas Vytautas. Iš mūšio eigos ir vietovės galima daryti išvadą, kad Vytautas, žinodamas Valrodės ir lietuvių pulkų pajėgumo santykį, pasitraukimo manevrą galėjo numatyti iš anksto ir tam paruošti dalį lietuvių vėliavų, tikslu suskaldyti

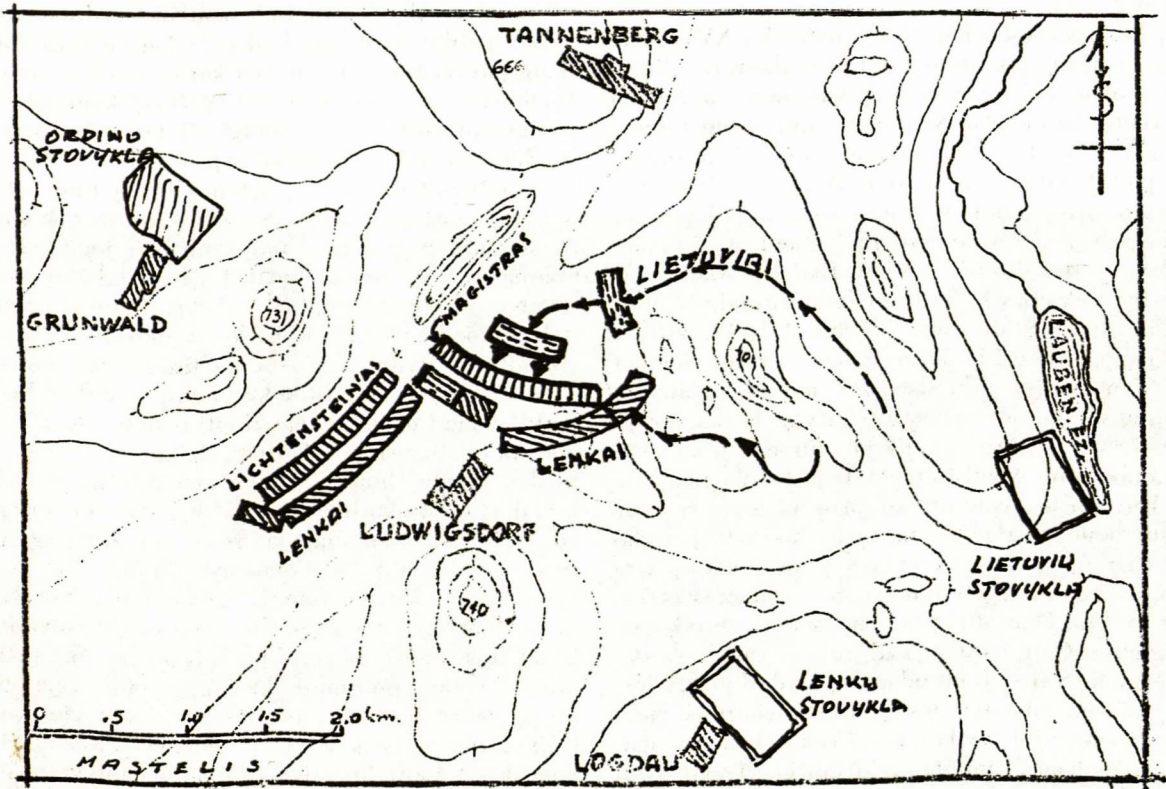
kryžiuočių puolančias jėgas, atitraukiant jas iš mūšio lauko. Jei mūšis prasidėjo apie 2 v. p.p. ir lietuvių dalis vėliavų pradėjo trauktis po geros valandos arba valandos ir pusės (žiūr. išnašą 32), pasitraukimo pradžia galėjo būti apie 3:30 v. p.p., tokiu būdu pasitraukimui apie 3 km susitvarkymui — susirinkimui ir grįžimui į mūšio vietą apie 2.5 km reikėjo apie vienos valandos laiko, t.y. apie 4:30 v.p.p., nes kautynės baigėsi 5 v.p.p., todėl atstumu ir laiko atžvilgiu pripuolamumo negalėjo būti, tam reikėjo iš anksto numatyto plano — Vytauto įsakymų.

Matydamas Ordino trečią liniją laikomą rezerve, mūšio pradžioje Vytautas paliko rezerve lenkų antros ir trečios linijų vėliavas tam atvejui, jei von Jurgingen'as rezervą panaudotų sparniniam puolimui (ką vėliau ir padarė). Kitu atveju, Vytautas žinodamas ginklavimo skirtumus, jei lietuviams nesisektų prieš Valrode'ą vėliavas, sustiprinimui lietuvių vėliavų panaudoti lenkų antrosios linijos vėliavas, taip pat ir tuo atveju, jei lenkų pirmajai linijai būtų reikalingas sustiprinimas, panaudoti antrosios lenkų linijos vėliavas.

Jeigu lietuvių vėliavoms tiesioginiu susidūrimu su Valrode's 17 vėliavų nepavyktų laimėti pergalės, tuo atveju Vytautas numatė dalį lietuvių dešinio sparno vėliavų iš mūšio lauko atitraukti "pabėgant į krūmus", kad dalį kryžiuočių vėliavų, persekiojančių bėgančius, kuriam laikui iš mūšio lauko atitrauktų (tam tikslui Valrode išskyrė 9 vėliavas), gi Lengvenio ir kitas lietuvių kairiojo sparno vėliavas, pasukti 90 laipsnių kampu lenkų dešinio sparno apsaugai (prieš paliktas Valrode's 8 vėliavas), gi pasiuntus iš antros linijos dalį vėliavų, drauge su lietuvių vėliavomis kryžiuočius sumušti; po to lenkų antros linijos vėliavų dalimi "pasitikti" lietuvius persekiojusias kryžiuočius išsiblaškusias vėliavas ir dalimis jas sumušti.

Kai kryžiuočiai "... įklimpę balose ir išsiblaškę sustojo persekioję lietuvius grįžo su "pergale" link mūšio lauko, galėjo užtrukti apie valandą laiko. Juos "pasitiko" Vytauto pasiūstos iš antrosios linijos lenkų vėliavos, kurios per trumpą laiką dalimis sumušė netvarkingai grįžtančius kryžiuočius. Tuo būdu buvo sumušta penktadalis visų Ordino jėgų. Tuo metu galėjo būti apie 4 v.p.p.

Tuo metu, kai Ordino rezervinės jėgos judėjo

Žalgirio mūšio eiga apie 16:30 val.

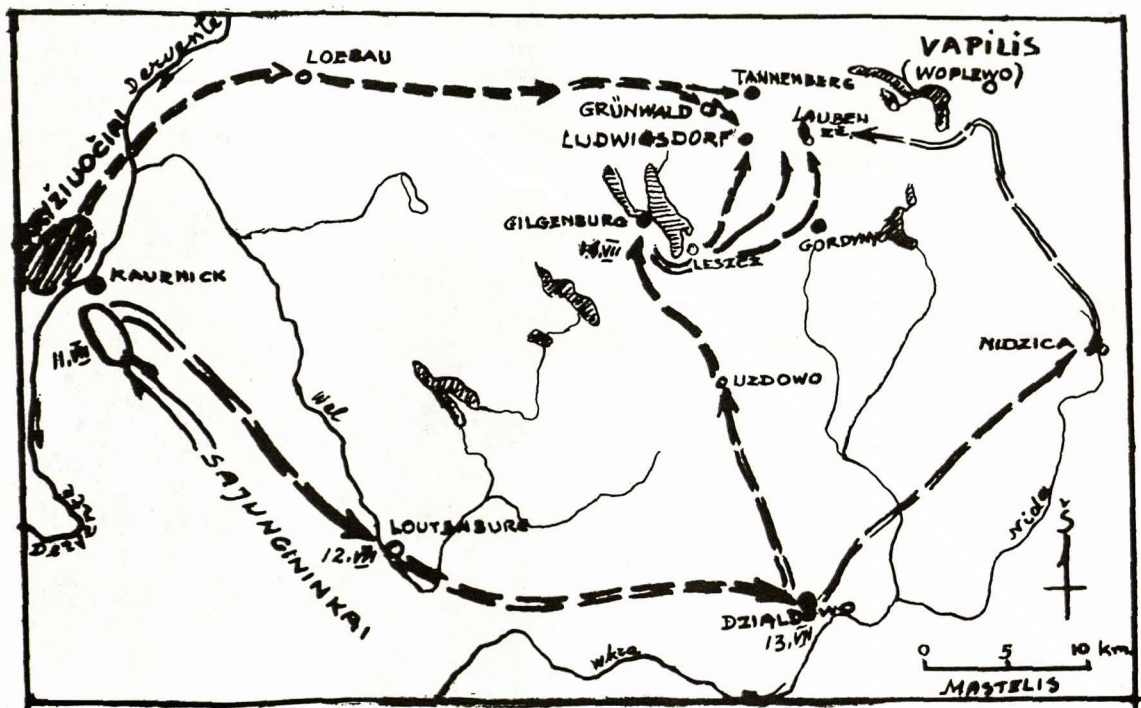
prieš lenkų pirmosios linijos dešinį sparną, Lengvenio ir kitas lietuvių bei lenkų vėliavas, kurios sumušė Valrode's paliktas dešinio sparno vėliavas, Vytautas grąžino jas į pirmą vietą dešinio lenkų pirmos linijos sparno apsaugai, gi trečią lenkų rezervinę liniją Vytautas vedė magistro kairio sparno kryptimi puolimui.

Kai von Jungingen 17 vėliavų išsirikiavę sustojo laukdamas Vytauto puolimo, galėjo būti apie 4:30 v. p.p., iš pamiškės išniro grįžtančios į mūšio vietą lietuvių vėliavos ir be sustojimo, apeidamos von Jungingeno išsirikiavusių vėliavų kairį sparną puolė kryžiuočių liniją iš užpakalio. Tuo pačiu metu stovinčių kryžiuočių riterių kairį sparną, puolė lenkų trečios linijos rezervai ir dešinį — susitvarkiusios Lengvenio, lietuvių ir lenkų vėliavos. Sąjungininkų kairiajame sparne tebekevojančią lenkų pirmosios linijos vėliavoms prieš Lichtenstein'o kryžiuočių vėliavas, apie 5 v. p.p. nuskambėjo sąjungininkų dešiniame sparne pergales šauksmai, po to kryžiuočiams pakrikus sekė laimėjimas ir kairiajame sąjungininkų sparne.

Vertėtų prileisti, kad lietuvių pulkams vadovavo Montvydas ir Goštautas, nors niekur apie tai neminima, nes Vytautas, vadovaudamas bendroms sąjungininkų jėgoms, vargu ar būtų įstengęs apimti ir lietuvių smulkesnių dalinių vadovavimą.

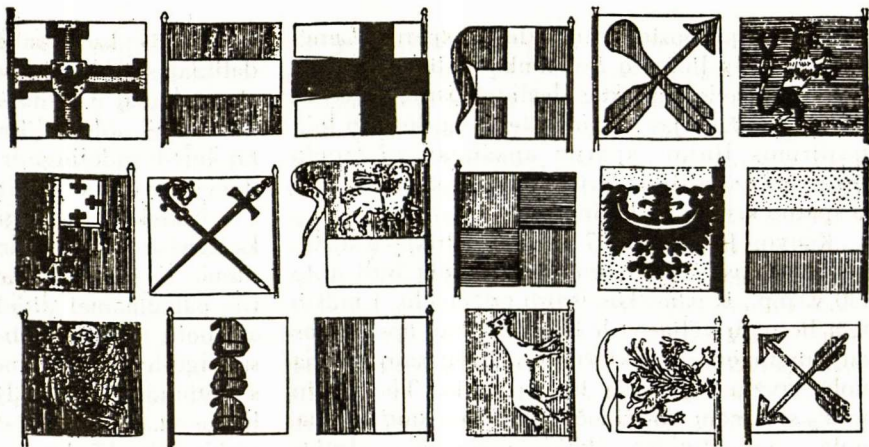
Prileistina, kad "pabėgusiems" iš mūšio lietuvių daliniams vadovavo vienas iš minėtų ir pasilikusių lenkų dešinio sparno apsaugai — vadovavo kitas, nes abiejų lietuvių dalinių grupių manevrai buvo sudėtingi ir buvo reikalingi vienos vadovybės visame veiksmų laike.

Pasiektas sąjungininkų laimėjimas Žalgirio kautynėse prieš Ordiną buvo dėka Vytauto sumanumo ir patyrimų, atliekant sudėtingus manevrus palyginamai dideliame plote, labai trumpu — apribotu laiku. Nuo pat Červinsko milžinišką sąjungininkų kariuomenę nepaprastai sunkiose ir sudėtingose žygio sąlygose per trumpą laiką, nuo liepos m. 3 d. iki 10 d., 130 km nuvedė iki Kauernick'o, po 17 km per dieną ir iš Kauernick'o visą vorą pasuko 180° iki Gilgenburg'o nužygiavo apie 75 km per 3 dienas. Spartesniai žygiui ir artėjant arčiau priešo, kad turėtų neišsitiesusias voras greitesniam perėjimui iš žygio į kautynių santvarką, prie Dzialdovo Vytautas voras išskirstė skirtingais keliais tokiu apskaičiavimu, kad maždaug vienodais atstumais — apie po 75 km per 3 dienas visi kautynių daliniai tuo pačiu laiku būtų vienoje aplinkoje. Nors Jogaila sudarė karinę tarybą, tačiau neteko užtikti, kad ji būtų buvusi sušaukta pasitarimams, nes Jogaila, kaip vyriausias jungtinių jėgų vadas, žinodamas Vytauto pa-

Žalgirio mūšio kariuomenių žygiavimas

Vokiečių vėliavos,
paimtos Žalgirio mūšyje

jėgumą ir sugebėjimą sklandžiai vadovauti, pilnai juo pasitikėjo ir nerado reikalo su taryba tartis.

Prieš išdėstydamas sąjungininkų jėgas kautynėms, Vytautas turėjo pats išžvalgyti vietovę, nes vargu ar galėjo turėti tos vietos smulkesnį žemėlapij, įvertinti priešą numatant jo galimus veiksmus (turėdamas apytikrį vaizdą ordino jėgų pradinio išsidėstymo kautynėms metu), padaryti sprendimą savų jėgų išdėstymui ir kautynėms, numatyti aplinkybių pasikeitimus mūšio eigoje ir jiems atitinkamus veiksmus pasirodžiusias priešo klaidas teisingai įvertino ir klasiškai jas išnaudojo laimėjimui). Tiksliai įvertino savos kariuomenės jėgas, skirdamas stipresnes lenkų vėliavas į kairį sparną prieš Ordino planuotą pradinį pagrindinį smūgį visomis turimomis jėgomis, planuodamas kryžiuočius pririšti frontiniai, kad su lietuvių menkesnėmis tačiau judresnėmis jėgomis galėtų apeiti

Ordino kairį sparną puolimui iš šono. Šį Vytauto planą, nors ir miško priedangoje vykdomą, magistras pastebėjo ir prieš besirikiojančias lietuvių vėliavas savo kairio sparno apsaugai pasiuntė Valrode's vėliavas.

Mūšio eigoje didelėm pastangom Vytautas sugebėjo suskaldyti Valrode's 17 vėliavų į dvi dalis, sudėtingai išmanevruodamas "nepabėgusias" lietuvių ir dalį lenkų antrosios linijos vėliavas, kiekvieną kryžiuočių išsiskyrusią dalį sumušė atskirai. Čia buvo Valrode's pirmoji padaryta klaida — beprasmingam persekiojimui paskirti 9 vėliavas, užuot sutelkus jėgas pulti menkai ginamą lenkų dešinį sparną užtikrintam laimėjimui (?). Tiesa, tai bandė atlikti magistras su rezervinėmis 17 vėliavų, tačiau pats padarė antrą Žalgirio mūšio lemtinę klaidą — išsirikiaęs prieš lenkų pirmosios linijos dešinį sparną sustojo (vietoje su raitininkais pulti

Lenkų raiteliai
(pieš. M. Koscielniak)

neatidėliojant), davęs Vytautui laiko atvesti lenkų trečios linijos rezervą puolimui magistro kairiojo sparno. Be to, pasirodžius lietuvių grįžtantiems daliniams į mūšio lauką ir supant magistro jėgas iš užpakalio, von Jungingen'as neįvertinęs padėties, užuot pasitraukus ir perėjęs į frontinę padėtį pratęsiant Lichtenstein'o besikaunančią liniją, leidosi apsupamas, tuo galutinai pralai-

mėdamas mūšį.

Žalgirio mūšyje Vytautas išvedė sąjungininkų kariuomenę laimėjimam, pririšdamas trečdalį Ordino jėgų gerai ginkluotais lenkų sunkiais raitininkais kairiajame sparne, likusius du trečdalius sudėtingais manevrais "nuviliojo" į sąjungininkų dešinį sparną, kur judriais lietuvių pulkais kryžiuočius dalimis sumušė.⁴²

Vytautas su Jogaila Žalgirio mūšio laukę prie didž. mag. Ulriko Jungingeno lavono
(Iš "Album Jubileuszowe Grunwald", 1910 m.)

1. Plačiau žiūr. plk. Urbonas "1410 metų karas su Kryžiuočiais". "Karys" 1960.
2. Pavyzdžiui 1960 m. "Karys" Nr. 6, 7, 8; plk. Urbonas "Žalgirio Mūšis"; dr. K. Jurgėla "Tannenberg" (anglų kalbėje), 1980 m. liepos m. 27, 28 d. "Draugas"; A. Voldemaras "Laisvoji Lietuva" 1980 m. spalio m. Nr. 19, 20;

Šapoka "Lietuvos Istorija"; L.E. XXXV tomas.

Kitose kalbose: švedo Sven Ekdahl vokiečių kalboje "Die Schlacht bei bei Tannenberg 1410 (Dunkel und Humbold 1982, Berlin.) Quellenkritische Untersuchungen, Band I, Einfuerungen und Quellnlage". To paties autoriaus spausdinta vo-

kiečių laikraštyje "Zeitschrift fuer Ostforschungen, Band 12, Heft 1, 1963, Die Flucht der Litauer in der Schlacht bei Tannenberg".

Hans Delbrueck "Geschichte der Kriegskunst, Dritter Teil, 9 Kapital, Seite 545" Berlin, 1923, (Cituoja J. Dlugosz, S. Kujot, K. Heveker, Krollman).

Lenkų kalboje stambesnis veikalas Stefan M. Kuczynski "Wielka Wojna 1409 - 1411", Warszawa, 1966. (Išvardina virš 400 autorių ir šaltinių). Mateusz Siuchninski "Grunwald 550 Lat" Warszawa, 1959.

- Reikia pastebėti, kad skaitant įvairių autorių veikalus bei straipsnius apie Žalgirio kautyvisur cituojamas lenkas J. Długosz, gimęs 1415 m. ir pradėjęs rašyti 1440 metais. Žalgirio karą aprašęs iš savo tėvo ir vysk. Olesnickio pasakojimų (abu kautynių dalyviai). Apie lietuvius rašė tendencingai, pragmatiškai ir iškraipyta (L.E. V, psl. 81).
3. Pavyzdžiui M. Kuczynski "Wielka Wojna", arba Siuchninski "Gruenwald".
 4. M. Kuczynski, psl. 663.
 5. Plačiau žiūr. plk. Urbonas "Žalgirio Mūšis" psl. 32 - 48.
 6. Palyginimas skirtingų autorių: Kuczynski psl. 263 skaičiuoja sekančiai — Ordino 21,000 raitelių, 6000 pėsčių; lenkų 18,000 raitelių, 2000 pėsčių; lietuvių 11,000 raitelių, 500 pėsčių; totorių 300 (Kuczynski cituoja Długosz'ą totorių kiekį lietuvių jėgose — "tridentummodo tartaros", psl. 263, išnašas 393, Długosz, XIII, s. 15.). Niekur neminimi rusai, išskyrus tris Smolensko vėliavas vadovaujant Lengveniui, kurios pagal dr. K. Jurgelą buvo lietuvių reguliarios kariuomenės įgula Smolenske (Jurgella, "Tannenberg" psl. 68)
- Kuczynski psl. 236 išvardina kelių autorių spėjamus pasakiškus skaičius, siekiančius milijonus.
- Plk. Urbonas psl. 48 skaičiuoja lietuviškų 400 vėliavų po 350 kiekvienoje, būtų 10,000 lenkų 50 vėliavų po 250 — 12,500.
- Vėliavų skaičius atitinka J. Długosz'o aprašytam (1960 m. "Karys" Nr. 7, psl. 216).
7. 1960 m. "Karys" Nr. 6, psl. 178.
 8. Plk. Urbonas, psl. 60. Iš Vilniaus (birželio m. 3 d. — 1960 m. "Karys" Nr. 7, psl. 178) per Gar-

diną, į pietus iki Bielowieza, Narevo aukštupio, toliau į vakarus Bugo dešiniu krantu, viso virš 450 km. Reikia manyti, kad persikėlimui per upes naudonoj pantoninius tiltus, kuriuos vežėsi su savimi. Pantoninius tiltus naudojo lenkai.

9. Plk. Urbonas, psl. 59: "Žinant tuometinius kelius ir milžinišką gurguolę... tenka stebėtis to žygio organizacija, nes dalinių aprūpinimas jų išdėstymas (valdymas) postoviuose, pranešimų (įsakymų) siuntinose, nakvynėse išsidėstymas...—viskas tas reikalavo didelio organizacinio darbo (sugebėjimo)..."
 10. Plk. Urbonas, psl. 59, 7000 raitelių apytikriai skaičiuoja pagal vėliavų kiekį (lietuvių — 40, lenkų — 50, ten pat, psl. 39, 42). Kuczynski, psl. 344, 345 skaičiuoja voros ilgį nusitęsęs apie 84 km, gi pagal Nowak, žygio greitis buvo 3 km/val. ten pat, išnašas 120) Riterių žygį sunkino tūkstančiai juos sekusių vežimų (ten pat, psl. 357).
- Suprantamesnis žygis nuo Dzieldowo, kur dalis voros atsiskyrė rytų link per Nidzico, Woplewo link Ulinowo, gi pagrindinė vora pasuko į šiaurę link Dąbrowno (Gilgenburg) ir toliau artėjant link Ordino kariuomenės Tannenberg'o kryptimi išsiskirstė į tris voras (Kuczynski, schema).
11. Plk. Urbonas, psl. 51
 12. 1960 m. "Karys" Nr. 6, psl. 191, plk. Grinias pasisakymas, ir Nr. 7 psl. 215. J. Długosz.
 13. Kuczynski — planas, Siuchninski "Gruenwald" psl. 39.
- Plk. Urbonas, psl. 59, "Wysoka Wiesz"; dr. Jurgela, 1960 m. "Karys" Nr. 6, psl. 179, "Lidzbark".
14. Išskirstymas išsitusios voros, artėjant prie priešo, atrodo buvo būtinas, nes kryžiuočių manevras nuo Kauernick'o link Tannenberg'o rodė tikslą pastoti sąjungininkams kelią į Marienburgą. Tai sąjungininkams buvo žinoma iš žvalgų ir įvairių pranešimų. Kadangi priešas buvo arti, buvo pavojus, kad talėjo są-

- jungininkų kariuomenę užpulti dar žygyje su gurguolėmis ir gilumon išsiskirsčiusioms vėliavom. Pagal plk. Urbono schemą (psl. 60) tarp Wysola Wiesz ir Dąbrowno (Gilgenburg'o pagal mastelį, būtų apie 25 km sąjungininkai tame tarpe žygyje užtruko 3 dienas (liepos 11, 12, 13). Pagal Kuczynski (schema) tarp Kauernick'o ir Lidzbark (Lautenberg) apie 25 km, tarp Lidzbark Dzieldowo taip pat apie 25 km, tarp Dzieldowo ir Dąbrowno (Gilgenburg'o irgi apie 25 km; visas apie 75 km. kelias nueitas per tris dienas. Antrai vorai nuo Dzieldowo Wapalewo iki Lauben ežero susidarė apie 50 km (nuo liepos mėn. 13 iki 15) dviejų dienų žygio. Todėl pagal aplinkybes, laiką ir atstumus atrodo priimtinos Kuczynski ir Siuchninski schemos (Gruenwald psl. 39).
15. M. Siuchninski, "Gruenwald" psl. 39.
 16. Plk. Urbonas, psl. 63, Siuchninski, psl. 43. Kuczynski shemoje kryžiuočių išsidėstymas dauboje — abejotinas.
 17. Paprastai vežimai rikiuodavosi uždarius keturkampiais, sudarydami barikadas, kurias gindavo ginkluoti pėstininkai. Žalgirio kautynėse vežimų stovyklos buvo numatytos priebėgoms, jei reikėtų iš mūšio lauko pasitraukti ir gintis nuo persekiojimo.
 18. plk. Urbonas, psl. 38.
 19. ten pat, psl. 41.
 20. ten pat, psl. 41, vėliava rikiavosi suglaustai keturiomis eilėmis; jei vėliavoje po 80 riterių, tai vienai eilei tenka 20 riterių, LEISKIM PO 2 metrus tarpais (pločio kiekvienam) susidarytų apie 40 metrų, aštuoniolika vėliavų užimtų apie 750 metrų.
 21. ten pat, psl. 71 "Vytauto pakartotas puolimas su antra ir trečia linija žymesnių pasikeitimų turėti negalėjo."
 27. J. Matejko, W. Kossak, XV a. raižiniuose ir kt. tarpe raitininkų vaizduojami ir ginkluoti pėstininkai.
 23. plk. Urbonas, PSL. 42.

24. Kuczynski, psl. 365, 367, plk. Urbonas, psl. 65, 66.
 25. plk. Urbonas, psl. 33.
 26. ten pat, psl. 65, cituojama Script. Rer. Prus. III, 316, J. J. Postilge.
 27. Kuczynski, psl. 364 cituoja J. Dlugosz — XIII, s. 37. Dr. K. Jurgėla, 1960 m. "Karys" nr. 6, psl. 181.
 28. Dr. Jurgėla ten pat. psl. 182 cituoja S. Daukantą.
 29. ten pat, psl. 182.
 30. Kuczynski, psl. 381, "... žmonės ir arkliai kentė nuo vidurdienio saulės kaitros apie tris valandas."
 31. plk. Urbonas, psl. 71.
 32. ten pat, psl. 70. Z. Ivinskis, "Draugas" 1960 m. spalio mėn. 8 d. "Deinys Vytauto kariuomenės sparnas, praslinkus gerai valandai po smarkaus susikrovimo, ėmė trauktis." Kitur neteko užtikti, kaip ilgai užtruko lietuvių dešinio sparno kova su kryžiuočiais, lietuviai pradėjo trauktis.
 33. T. Korzon "Dzieje Wojen" Lwów, Wrszawa, Krakow, 1922, Tom I, s. 137
 34. plk. Urbonas, psl. 75. (apie 1 km atstu).
 35. ten pat, psl. 76.
 36. dr. Jurgėla, psl. 53, "... persekiojo iki 8 val. vakaro."
 37. plk. Urbonas, psl. 78 ir 79 cituoja J. Dlugosz XI, 72, 73.
 39. 1960 m. "Karys" nr. 7, psl. 217, cituojamas J. Dlugosz.
 40. Straipsnio kopija gauta iš p. Antano Mažiulio, Bostone. Originalą galima rasti New York'o Centrinėje bibliotekoje, V Ave., 42 Str. kampas. Slavistikos skyrius II aukšt. arba didžiajame kataloge III aukšt.
 41. Pavaizduotas lietuvių bėgimas Tannenberg'o mūšyje buvo Ordino kariuomenės pralaimėjimo priežastimi.
 42. Straipsnio autoriaus padėka prieteliui Z.A.R., davusiam sumanytą paminėti Žalgirio kautynių sukaktį ir leidusiam pasinautoti jo turtingos bibliotekos veikalais.

Ramovėnui

A. A.

KAZIMIERUI MOTUŠIUI

iškeliavus amžinybėn, reiškiamė gilią užuojautą žmonai Stefannijai, broliui Kostui, giminėms ir artimiesiems

Los Angeles skyriaus ramovėnai

Ramovėnui

A. A.

PETRUI SAKUI

iškeliavus amžinybėn, reiškiamė nuoširdžią užuojautą žmonai Rūtai, giminėms ir artimiesiems.

Los Angeles skyriaus ramovėnai

A. A.

Kovojusiam dėl Lietuvos laisvės savanoriui-kūrėjui kapitonui

JURGIUI DRAGŪNEVIČIUI

iškeliavus amžinybėn, jo žmoną Anelę, dukrą Audronę, sūnus Algimantą, Rimvydą, Vitolių, Gediminą ir jų šeimas nuoširdžiai užjaučia

LKVS Hartfordo skyriaus ramovėnai

KAZYS BRADŪNAS

MIŠKO APEIGOS

*Ginkluoti suklaupė girioje,
 Žegnodamies maldai:
 "Ir atleisk mums mūsų kaltes,
 Kaip ir mes atleidžiam savo kaltininkams".*

(Krikščioniškoji Lietuva)

*Aplinkui žybčioja
 Žaltvykslėmis vilkolakiai,*

*Murmėdami:
 Tik vienas kraujas atsiteisia.
 (Pagoniškoji Lietuva)*

*Abi jos pakelia
 Mano rankas
 Ir sako:
 Vaikeli, nusivilk marškinėlius—
 Dabar tu būs paaukotas.*

A.A.

Itn. JONUI BALČIŪNUI

mirus, žmonai Stasei, broliam Kaziui ir Antanui ir visiems giminėms bei artimiesiems gilią užuojautą reiškia

Čikagos skyriaus ramovėnai

PRIEŠ 550 METŲ ĮVYKO PABAISKO MŪŠIS

A. BUDRECKIS

(Pabaiga)

Švitrigailos kariuomenė buvo kairiajam upelio krante, Žygimanto pajėgos — dešiniajame. Toje pozicijoje abi kariuomenės išstovėjo dvi paras. Nepaliaujamai lijo įkryrus lietus. Priešininkai bandė apeiti ežerą, bet dėl pelkių ir krūmų — buvo neįmanoma. Tada iš tolo vieni į kitus šaudė primityviomis šaudyklėmis. Lenkų daliniai net turėjo bombardų.⁹⁴ Pagal Dlugošą, Žygimantas Kaributaitis siūlęs derėtis, kad Švitrigailos ir Žygimanto ginčą išspręstų koks nors žymus arbitras (popiežius, imperatorius, ar kitas katalikas karalius).⁹⁵ Kiti šaltiniai apie tai tyli. Jei tokios derybos ėjo, tai tik dėl to, kad Švitrigaila ir Kerskorfas galėtų nežymiai atsitraukti ir užimti patogesnes kovai pozicijas.

Livonijos ordino magistrui patarus, sąjungininkai nutarė priešui stebint atsitraukti atgal į šiaurę, kur buvo patogesnė vieta pradėti mūšį, arčiau Ukmergės.⁹⁶ Rugsėjo 1 d., prieš auštant, visų pirma pasiuntė per Žirnajos upelį vežimus su krovniais. Netrukus sujudo eiti Švitrigailos ir Kerskorfo kariuomenė atskirai būriais. Lietuviai ir lenkai pastebėjo šį kvailą manevrą ir palaikė bėgimu. Priėję iš savo pusės upelį, Žygimanto kariuomenė visu smarkumu puolė priešo kariuomenės vidurį.⁹⁸

Pirmieji daliniai jau buvo atsitraukę, užpakaliniai — palikti atsitraukimo apsaugai. Aitri kova pirmiausia užvirė su tuo daliniu, kuriame buvo ordino magistras Kerskorfas, maršalka Verneris Neselrodė, DLK Švitrigaila ir Žygimantas Kaributaitis. Šis smūgis buvo lemtingas: Švitrigailos kariuomenė buvo perskelta į dvi dalis. Krito Krito Frankė Kerskorfas, ordino senasis maršalka Neselrodė, Dietrichas Kroe, O. Brakelis, A. Lodė, Firkasas, R. Rutenbergas, J. Vrangelis, daugelis ordino komturų riterių ir kitų karių.⁹⁸ Užkluptoje Švitrigailos kariuomenėje kilo suirutė, rixmas ir panika. Sumušti rusų kunigaikščiai ir išsisklaidžiusios Švitrigailos dalys. Kautynės tetruko tik kokią valandą. Švitrigailos žmonės kovėsi narsiai ir atkakliai, bet vis dėlto jie buvo nugalėti.⁹⁹

Švitrigaila neteko arklio, bet paspruko. Žygimantas Kaributaitis buvo sunkiai sužeistas galvoje ir kakle ir pateko į nelaisvę. Dlugošas rašo, kad DLK Žygimantas jį prigirdęs ar nunuodijęs pagal lenkų ponų nurodymus, bet greičiau miręs nuo žaizdų.

Iš karto atrodė, kad mūšyje bus žuvęs ir pats

Švitrigaila, nes kovos lauke surado jo žirgą ir ginklus. Bet tas senis dar buvo vikrus ir stiprus. Ir šį kartą jis ištrūko, su 30 žmonių būreliu išsigelbėjo ir pasislėpė Polocke.¹⁰⁰ Netekusi vadų, likusi kariuomenė buvo išblaškyta tarp Žirnųjų ežero ir Šventosios krantų. Anot Dlugošo, nemažai prigerė Šventosioje. Pskovo metraštis rašo, kad kova buvusi baisi. Lenko dvasininko laiške (Bazelio sinode) nurodoma 40,000 žuvusių, bet šis skaičius, be abejo, perdėtas, kaip ir kryžiuočių magistro pranešimas imperatoriui (1435.IX.20), kad buvę išžudyti kone visi Livonijos riteriai ir kareiviai.¹⁰¹

Mūšio lauke krito vien 13 Švitrigailos kunigaikščių, dar daugiau pateko į nelaisvę. Lietuvos metraščiai išvardina šiuos kritusius kunigaikščius: Žygimantą Kaributaitį, Jaroslavą Lengvenaitį, Mykolą Balabaną, Danielių Simonaitį Alšėniškį, Mykolą Lvoričių Viazemskį.¹⁰²

Rašo Bychovco kronika:¹⁰³

“O kitų kunigaikščių, ir bajorų, ir vokiečių, be to, jų svečių — austrų, sileziečių, čekų — užmušta nesuskaičiuojama daugybė. O gyvų paimta keturiasdešimt kunigaikščių su Kijevo Metropolitu, jų vardais žinomi du: Kijevo kunigaikštis Jonas Vladimiravičius ir jo brolis Teodoras Kaributaitis, o visų kitų vardai neužrašyti.”

Likę gyvi Švitrigailos kareiviai slapstėsi, išsklaidyti gretimame miške, ežero pakrančių tankumnuose. Bet ir čia nedaug kas teišsigelbėjo. Per dvi savaites laimėtojai persekiojo ir gaudė tuos nelaiminguosius, negailestingai juos pribaidgami. Daugumą pabėgėlių Žygimanto kariai ir išpiovė.

Kautynėse ir jų “pabaigtuvėse” žuvo daug karių. Amžininkai praminė kovos vietą “Kruviniu”. Baisiojo mūšio vieta ilgainiui buvo pavadinta **Pabaisku**. Ten iki šios dienos matyti dviejose vietose bendri kapai: prie vienu iš jų, turbūt, kur palaidoti Žygimanto kariai, pastarojo pastatyta įvykiui atminti bažnyčia. Atokiau pusiau nukastame žvyro kalnelyje teberandami žmonių, arklių kaulai ir XV a. ginklų liekanos — ten, matyt, buvę Švitrigailos šalininkų kapai.

Pačiam Švitrigailai pavyko pabėgti į Vitebską ir surinkti naują kariuomenę, tačiau su ja jis negalėjo priešintis. Netrukus Žygimantui pasidavė Polockas, Smalenskas, Vitebskas ir Sieverskas Naugardas. Švitrigailai liko tik pietinės sritys — Kijevas ir Valuinė su Lucku. Pagaliau išstumtas ir iš šių

sričių (1438 m.), jis išvyko į užsienį ir atgal grįžo tik žuvus Žygimantui (1440 m.). Tačiau gauti didžiojo kunigaikščio sosto jam vėl nepasisėkė, ir savo gyvenimą jis baigė Lucke..¹⁰⁴

Bychovo kronika toliau nupasakojo tolimesnius po mūšio žygius:¹⁰⁴

“Praėjus nuo to mūšio trims savaitėms, didysis kunigaikštis Žygimantas suteikė visas savo lietuvių pajėgas ir išsiuntė savo sūnų kunigaikštį Mykolą į Rusiją. Ir kunigaikštis Mykolas, tenai nuvykęs, apsisosto Oršoje; smolenskiečiai pasitiko Oršoje kunigaikštį Mykolą ir pasidavė didžiajam kunigaikščiui Žygimantui ir jo sūnui kunigaikščiui Mykolui.

Ir nebeidamas į Smolenską, kunigaikštis Mykolas iš Oršos nuvyko į Vitebską, prastovėjo šešias savaites ir, nepaėmęs pilies, pasitraukė. Paskui tą pačią žiemą didysis kunigaikštis Žygimantas vėl surinko savo lietuvių pajėgas ir nusiuntė prieš Polocko miestą. Atėję prie Polocko, didikai prastovėjo savaitę ir, nepaėmę miesto, pasitraukė.

O sekančiais metais (1436), nebesitikėdami iš niekur paspirties, polockiečiai ir vitebskiečiai pasidavė didžiajam Žygimantui Kęstutaičiui, ir dydysis kunigaikštis ėmė valdyti Lietuvos ir Rusų Didžiąją Kunigaikštystę.”

Lenkų pajėgoms grįžus namo, iš tikro tais pat 1435 m. Mykolas Žygimantaitis užėmė Smolenską.¹⁰⁶ Vitebskas ir Polockas pripažino Žygimanto Kęstutaičio valdžią tarp 1436 m. pavasario ir t.m. rugsėjo 15 d.

XI Pabaisko mūšio pasekmės: tiesioginės ir ilgalaikės

Pabaisko pergalei atminti DLK Žygimantas pasižadėjo mūšio vietoje pastatyti bažnyčią, kuri jau 1436 m. ir buvo pastatyta. Naujai besikurianti gyvenvietė gavo Pabaisko vardą (lenkų “Pobojo-wisko” — kovos laukas). Šioje vietoje ir mūšio laukuose randama karo liekanų, senų ginklų.

Žygimantas Kęstutaitis užrašė bažnyčiai kaikurias žemes. Naujai įsteigtas dvaras ir prie jo besisteigęs miestelis buvo didžiojo kunigaikščio nuosavybė. 1441 m. DLK Kazimieras Jogailaitis patvirtino bažnyčiai savo pirmatako turtinius užrašus ir juos padidino tam tikromis medaus duoklėmis.

Pabaisko mūšis buvo reikšmingas Livonijos ordinui ir Lietuvai. Kaip prieš 25 metus Kryžiuočių ordino ties Žalgiriu, taip dabar Livonijos ordino galia ties Pabaisku buvo galutinai pakirsta. Mūšis ties Pabaisku buvo paskutinioji kalavijuočių riterių kova su lietuviais. Po šio mūšio visą 125 m. gyvavimo laikotarpį Livonijos ordinas jau nedrįso kariauti su Lietuva ir tapo visai nepavojingas.¹⁰⁷ Šis mūšis Livonijos ordinui **amžininkų laikomas antruoju Žalgiriu.**

Pabaisko mūšis visiškai atplėšė Švitrigailą nuo

Livonijos ordino, o ordiną priverstė taikytis su Lietuva. Tą įteisino Lenkijos karaliaus Vladislavo III ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto 1435 m. gruodžio 31 d. sudaryta Lietuvos Brastos taika su Kryžiuočių ordino didžiuoju magistru Rusdorfu visų ordino valdų Prūsijoje, Livonijoje ir Vokietijoje vardu.¹⁰⁹

Rašo istorikas Varakauskas apie Lietuvos Brastos sutarties reikšmę:¹¹⁰

“Bresto taika buvo tąsa tų Livonijos ordino nesėkmių, kurios jį lydėjo nuo paliaubų Lenčicoje. Lenčicos paliaubomis didžiojo magistro ir Livonijos ordino vardu buvo įsipareigota neteikti paramos Švitrigailai ir nutraukti su juo sąjungą. Tada Livonijos valdytojais svyravo, bet po 4 mėnesių abejonių ryžtingai nutarė paliaubų nesilaikyti ir rėmė Švitrigailą. Šiuo Valmieros nutarimu Livonijos ordinas pasirašė sau nuosprendį, kuris ir buvo įvykdytas Pabaisko laukuose.”

Lietuvos Brastos taikos sutartimi tiek kryžiuočiai, tiek kalavijuočiai buvo įpareigoti neremti Švitrigailos ir kitų Lietuvos didžiųjų kunigaikščių prieš Lenkiją. Buvo patvirtintos Melno taika nustatytos Lenkijos ir Lietuvos sienos su Prūsija ir Livonija, susitarta dėl laisvos prekybos, muitų bei prekybos taisyklių. Dar kartą patvirtintas Žemaitijos ir dalies Sūduvos perleidimas Lietuvai, pripažinta 1432 m. Žygimanto sutartis su Lenkija. Susitarta dėl belaisvių paleidimo. Kaip taikos laužytojai, belaisviai vokiečiai paleidžiami tik už didelę išpirką. Ordinas išmoka 9,500 vengriškų guldenų reparaciją.

Pabaisko mūšis buvo skaudus pralaimėjimas Švitrigailai ir kalavijuočiams. Po jo Švitrigaila Lietuvos sosto jau nebeatgavo. Lenkija atsigavo, pašalinusi iš Lietuvos vieną iš ryžtingiausių kovotojų prieš uniją. Livonijos ordinas niekad neatsigavo po mūšio. Pabaisko mūšį sugretino su Žalgirio mūšiu pats imperatorius Zigmantas savo laiške kryžiuočių ordino magistrui Rusdorfiui (1435.XI.6).

Kokia yra Pabaisko mūšio reikšmė istorikui? Jeigu istorikas lietuvis — tai liūdna! Kas pralaimėjo Pabaisko mūšį? Lietuviai!

Štai kodėl:

1) Nepriklausomybininkas Švitrigaila prarado visas galimybes tapti savarankišku DLK.

2) Laimėdamas kardu Lietuvos sostą, Žygimantas turėjo atsisakyti savo ir krašto suverenumo lenkų naudai, unijos naudai. Žygimantui parodžius “separatistinį polinkį”, lenkai 1440 m. sukurstė lietuvius didikus ir jį nudėjo.

3) Trijų metų naminis karas tiek krauju, kardu ir liepsna nualino Tikrąją Lietuvą — Lithuania

Propria, ir jos slaviškas sritis, kad atsirado demografinė — taipgi politiškai-kariška persvara Maskvos naudai dėl pirmenybės rusinų žemėse.

4) Tiesa, Livonijos ordinas Pabaiske buvo palaidotas, kaip kariškai - politiškas veiksnys, bet ir

kartu Lietuvos Didžioji Kunigaikštija prarado savo gyvybinį, valstybinį potencialą.

Grįžtant prie pirmo klausimo, kas laėmėjo Pabaisko mūšį? Atsakymas aiškus: lietuvių tauta tikrai to mūšio nelaimėjo!

Išnašos ir nuorodos

1. Simas Sužiedėlis, "Šventosios Kautynės", *Lietuvių Enciklopedija*, XXX, Bostonas, 1964. Taip pat P. Šležas, "Šventosios mūšis", *Karo Archyvas*, VII, Kaunas, 1936.
2. Adolfas Šapoka, red., *Lietuvos istorija*, Kaunas, 1936, psl. 171.
3. Jonas Matusas, *Švitrigaila*, Kaunas, 1935. Taip pat, Jonas Matusas, "Ukmergės mūšis" *Vairas*, 9 - 10, Kaunas, 1935.
4. Bronius Kviklys, *Mūsų Lietuva*, II Tomas, Bostonas, 1965, p. 542.
5. S. Sužiedėlis, "Šventosios kautynės", *Lietuvių Enciklopedija*, XXX.
6. Rimantas Jasas, red., *Lietuvos metraštis — Bychovco Kronika*, Vilnius, 1971, psl. 280.
7. žr. "Pabaisko mūšis", *Mažoji Lietuviškoji Tarybinė Enciklopedija* II Tomas, Vilnius, 1968 ir J. Žiugžda.
K. Jablonskis, J. Jurginis *Lietuvos TSR Istorija*, I Tomas, Vilnius, 1957.
8. Simas Sužiedėlis, "Švitrigaila", *Lietuvių Enciklopedija*, XXX, Bostonas, 1964.
9. "O podnecenju Švidrigaila na knjaztvo litovskoe... človeka perchlivocho i neustavcho, i pijanicu obzirliovocho, na panstve litovskom preložil." "Chroniki: litovskaja i Žmojtskaja", *Polnoe Sobranie Russkich Letopisei* (toliau žymima PSRL), XXXII Tomas, Maskva, 1975, psl. 81.
10. A. Šapoka, *Lietuvos istorija*, pp. 168 - 169.
11. Ten pat, p. 169.
12. S. Sužiedėlis, "Švitrigaila", p. 255.
13. žr. Simas Sužiedėlis, "Laurynas Zaremba", *Lietuvių Enciklopedija*, XXXV Tomas, Bostonas, 1966.
14. Simas Sužiedėlis, "Žygimantas Kęstutaitis", *Lietuvių Enciklopedija*, XXXV Tomas Bostonas, 1966, p. 318.
15. "Chroniki: litovskaja i Žmojtskaja", PSRL, XXXII, pp. 82 - 83; Jonas Šliūpas, *Lietuvių tauta, senovėje ir šiandien*, II Tomas, Plymouth, Pa., 1905, p. 312.
16. S. Sužiedėlis, "Žygimantas Kęstutaitis", p. 318.
17. "Chronika Bychovca", PSRL, XXXII, Maskva, 1975, p. 154.; Rimantas Jasas, *Lietuvos metraštis*, p. 120.
18. Cituojamas lietuviškas vertimas. žr. Morkus Šimkus, red. *Profesorius Augustinas Voldemaras, Raštai*, I Tomas, Čikaga, 1973, pp. 150 - 152.
19. Maciej Strykowski, *Kronika polska, litewska, žmuidzka*, II Tomas, p. 186.
20. S. Sužiedėlis, "Žygimantas Kęstutaitis", p. 319; J. Šliūpas, *Lietuvių tauta*, pp. 312 - 313; A. Šapoka, p. 170.
21. "Gardino sutartį pasirašė ne tik Žygimantas, bet ir Vilniaus vyskupas Motiejus, Žemaičių seniūnas Kęsgaila ir kiti." Vanda Sruogienė, *Lietuvos istorija*, Čikaga, 1956, p. 280.
22. ". . .predictos principes nobiles et boiares Ruthenorum eisdem graciis et libertatibus privilegiis et commodis gaudere et utifrui volumus, quibus principes nobiles et boiari Lithuanie pociuntur et fruuntur; quodque similiter arma seu nobilitatis elenodia deferre possunt et eis utu, quemadmodum Lithuani, qui ipsa arma a nobilibus regui Poloniae acceperunt et in presenciarum ipis utuntur atque gaudent . . ." žr. Šliūpas, p. 313.
23. V. Sruogienė, *Lietuvos istorija*, p. 280.
24. Ten pat.
25. R. Jasas, *Lietuvos metraštis*, p. 120.
26. Ten pat, anotacija nr. 3, p. 276.
27. "Chroniki: litovskaja i žmojtskaja, PSRL, XXXII, p. 83.
28. Sruogienė, p. 280.
29. Šliūpas, pp. 313 - 314.
30. Jasas, *Lietuvos metraštis*, p. 120. Išskyrus Bychovco kronikos, kituose Lietuvos metraščių nuorašuose Švitrigailos pajėgų skaičius nežymimas. Galimas dalykas, kad Švitrigaila tuo žygiu ketino atsiimti Vilnių ir buvo tam tikslui sutelkęs apie 20.000 kariuomenės.
41. *Lietuvos metraštis*, p. 120.
32. Sruogienė, pp. 281 - 282.
33. Švitrigailos buvimą Ašmenoje 1432.XI.30. patvirtina jo paties laiškas, rašytas tą dieną iš Ašmenos Livonijos ordino magistrui.
35. *Liv-, Esth-und Livlaendisches Urkundenbuch* (toliau žymima LECU), BD. 8, Revelis, 1855, Nr. 645.
35. *Lietuvos metraštis*, p. 120.
36. Šliūpas, p. 314.
37. *Lietuvos metraštis*, pp. 120 - 121, pp. 276 - 277; Šliūpas, p. 314.
38. Anot J. Dluogošo, iš nelaisvės Jurgis Lengvenaitis pabėgo su 14 kitų Švitrigailos šalininkų 1433 m. prieš spalio 3 d.
39. Vosylius Gražusis — Tai Drucko kunigaikščio Simano Dimitrejevičiaus penktasis sūnus, kuris Švitrigailos buvo paskirtas Vitebsko vietininku.
40. Šliūpas, p. 314.
41. Sruogienė, p. 282.
42. Šliūpas, p. 314.
43. Jasas, *Lietuvos metraštis*, anotacija 19, p. 277.

44. Ten pat, p. 212.
 45. Ten pat.
 46. S. Sužiedėlis, "Švitrigaila", p. 253.
 47. LECU, Nr. 583.
 48. Ten pat, Nr. 632.
 49. Rokas Varakauskas, *Lietuvos ir Livonijos santykiai XIII - XVI a.*, Vilnius, 1982, P. 93.
 50. Ten pat.
 51. LECU, Nr. 627.
 52. Ten pat, Nr. 632.
 53. **SKARBIEC DIPLOMATOW POPIESKICH, CESARSKICHM, KROLEWSKICH, I.T.D.**, Tomas Tomas II, Vilnius, Nr. 1621.
 54. LECU, Nr. 630.
 55. B. Barvinskij, *Žigimont Keistutovič, velikii knjasū litovsko-russkii (1432 - 1440)*, Žovka, 1905, pp. 41 - 42.
 56. LECU, Nr. 639.
 57. Ten pat, Nr. 632.
 58. Ten pat, Nr. 636.
 59. Ten pat, Nr. 647.
 60. Ten pat, Nr. 637.
 61. R. Varakauskas, *Lietuvos ir Livonijos santykiai*.
 62. LECU, Nr. 645.
 63. Ten pat, Nr. 669.
 64. Ten pat, Nr. Nr. 649, 659.
 65. Ten pat, Nr. 661.
 66. Ten pat, Nr. 661.
 66. Ten pat, Nr. 646.
 67. Ten pat, Nr. 651.
 68. A. Lewicki, *Powstanie Swidrygielly, Krokuva*, 1892, p. 293.
 69. LECU, Nr. 662, 663.
 70. Ten pat, Nr. 677.
 71. Ten pat, Nr. 650, Nr. 662.
 72. Ten pat, Nr. 657.
 73. Varakauskas, pp. 99 - 100.
 74. LECU, Nr. 724, 727.
 75. Ten pat, Nr. 742.
 76. Varakauskas, p. 101.
 77. LECU, Nr. 781, 828.
 78. Ten pat, Nr. 797.
 79. Varakauskas, p. 102.
 80. *Lietuvos metraštis*, p. 122.
 81. Ten pat.
 82. *Sruogienė*, p. 282.
 83. *Lietuvos metraštis*, p. 1229
 84. *Sruogienė*, pp. 282-283.
 85. Čia cituojama iš "Lietuvos ir Žemaičių Didžiosios Kunigaikštijos metraščio", PSRL, XVII Tomas, Petrapilis, 1907, psl. 337. Lietuviškas vertimas randasi pas A. Gaigalaitį, E. Griškinaite, J. Jurginį, *Lietuvos TSR Istorijos Chrestomatija*, Kaunas, Kaunas, 1971, Plg. R. Jasas, *Lietuvos Metraštis* (Bychovco kronika). p. 122.
 86. LECU, Nr. 936, 947.
 87. Ten pat, Nr. 936.
 88. Jasas, *Lietuvos metraštis*, 39-toji anotacija, p. 279.
 89. žr. Zenonas Ivinskis, "Žygimantas Kaributaitis", *Lietuvių Enciklopedija*, XXXV, Bostonas, 1966.
 90. S. Sužiedėlis, "7ventosios kautynės", p. 236; Varakauskas, p. 103.
 91. S. Sužiedėlis, "Šventosios kautynės", p. 236 Plg. R. Jaso pastabą *Lietuvos Metraščio* anotacijose: "41. Mykolas ("Mykoliukas")—paskutinis žinomas Kęstučio giminės vyriškasis palikuonis, Žygimanto Kęstutaičio ir jo žmonos kunigaikštytės Odincevičiūtės sūnus. J. Dlugošas, skirdamasis nuo Lietuvos metraščių, tendencingai teigia, kad Mykolas Žygimantaitis buvęs tėvo paliktas Trakuose, o vadovauti visai Žygimanto Kęstutaičio kariuomenei buvę pavesta Jokubui Kolilianskiui, atsijusiam iš Lenkijos" (psl. 279).
 92. *Loc. cit.*, p. 122; taipgi "Iš Lietuvos ir Žemaičių Didžiosios kunigaikštystės metraščio" PSRL, XVII, p. 337.
 93. Jasas, p. 122; PSRL, XVII, p. 337.
 94. *Sruogienė*, p. 284.
 95. Z. Ivinskis, "Žygimantas Kaributaitis".
 96. *Sruogienė*, 284; Varakauskas, 104; S. Sužiedėlis, "Šventosios kautynės"; Šliūpas, 317.
 98. Šliūpas, 317; Varakauskas, 104.
 99. *Sruogienė*, 284.
 100. Ten pat, 285.
 101. Girdi, 20,000 kareivių! Iš tikro keletas Livonijos pilių viršininkų grįžo sveiki. Kiti buvo paimti į nelaisvę ir vėliau išpirkti. Mat, praėjus pusantro mėnesio nuo Pabaisko mūšio naujas kalavijuočių maršalka didžiajam magistrui rašė, kad po mūšio mažai grįžo žmonių iš Lietuvos ir negrįžo nė vienas ordino viršininkas, LECU, Nr. 998.
 102. *Lietuvos metraštis*, 123; PSRL, XVII, p. 337.
 103. *Lietuvos metraštis*, 123.
 104. Šapoka, 171.
 105. *Lietuvos metraštis*, 123; "Chronika Bychovca" PSRL, XXXII, p. 155.
 106. 1435.X.17. kryžiuočių Brandenburgo komtūro Beenhauzeno raportas didžiajam magistrui pranešė, kad Smalensko vietininkas Jurgis Butrimas pasitraukė nuo Švitrigailos, pripažindamas Žygimanto valdžią. LECU, Nr. 999, p. 611.
 107. Varakauskas, p. 105.
 108. LECU, Nr. 986.
 109. Ten pat, Nr. 1026.
 110. Varakauskas, p. 106.

SKAITYK IR PLATINK KARI!

KARINĖ TARNYBA GEDIMINO PULKE

Lietuvos Kariuomenės tragiškieji momentai paskutiniaisiais Nepriklausomybės metais

JONAS ABRAITIS

(Tęsinys iš Kario 8 nr.)

1 p. D.L.K. Gedimino pulkas 1939 m. spalio mėn. 28 d. savo karinį gyvenimą pradėjo naujoje vietoje — mūsų sostinėje Vilniuje. Pirmomis dienomis buvo sunku prisitaikyti prie naujos aplinkos: karius veikė neseni, gausūs ir stiprūs įspūdžiai, patirti žygio iškilmingų sutikimų ir iškilmių progomis. Bet sunku buvo pamiršti ir tuos puikius Ukmergės žmones, kurie draugiškai ir nuširdžiai mus išlydėjo; su jais daugelis išvykusių turėjo vienokius ar kitokius draugiškumo bei giminytės ryšius. Vedusieji ten buvo laikinai palikę savo šeimos narius, butus, kai kurie įsigytus namus, o vargšai “žalieji dobilai” dalį savosios širdies... Vilniuje visi apsigyvenome kareivinėse. Karininkai ir puskarininkiai gavome mažesnius kambarius prie savo kuopų, o kareiviai didesnes patalpas. Pulkas greit pradėjo pastovų ir normalų gyvenimą — tolimesnį kariško apmokymo programų vykdymą. O mūsų mokoma kuopa su užsidedimu ir pasiryžimu tęsėme būsimųjų žemesnių vadų paruošimą, mokydami ir mokydamiesi siekėme tikslo. Po dieninių lauko taktinių pratybų ir statutinių pamokų, turimus laisvalaikius stengėmės sunaudoti susipažinimui su Vilniumi, jo grožiu ir istorinėmis įžymenybėmis bei paminklais.

Prasidėjo naujas gyvenimas, šį kartą jau tikroje Lietuvos sostinėje. Miestas buvo labai apiplėštas, miesto vaizdas atrodė skurdžiai. Krautuvės uždarytos, tuščios, prekės išvogtos, išplėštos, arba paslėptos.

Lietuvos vyriausybei paliepus, Pieno Centras, Maistas, Lietūkis įsteigė savo skyrius Vilniuje. Atsidarė daug naujų krautuvių su įvairiausiomis prekėmis. Mieste pradėjo veikti valgyklos, vakarais restoranai su puikia šokių muzika.

Buvę Vilniaus prekybininkai, pasitkėdami susidariusia padėtimi, pasijuto drąsesni, pamažu, atsargiai ir apdairiai pradėjo atidarinėti savąsias krautuves, iškišo į lentynas vertingesnes, suslėptas prekes. Po kelių mėnesių Vilnius pradėjo ramų, sotų ir be didesnių rūtesčių, normalų gyvenimą.

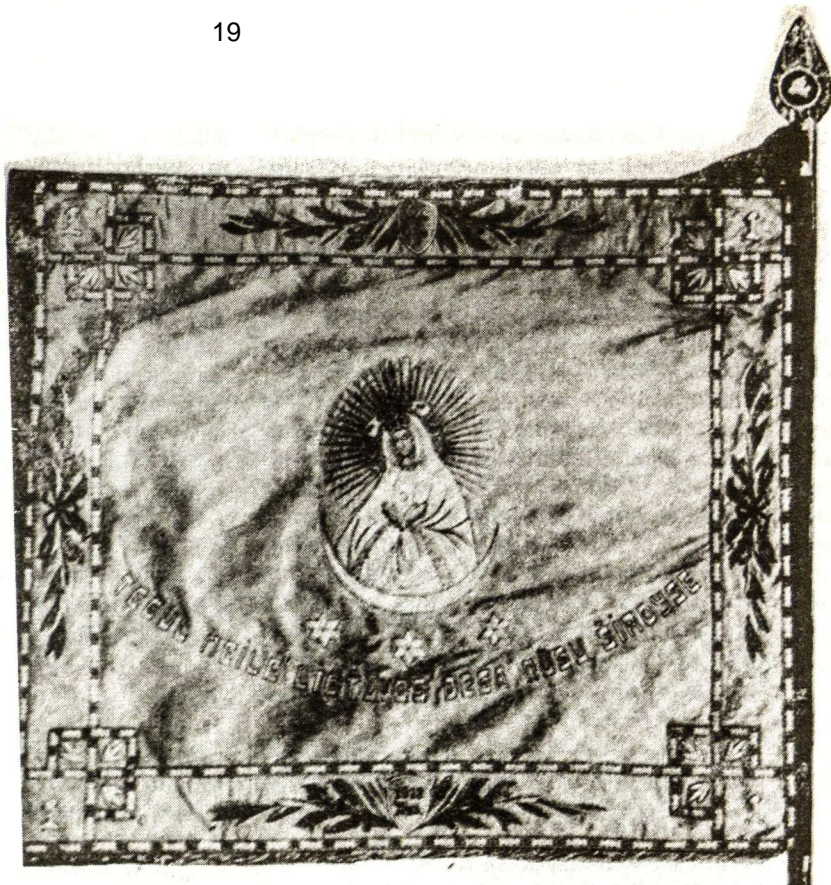
Iš fabrikų kaminų pradėjo rūkti dūmai, širntai įmonių ir dirbtuvių paleido į darbą sustojusias mašinas, o kailių ir medžiagų krautuvės, siuvyklos pasiūlė savo patarnavimus. Nenuostabu, kad daugelis vedusiųjų savo žmonas papuošė brangiais kailiais, o valgomuosius — aukštos vertės servizais.

Du mūsų pulko batalionai pastoviau apsisitojo didžiosiose Šnipiškių kareivinėse, o vienas ba-

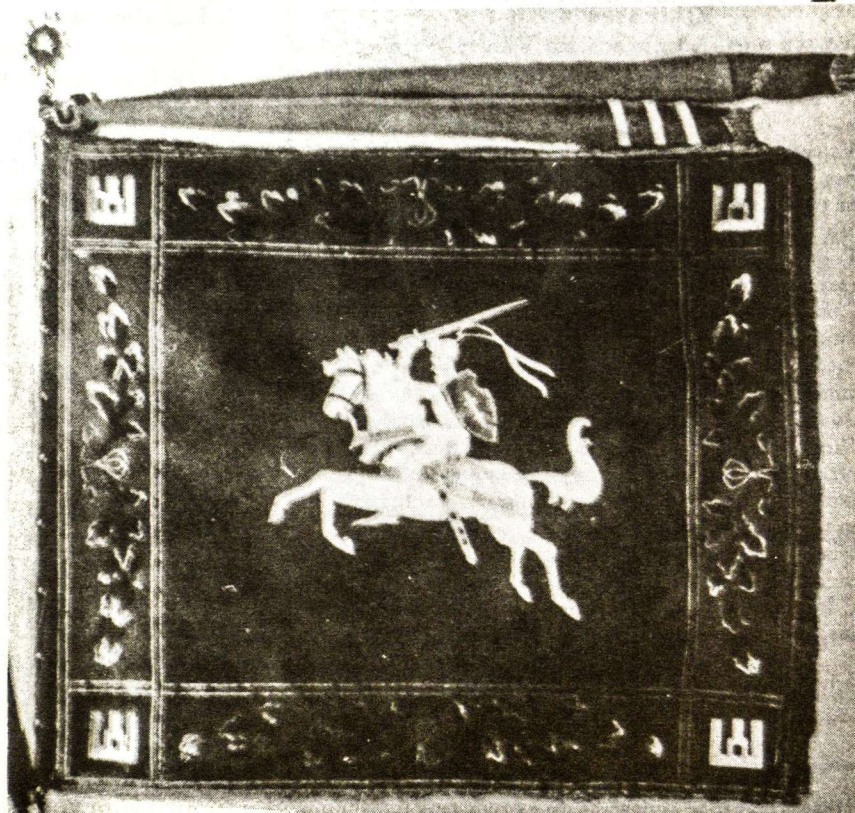
Rasų kapinėse prie dr. J. Basanavičiaus kapo 1 p.p. 1 kulkosvaidžių kuopos kariai su ltn. B. Raugu, dabartiniu Kario redaktoriumi

I. pēst. D.L.K. Gedimino pulko
vēliavas dešinė pusē. Iš 1928
m. "Kario"

Pulko vēliavas kairē pusē —
vienoda visoms kariuomenēs
dalims. Trīs sidabrinēs lentes
ant kaspino rōdo, kad tai
Vyčio krūžiaus I laipsnio vē-
liava. Iš 1938 m. "Kario"

talionas senose kareivinėse prie Vilnelės (Kosciuškos g-vė 8). Šnipiškių kareivinės buvo apynaujos, didelės ir plokštinio išdėstymo. Jose gyveno keli raudonosios armijos pulkai. Vienas buvo didžiųjų — sunkiųjų tankų pulkas. Mūsų ir raudonosios armijos karių santykiai buvo geri, draugiški; nesusipratimų nebuvo. Jie vedė savąjį uždara gyvenimą, o mes, lietuviai kariai, savo. Abipusė drausmė, tvarka ir vienyti kitiems pagarba buvo aukščiausiame laipsnyje. Dažnu atveju ir vieni ir kiti užtraukdavome dainą, bet nei dainų garsais, nei reiškiamu džiaugsmu vieni kitų neužgaudavome, vie ir kitiems neįkyrėjome. Vėlesniais mėnesiais tarp lietuvių ir raud. armijos karininkų pradėjo užsimegsti ribotas draugiškų ryšių palaikymas. Kartais jie ateidavo į mūsų laikiną ramovę — valgyklą, kur su jais mes praleisdavome keletą valandų, lošdami šachmatais, žaisdami biliardą, na, o kai kuriomis progomis raud. armijos karininkai mus palinksmindavo pa-

šokdami "kazaky". Išvadoje reikia pasakyti, kad pirmaisiais mėnesiais Vilniaus įguloje mūsų ir raudonarmiečių karių santykiai buvo geri.

Tuometinė Lietuvos vyriausybė susigyveno su esama padėtimi, darė labai atsargius ir apgalvotus sprendimus, skaitėsi su neseniai įvykusiais politiniais pasikeitimais, todėl kuo sąžiningiausiai stengėsi įvykdyti savus įsipareigojimus, numatytus Savitarpinės Pagalbos sutarties rėmuose. Sovietų Sąjunga iš savo pusės stengėsi pademonstruoti savo taiklius ir gerus norus. Štai, 1939 m. spalio mėn. 31 d. Aukščiausios Tarybos posėdžiuiose Molotovas prabilo: "Pasirašytos sutartys neleidžia kištis į tų valstybių (Lietuvos, Latvijos, Estijos) vidaus reikalus ir mes stovime už garbingą mūsų pasirašytų susitarimų vykdymą abipusiškumo pagrindu..."

Mes, eiliniai Lietuvos gyventojai, dalinai tikėjome tuolaikiniais sovietų pažadais ir rodoma jų gera valia, nes tuomet mes nieko nežinojome apie slaptus nacinės Vokietijos ir Sovietų Sąjungos susitarimus, o tuo pačiu dar mažiau nujautėme Sovietų Sąjungos užmačias okupuoti Lietuvą ir ją įjungti į Sovietų Sąjungą.

Lietuvos Kariuomenės Kariai Iškilmingai Sutinka ir Pagerbia Okupacinius Raud. Armijos Dalinius Vilniuje 1939 m.

1939 m. gruodžio mėn. paskutiniąją savaitę ar 1940 m. sausio pirmąją mūsų mokoma kuopa gavome skubaus išvykimo įsakymą. Kuopos vadas kpt. V. Šukys kuopai pranešė:

Uždavinys — kuopa paskirta garbės sargybon. Tikslas — dalyvavimas iškilmėse sutinkant papildomus Sov. Sąjungos raudonosios armijos dalinius ir juos išlydinti į paskirtąsias bazes Lietuvoje.

Vieta — Vilniaus miesto pietvakariai. Kaminų apylinkėje, prie plento, vedančio į Trakus...

Dalyvauja — 1 p. pulko mokomoji kuopa, pulko orkestras ir viena artilerijos baterija.

Uniforma — parady, išėiginė.

Tą šaltą, vėjuotą žiemos rytą visa kuopa ir muzikantų komanda apleidome Šnipiškių kareivines. Perėję Žaliąjį tiltą, žygiuodami per miestą ir atlikę 4 - 5 km. žygį, atvykome į vietą, kurioje turėjo įvykti numatytos iškilmės. Kuopos vadas tvarkingai išrikiavo kuopą. Pulko orkestras susirikiavo kuopos dešiniame sparne, truputį priekyje.

Frontu į mus stovėjo išrikiuota raud. armijos kuopa ir orkestras. Maždaug už 4 - 5 m., netoli plento esančioje aikštėje matėsi lyg raudonu kilimu padengta žemė — sustingusi, tyli karių

ĮSAKYMAS KARIUOMENEI

Nr. 96.

Kaunas. 1939 m. lapkričio mėn. 17 d.

Rikiuotės sritis

Atgavę mūsų senąją sostinę Vilnių, kartu gavome ir mūsų sentėvių palikimą — Gedimino kalną su pilimi, o greta kalno — ir šventovę su Vytauto Didžiojo palaikais.

Šis mūsų garbingos praeities palikimas yra ne tik brangus kiekvieno lietuviuo širdžiai, bet ir didžiai reikšmingas mūsų valstybei ir kariuomenei, kuriai ypatingai rūpi mūsų karo istorijos paminklų ir tradicijų apsauga.

Todėl įsakau Vytauto Didžiojo Karo Muziejui, mūsų kariuomenės relikvijų saugotojai, imtis visų priemonių, kuriomis galima būtų užtikrinti Gedimino kalno ir Vytauto Didžiojo palaikų apsaugą ir tinkamą jiems pagarbą, o taip pat nustatyti Gedimino kalne vėliavos pakėlimo ir nuleidimo tvarką.

Be to, dar įsakau paruošti sumanymą, kuriuo būdu Amerikos lietuvių paaugotas Laisvės Varpas galėtų būti iškeltas Gedimino kalne ir vykdydamas aukotojų valią skambintų „... per amžius vaikams Lietuvos, kad laisvės nevertas kas negina jos“.

Šiuos reikštus karo muziejaus viršininkui įvykdyti, bendradarbiaujant su Vilniaus rinktinės vadu ir 1 pėst. pulku, kurio šefas yra Did. Lietuvos Kunigaikštis Gediminas, senosios sostinės ir jos pilies steigėjas.

Brig. generolas **MUSTEIKIS**

Krašto Apsaugos Ministras

Brig. generolas **S. RAŠTIKIS**

Kariuomenės Vadas

Šis įsakymas rodo rūpestį sostinės reikšmės įprasminimu

masė. Tai tūkstančiai raudonarmiečių, sėdinčių sunkvežimiuose. Arčiau plento labai ryškiai matėsi šimtai išsirikiavusių tankų ir motorizuotų artilerijos pabūklų, o ant plento buvo laikinai sustojusi ir tygiui pasiruošusi motorizuota pėstininkų vora. Akims visas šis vaizdas buvo patrauklus, bet tuo pačiu savotiškai baugus, gąsdinantis ir įspėjantis, o šiuo atveju nei pasigėrėjimo jausmo, nei pagarbos pareiškimo nesukeliantis.

Iškilmes pradėjo raud. armijos karininkas, pranešdamas, kad iškilmės pradėdamos. Abiejų kuopų vadai davė komandas: "Ginklu gerbk!" Raudonosios armijos orkestras pradėjo groti Lietuvos himną. Po himno kalbėjo raud. armijos papildomų ir įvedamų į bazes Lietuvoje dalinių vadai, generolas. Pirmiausia jis pakėlė ranką, nežymiai pasisuko į išrikiuotus toluoje raud. armijos dalinius, ir atsigręžęs į mus pasakė šiuos nepamirštamus ir visą gyvenimą manyje įsmigusius žodžius: "Nepavergti atvykstame, bet jus apsaugoti, kad turėtumėte ramų ir saugų gyvenimą. Atvykstame apsaugoti jus nuo gresiančio fašizmo ir jo apsupimo. Garantuoju — jūsų laisvė ir nepriklausomybė nebus pažeista. Mes atvykstame, nes Sovietų Sąjungai reikalingos kariškos bazės Lietuvoje, to reikalauja mūsų saugumas..."

Dar ir šiandien prisimenu... Po šių generolo "užtikrinimų" ir raminančių žodžių manyje akimirksniu kilo raminanti mintis... o gal... gal ir bus taip kaip sako. Bet tai buvo tik manasis troškimas, nes generolas sakė tai, kas jam buvo įsakyta.

Iš mūsų karių niekas nekalbėjo. Po generolo kalbos mūsų pulko orkestras užtraukė Sov. Sąjungos himną. Tuo metu, kai buvo grojamas Lietuvos himnas, kai kalbėjo rusų generolas ir buvo grojamas Sov. Sąjungos himnas, čia pat, netoliese išsidėsčiusi pozicijoje mūsų kariuomenės artilerijos baterija drebino Vilniaus priemiesčių žemę ir savo galingomis salvėmis suteikė sutiktuvėms daugiau iškilmingumo. Įspūdingai, pamažu griūdėjo salvės...

Iškilmėms pasibaigus, mūsų baterijos gaudimui nutilus, staiga pasigirdo didžiulis triukšmas ten, kur stovėjo nejudanti raudonoji masė. Užsidegė tankų ir sunkvežimių motorai. Palengva ir nesukubėdama ši raudonarmiečių masė, tartum deganti ugniakalnio lava, pajudėjo ir pradėjo slinkti į Lietuvos žemę; o ką visa tai reiškė, sužinojome po pusės metų.

Iškilmingai mes tuomet sutikome raud. armijos dalinius, juos gerbėme ginklu ir pabūklų salvėmis. Sveikinome, nes nežinojome ir mažai supratome, kad sveikiname savo krašto okupacinius

dalinius. Buvo graudus ir tragiškas momentas, kurio mūsų kariuomenė tuomet išvengti negalėjo.

Baigiamosios mintys.

Šauniai ir iškiliai atrodė mūsų kuopos vyrai, nes jaunystė spindėjo jų veiduose, o būdami gražiose uniformose puikiai reprezentavo Lietuvos karį. Šis 200 karių dalinys tose sutikimo iškilmėse, vykdęs jiems įsakytą, priverstinę pareigą, laikėsi santūriai ir ramiai, bet kiekvieno dalyvio veide matėsi didelis susirūpinimas dėl vykstančių įvykių ir galimų skaudžių pasekmių.

Apsišarvavę geležine kantrybe, visi, kaip plieno siena, kantriai stovėjome, nei džiaugsmo, nei liūdesio nerodėme, mažai tikėdami į raudonosios armijos generolo garantijas ir raminančius užtikrinimus. Tos iškilmės priminė man paskutinio pageidavimo išpildymą pasmerktiesiems mirti, šiuo atveju Sovietų Sąjungos leidimą pasmerktajam dalyvauti savose laidotuvėse ir pakasynose.

Minima kuopa, kurios sudėtyje ir aš turėjau pareigas ir kuriai, sakyčiau, buvau paskyręs dalį savosios širdies, šiandien primena man visą Lietuvos kariuomenę, kurios vadovybė buvo puiki, kariai sąmoningi, susipratę, patriotiškai nusiteikę, pareigingi ir drausmingi. Tuomet mes buvome labai gerai pasiruošę, tuomet mes buvome pasiryžę sąžiningai pademonstruoti savo pareigą ir ištikimybę savo tėvų žemei ir vėliavai, o vadams įsakius — kovoti ir mirti už savo krašto laisvę, bet gaila ir liūdna, nebuvo lemta panaudoti.

Buvome maža tauta. Nebuvome turtingi, moderniškų ginklų neturėjome, pagalbos niekas nežadėjo, todėl su liūdesiu veiduose ir skausmu širdyse turėjome nusilenkti stipriųjų spaudimui ir prisiminti tai, ką jie mums davė — primestinę sutartį, okupacinius dalinius ir pusės metų ribotą laikiną laisvę. O mes iš savo pusės vykdėme iškilmingus sutikimus, sveikinimus, gerbimus ir salius...

Praeis metai, dešimtmečiai, gal ir šimtmečiai... Tikėkime, pavergta mūsų tauta vėl kelsis laimingam, laisvam ir nepriklausomam gyvenimui ir ten, prie Baltijos krantų, išaugs nauji Ažuolai ir Eglės trašioje didvyrių ir kankinių krauju aplaistytoje žemėje.

Tragiškas Mūsų Trispalvės Likimas Gedimino Kalne 1940 m.

Didingai ir iškilmingai buvo pakelta Lietuvos tautinė vėliava mūsų sostinėje Vilniuje, Gedimino kalno pilies bokšte, 1939 m. spalio mėn. 29 d.

Pradžioje vėliavos pakėlimo — nuleidimo apeigas vykdė kariai, mūsų 1 p. p. sargybų vyrai.

Prieš pakeliant vėliavą.

1 p.p. vadas gen. št. plk. L. Gustaitis, ltn. Kimštas, kairėje Vyčio kryžiaus kavaliarius virš. Stalionis ir kt.

Apeigos buvo kuklios ir trumpos. I-os rūšies sargybos vadas karininkas, asistuojant dviem kariam, kiekvieną rytą 7 val. vėliavą pakeldavo, o vakare nuleisdavo. Kaune, Karo Muziejuje, vėliavų pakėlimo — nuleidimo apeigos buvo labai iškilmingos. Ten buvo pakeliamos trys vėliavos: valstybinė, tautinė ir Vyčio kryžiaus. Iškilmingais momentais vėliavoms bekylant buvo grojama ar giedama Marija, Marija, o po pakėlimo — Lietuvos himnas. Vakaraus vėliavų nuleidimo apeigas susirinkdavo didelė minia Kauno visuomenės, daugiausia jaunimo, moksleivijos ir studentijos. Vėliavų nuleidimo apeigos prasidėdavo uniformuotų Karo invalidų eiseną ir gedulingu maršu. Šis vaizdas nevienam išspausdavo ir ašarą, matant žygiuojančius bekojus ir luošus uniformuotus krašto didvyrius. Ypatingų švenčių atvejais skambėdavo varpų garsai.

Panaikinus Gedimino kalno I-os rūšies sargybą, vėliavos pakėlimo — nuleidimo apeigos buvo pavesta vykdyti dviem karo invalidam, o vėliau tik vienam, kuris ten papėdėje turėjo kuklią patalpą — namelį. Tiesioginiai jis priklausė 1 p.p. vadui, o visus tarnybinius patvarkymus gaudavo per 1 p. pulko budėtoją, kuris telefonu buvo sujungtas su invalido tarnybine būstine. Taip viskas ir vyko iki 1940 m. birželio mėn. vidurio.

Koks žiaurus sutapimas ir ironija! Tuo pačiu laiku vienas iš Lietuvos duobkasių ir suokalbinkų įžygiavo į Paryžių, tą pačią dieną antrasis jo partneris, Sovietų Sąjunga, įteikė Lietuvai ultimatumą, o sekančią dieną okupavo Lietuvą.

Nauja vyriausybė, kuri savo nutarimais ir patvarkymais vedė Lietuvą į pražūtį, viską keitė pa-

grindinai, okupantui nurodant. Buvo skaudu ir liūdna stebėti tas vykstančias permainas ir pasikeitimus, dar liūdniau darėsi, kai pavergtas lietuvis matė beviltišką savo tėvynės padėtį, dažnu atveju priverstas ir pats tame dalyvauti. Žmonių ir krašto greitam pavergimui okupantas naudojo suktus, klastingus ir apgaulingus metodus — propagandą, o Liaudies vyriausybės sudarymui — Lietuvos Konstituciją. Atgaivinta komunistų partija, Liaudies vyriausybė ir Seimas besąlyginiai vykdė Sov. Sąjungos patikėtinio įsakymus, skelbė naujus potvarkius, nutarimus, įsakymus ir deklaracijas. Skelbė, kad vykstančioje socialistinėje revoliucijoje viskas turi būti pertvarkoma, pervertinta ir pritaikyta susidariusiai padėčiai.

Prasidėjo niekinimas brangių tautinių ir religinių simbolių, pasireiškė pastangos sunaikinti visas sukurtąsias vertybes, nuimti iš viešų vietų vėliavas ir visa, kas tautai brangu ir primena laisvę. Vienas iš tokių įsakymų — panaikinti vėliavų pakėlimus ir iškilmingas jų apeigas Karo muziejuje Kaune, prie viešųjų pastatų, o Vilniuje — Gedimino kalne. Okupantas ir jo patikėtiniai viską vykdė pagal planą, žinodami, kad vėliavų nepakėlimas pavergtajame sukelia didžiulį skausmą, gali įvykti prieš okupantą tautinių protestų, viešų demonstracijų, todėl pradžioje įsakė vėliavas nuleisti iki pusės stiebo, o vėliau ir visiškai uždraudė jas pakelti.

Prisimena 1940 metų birželio paskutinės savaitės rytas. Tuomet aš buvau 1 p. pulko budėtoju. Tą rytą įvyko įvykis, kuris buvo vienu tragiškiausių momentų mano gyvenimo vingiuose, skaudžiai palietęs mano, kaip kario, garbę, manąsias

pareigas, o širdyje įspaudė ir paliko neužgyjamą žaizdą . . .

5:30 val. sugrįžęs iš rytinio patikrinimo, buvau 1 p., pulko budėtojo būstinėje, esančioje Kosciuškos g-vė 8, kareivinių rajone, vakarinėje gatvės pusėje, prie Neries. Suskambėjo telefonas.

— Pulko budėtojas, j. ltn. A., atsiliepiu telefonu.

— Kalba I-mos pėstininkų divizijos vadas brigados generolas Černius — prisistatė paskambinęs.

— Klausau, tamsta generale! . . .

Trumpam momentui mūsų pasikalbėjimas sustojo, atsirado abipusiška tylą. Aš buvau pasiruošęs išklausyti divizijos vado pranešimą, nurodymą ar įsakymą, bet paskambinęs generolas, dėl man tuomet nežinomos priežasties, tylėjo . . . Po to jis prabilo:

— Vakar Liaudies vyriausybė savo posėdyje nutarė naikinti visus ženklus, primenančius buržuazinės Lietuvos buvimą, ir visa, kas nesiderina su šių dienų santvarka, su naujosios visuomenės ir komunistų partijos siekiais . . . Gautas vyriausybės įsakymas nuo šios dienos neiškelti tautinės vėliavos Gedimino kalne, pilies bokšte . . .

Aš pasikarščiaavęs norėjau kažką generolui pasakyti ar priminti, bet jis tęsė toliau:

— Gaila, kad taip viskas vyksta, aš tamstą gerai suprantu, bet šiandien niekas nėra pajėgus jų sprendimą pakeisti.

— Ponas generale, tai baisi ir skaudi žinia; įsakymas liečia ne vien mane, kaip budėtoją, jis paliečia visą Gedimino pulką, mūsų trispalvės saugotoją ir globėją, todėl norėčiau jus painformuoti, kad kaip gerai žinote ir prisimenate, 1939 m. spalio mėn. 29 d. 1 p. D.L. K. Gedimino pulko vadas gen. št. plk. Gustaitis po iškilmingo vėliavospakėlimo Gedimino kalne savo pulkui, vėliavai ir Vilniaus visuomenei prisiekė, sakydamas, kad tautos trispalvė vėliava tol plėveuos pilies bokšte, kol 1 p. pulkas egzistuos . . . — kalbėjau susijaudinęs. Atsakė generolas:

— Liaudies vyriausybė yra padėties viešpats. Aš pranešu tamstai šią liūdną žinią, ką reikia įvykdyti, — užbaigė I-os pėst. divizijos vadas brigados generolas Černius.

Tučiuojau paskambinau pulko vadui ir jį painformavau apie gautą divizijos vado įsakymą žodžiu — daugiau neiškelti vėliavos Gedimino kalne. Iš pulko vado balsu supratau, kad jis buvo labai susijaudinęs, nervuotas ir blogoje nuotaikoje. Po kelių sekundžių jis prabilo:

Brig. gen. J. Černius

— Taip, ištikrųjų, mes jau bejėgiai dabar.. Daryk, tamsta leitenante tai, ką įsakė . . .

Žinojau, kad tautinės vėliavos buvimas Gedimino kalne dažnam praeiviui buvo įspėjančiu švyturiu, primenančiu, kad šiandien rugsėjo 8 d., ar lapkričio 23-ji, ar vasario 16-ji, valstybinė šventė. Kas atsitiks jai iš ten išnykus?! Kilo manyje mintis ir klausimas — gal dar yra kokia nors stebuklinga galimybė šiame atvejyje, gal dar būtų galima Liaudies vyriausybės sprendimą pakeisti. Bet greitai supratau, kad bet kokie žygiai, priemonės, pastangos būtų bereikšmės — niekas niekas neišgelbės šios tautinės brangenybės. Turime reikalą su okupantu ir paklusniais jo įsakymų vykdytojais. Kas tokiu atveju beliko daryti?

Buvo ryto 6 val. Paskambinau. Atsiliepė karo invalidas. Jam pranešiau gautą žiaurų, niekšingą ir pažeminantį Liaudies vyriausybės įsakymą. Invalidas išgirdęs apstulbo. Sakė, kad jis to įvykdyti negalės, nes dėl šios vėliavos, dėl Lietuvos laisvės, dėl kitų gyvenimo jo draugai mirė ir žuvo frontuose kovodami, buvo sužeisti, liko invalidais,

o jis pats luošas — be kojos. Prisiminė kovų vietas, krauju aplaistytą Lietuvos žemę....Ne, jis to nepadarys, vėliavą pakels . . . sakė.

Tą rytą vėliava Gedimino kalne jau nepakilo.... Jis paklausė įsakymo.

Ir taip pamažu ir paslapčia išnyko iš viešumos visi tautiniai ir religiniai ženklai, rodę tautinę gyvybę ir laisvę. Išnyko vėliavos, iš kryžkelių ir pakelių išnyko Rūpintojėliai, laiminą keleivį ir suteikią paguodos praeiviui, pavargusiam artui, kiekvienam žmogui. Kaune išnyko gražios apeigos prie Nežinomo kareivio kapo. Jos buvo panaikintos birže o 26 d. Rugsėjo mėn. 1 d. nepakilo ten tautinė, o rugsėjo 3 d. valstybė vėliava.

Aš, kaip pirmasis I-os rūšies sargybos vadas turėjau garbę ir proga dalyvauti su visa savo sargyba tautinės vėliavos pakėlimo iškilmėse Gedimino kalne Vilniuje. Deja, dėl skaudaus sutapimo aš buvau ir liudininku ir netiesioginiu vėliavos nuleidimo dalyviu. Mes neturėjome tuomet kito kelio, tik klausyti.

Okupanto Pastangos Sunaikinti Lietuvos Karį 1940 m.

1940 m. birželio 15 d. Lietuvą okupavęs ir ją įjungęs į Sovietų Sąjungą okupantas pasiryžo sunaikinti visą Lietuvos patrijotiškai nusiteikusių visuomenę. Pirmiausia, aukštesnio laipsnio kariškius, o kitus planavo perauklėti ir panaudoti saviems tikslams. Tam naudojo išbandytas klastas, apgaulės, grąšinimų, jėgos, areštų, kankinimų, nužudymų, ištrėmimų ir užverbavimų priemones. Į talką pasikvietė Liaudies vyriausybę ir Liaudies seimą.

Po 3 mėnesių Lietuvos kariuomenę ištiko dar vienas skaudus ir tragiškas smūgis — ji neteko savo tikrojo vardo, nes jai buvo įsakyta persiformuoti į 29-tą šaulių teritorinį korpusą, tiesioginiai priklausantį raudonosios armijos Pabaltijo apygardos vadovybei Rygoje. 1 p.p. L.K. Gedimino pulkui korpe prisegė 234-to šaulių pulko etiketę. Rugsėjo mėn. pabaigoje iš Sov. Sąjungos atvyko į korpą raudonosios armijos uniformose komisarai ir žemesnio rango politiniai vadovai — politrukai, kurie pakeitė vietinius politinius vadovus, nesugebėjusius įvykdyti jiems pateiktų okupanto pareigų. Atvykusieji pradėjo greitai vykdyti lietuvių karių subolševikinimą panaudodami propagandines paskaitas, mitingus ir įkyrią agitaciją. Korpo kariai buvo sutelkti Vilniuje, apgyvendinti senose kareivinėse, sugrūsti apleistose patalpose. Korpe įvesta nepakeliamai žiauri drausmė, o fiziniam karių išsilaukimui paskirta skurdi paprasčiausio

maisto norma. Kariško mokymo pratimai ir uždaviniai būdavo parenkami labai sunkūs, jų vykdymo vietovė sunkiai įveikiama. Kariai būdavo taip nuvarginami, kad gyvenimas pasidarė nemielas ir nepakenčiamas, o grįžus iš užsiėmimų net valgyti nenorėdavo, nes tebuvo surūdijusi žuvis ir dvokiantis supuvusių burokų sriuba.

Nuo 5 val. ryto prasidėdavo “smegenų plovimas”. Kiekvieną rytą ir vakarą vis tos paskaitos ir paskaitos, komunistų partijos istorija, propagandiniai ir agitaciniai pasikalbėjimai, o, be to, rusų kalbos pamokos, kariški raud. armijos statutai ir, priedui, bauginimai bei gąsdinimai. Pastarieji buvo taikomi karininkams. “Tuoj bus egzaminai, o neišlaikiusiems — vieta žinoma!” Kareivių kariško apmokymo programa buvo šiek tiek pakeista ir suprastinta, bet propagandinis ir agitacinis šlamštas į jų galvas buvo pilamas nepaliaujamai. Nežymiai, bet vis dėlto pastebimai, kareiviai buvo nustatinėjami prieš savo vadus karininkus, juos įvairiai apšmeižiant ir vadinant kareivių kankintojais, liaudies ir tarybinės santvarkos priešais.

Lietuviai kariai visa tai skaudžiai pergyveno, tyliai kentėdami kartais reiškę nepasitenkinimą, protestus, o kai kuriais atvejais net pastebimą pasipriešinimą. Šia proga norėčiau prisiminti keletą išskirtinai būdingesnių įvykių, išryškinančių mano daromus teigimus apie pulko pavergtų karių nuotaikas ir jų vykdytus veiksmus.

Vieno pulko karininkams ir žemesnio rango vadamams skirtoje perauklėjimo paskaitoje iš Maskvos atvykęs rusas paskaitininkas kalbėjo tema “Imperializmas ir jo esmė”. Paskaitai pasibaigus vienas pulko karininkas paklausė: “Draugas X, jūs aiškinate, kad Japonijos įsiveržimas į Kiniją nėra agresija, — bet imperialistinis veiksmas, kadangi japonai tai darė dėl savosios tautos egzistencijos, dėl per didelio savo žmonių skaičiaus, negalinčio išsimaitinti ir išgyventi savoje teritorijoje, o patį veiksmą įvykdė į mažai apgyvendintus ir nenaudojamus Kinijos plotus . . . Draugas X, kaip reikia suprasti Sovietų Sąjungos įvykdytą imperialistinį žygį prieš ramias ir nepavojingas Baltijos valstybes ir jų okupavimą?” Paskaitininkas atsakė: “Į šį klausimą galėčiau neatsakyti, bet vis dėl to pabrėšiu — Sovietų Sąjunga Pabaltijo neokupavo, ji čia atvyko apsaugoti baltų tautų ir jų valstybių nuo fašizmo apsupimo, na, o tuo pačiu Sovietų Sąjunga pagerino ir savąsias pozicijas.”

Tuometinis pulko vadas, brigados generolas Čepas (Čepauskas) atsistojo ir lietuviškai pasakė: “Draugai vadai, nesate pakankamai išsimokslinę ir išsilavinę, padėtį suprantate, prašau ateityje tokių kvailių klausimų neduoti!”

Antras įvykis. Tuomet aš buvau 234 š. pulke, jaunų vadų mokykloje būrio vado pareigose. Vieną dieną turėjau užsiėmimus Trijų kryžių kalnie. Užbaigęs numatytą priešpietinę programą, turėdamas keliolika minučių laiko, paklausiau savo mokinius, gal kas turi kokių nors klausimų? Vienas jų paklausė: “Tamsta vade, kai Lietuva buvo laisva ir nepriklausoma, mūsų gyvenimas buvo kitoks: maistas geras, sriubos skanios, kiekvieną dieną gaudavome mėsos, priedui maistingos riebios košės, buvome sotūs, sveiki ir laimingi. Kodėl dabar viskas pasikeitė, kodėl duodama tik supuvusių burokų sriuba ir dvokianti žuvis?”. Aš atsakiau: “Gerai žinote, kad esame fašistų apsupti. Kariuomenės vadovybė vykdo labai gerai apgalvotą taupymo programą. Geriausius maisto produktus taupo tam laikui, kai visi būsime apkasuose, nes kovotojas yra geriausias tuomet, kai jo pilvas pilnas ir jis yra sotus...” Kareivis užbaigė: “Aš žinau, kad jūs kitaip jau ir negalite atsakyti... Atrodo, kad geriausia mums ir buvo būti apkasuose, negu dabar kentėti badą.”

Tos dienos vakare jaunų vadų mokyklos politikas sušaukė kuopos vadų susirinkimą ir pranešė, kad užsiėmimų metu kariškam apmokymui skirtas laikas yra eikvojamas prieštarybinėms agitacijoms. Pabrėžė, kad šį kartą pasitenkins tik įspėdamas ir priminė, kad politinis kuopos kareivių apmokymas priklauso ne rikiuotės vadams, bet politiniam kuopos vadovui.

Kad tik tuo ši visa istorija pasibaigė aš buvau labai patenkintas. Deja, dar nepasibaigė, įvyko truputį kitaip. Po savaitės iš jaunų vadų mokyklos mane perkėlė į atkelto 9 p.p. II-ro bataliono 5-tą kuopą. Šis perkėlimas reiškė mano pažeminimą tarnyboje, bet manęs klaususį kareivį ir aną karininką, kurį gen. Čepas “sudurnino”, po kelių savaičių areštavo. Abudu dingo be žinios.

Pavergti lietuviai kariai nuo pat pirmų okupacijos dienų parodė okupantui nepasitenkinimą, reiškė protestus ir nepritarė pagrindiniam jo tikslui — įjungti Lietuvą į Sovietų Sąjungą. Vienur tai reikėsi daugiau, kitur mažiau. ryškiausi protesto veiksmai pasireiškė 9 p. D.L.K. Vytenio pulke 1940 m. birželio mėn. 16 d. Tuo metu, kai raudonoji armija žygiavo per neginamą Lietuvos žemę, 9 p.p. pilnoje kautynių parengtyje apleido Marijampolės kareivines ir pajudėjo į kovos žygį. Deja, dėl nepalankių aplinkybių pulkas užsibrėžto tikslo neįvykdė, o ur pradėtą žygį vėliau skaudžiai nukentėjo. Liepos mėn. 3 d. buvo perkeltas į Švenčionėlių poligoną bet ir ten šaunieji sūduviai nenurimo.

Paskutinę liepos mėn. savaitę pulko politiniai

agitatoriai, komjaunuoliai ir Vilniaus “svečiai”, daugumoje žydai, suorganizavo poligone didelį mitingą pulko kariams, skirtą Liaudies Seimo nutarimams ir sprendimams pritarti. Tuo metu, kai buvo skaitoma rezoliucija, prašanti pulko karius pritarti Liaudies Seimo paskelbtai, o Maskvos įgaliotinio suredaguotai ir padiktuotai deklaracijai, paversti Lietuvą Socialistine Sovietine Respublika ir įjungti ją į Sovietų Sąjungą, įvyko pulko karių visuotinė, patriotinė demonstracija. Kai buvo ruošiamasi groti okupanto bolševikinį internacionolą, 9 p. p. j. ltn. Naikelis staigiai užlipo į tribūną ir pasakė pulko kariams trumpą, bet ugningą, patriotišką kalbą, paprašydamas visus dalyvius sugiedoti Lietuvos Himną. Galingi himno garsai plačiai nuskambėjo vakaro prieblandoje, o jų aidai žaibišku greičiu pasiekė tolimiausias kraujuojančios tėvynės vietas. Betgi, svarbieji suokalbio iniciatoriai J. ltn. Naikelis ir bn. vadas mjr. Brizgys netrukus buvo suimti ir likviduoti. Šiuos šaunius karininkus aš gerai pažinojau, Mjr. Brizgys buvo mano karinio parengimo instruktoriumi Marijampolės Mokytojų seminarijoje, o j. ltn. Naikelį pažinojau mokslo metų laikotarpyje.

9 p. pulkui okupantas nedovanojo. 1940 m. rugpjūčio mėn. 23 - 24 dienomis pulkas buvo poligone apsuptas, išformuotas ir panaikintas. Rugsėjo pradžioje II-as šio pulko batalionas buvo atkeltas į Vilnių ir įjungtas į mūsų 1 p. D. L. K. Gedimino pulką, greitai gavusį 234 š. pulko pavadinimą. Atkeltasis batalionas laikinai buvo apgyvendintas Antakalnyje, prie Šv. Petro - Povilo bažnyčios esančiose senose kareivinėse. Bataliono vadu buvo kpt. Osinas, buvęs atkelto bataliono sunkių kulk. kuopos vadu, adjutantu — ltn. Nenortas, 5-os š. kuopos vadu buvo kpt. Jasruševičius. Su šiuo batalionu atsikėlė ir j. ltn. Rurinkevičius (Rimas), kurio pavardė pasikartos tolimesniuose mano prisiminimuose. Atkeltasis batalionas turėjo nedaug karininkų, nes daugelis jų buvo suimta ir dingę be žinios. Pasipriešinimas prieš žiaurų okupanto režimą vyko ir kituose lietuvių karių daliniuose, pav. Kaune, Karo mokykloje kariūnai atsakė valgyti iš sugedusių produktų gaminamą maistą, todėl paskutinė laida tapo išformuota ir paleista.

Mūsų p. pulke įvyko tautinio — religinio pobūdžio demonstracija bendrose Vilniaus visuomenės, studentijos ir kariuomenės pamaldose, Tautos šventės proga, rugsėjo 8 d. vakare, Katedros aikštėje. Pulko mokoma kuopa su kitais pulko daliniais buvo išsirikiavę pietinėje katedros pusėje. Kai buvo pranešta, kad bus giedama Marija, Marija, vadovaujantis karininkas davė komandą: “Mal-dai kepures nusiimk!...” Visi tyliai meldėme

Pereinu tarnauti civiliu tarnautoju

ANTANAS SKIRKA

(Tęsinys iš Kario 8 nr.)

Nuo 1935 m. pradžios, pradėjus kariuomenei vadovauti gen. St. Raštikiui ir paskelbus naują Kariuomenės tarnybos įstatymą, įvyko mūsų kariuomenėje daug visokių pasikeitimų. Nesigilinant į visus kitus, noriu paminėti tik tuos, kurie staiga palietė mane ir kitus tokius.

Jau minėjau, dar tų pačių metų pradžioje Kariuomenei įsakymu buvo panaikinta nerikiuotės puskarininkių instancija. Į pulko štabo raštinę buvo galima skirti tik sėkmingai baigusius mokomas kuopas, kurie ištikrųjų, buvo paruošti kaip kadras — apmokyti naujokus. Štabo raštinėje tarnaujant ir čia baigiant tarnybą, mokoma kuopa visai buvo nereikalinga ir tokie, ką žinojo, užmiršo. Vos pradėjus man tarnauti liktiniu, 1936 m. vėl buvo įsakyta, kad visi liktiniai puskarininkiai, baigę mokomas kuopas ir tarnaujantieji nerikiuotėje, kaip sandėlininkai, maistininkai, ūkvedžiai, štabuose ir kuopose — raštininkai, privalo kas savaitę atlikti po darbo valandų taktinius užsiėmimus laukuose. Kiek atsimenu, tokie užsiėmimai buvo šaukiami tris kartus per savaitę po dvi valandas. Per visą pulką, kuriuos lietė toks įsakymas, susidarė nemažas būrys. Iš viso štabo liktinių puskarininkių tik name vieną lietė šis įsakymas. Visi kiti buvo nerikiuotės puskarininkiai.

Paprastai susirinkdavome nustatytu laiku prie mokomos kuopos ir paskirtas pulko vado vienas iš karininkų mus išvesdavo už kareivinių į laukus. Gerai, jei tai būdavo vasarą ir diena graži, o paskirtas karininkas vyresnio amžiaus ir pats neturėdavo noro bėgioti po laukus. Tuomet truputį pabėgiodavom, vėliau ką nors jis paaiškindavo

apie naujus ginklus ir, nustatytam laikui praėjus, eidavome namo. Bet rudenį ir žiemą, blogam ir lietingam orui esant, ypač jei būdavo paskirtas jaunas, tik nesenai baigęs Karo mokyklą karininkas, dar pats pilnas drausmės ir pareigos, būdavo visai blogai. Užimant kokią vietovę, su perbėgimais gulk ir kelk, komandą reikdavo vykdyti. Tad po šių užsiėmimų dažnai grįždavome šlapi ir purvini iki ausų. Dažnai mane, nuvargusį ir purviną grįžtantį iš šių užsiėmimų, sutikti bendradarbiai pašiepdavo:

— Tai ką? Sėkmingai sušlapęs ir purvinas grįžti?

Aš pats iš šių užsiėmimų jokios sau naudos nemačiau. Buvo tik bereikalingas laiko gaišinimas, o taip pat, ir turimų uniformų gadinimas. Niekad nesiruošiau būti rikiuotės kadro puskarininkiu ir niekuomet juo nebūčiau tarnavęs. Buvau tik jau patyręs raštinės žmogus ir viskas. Atsargos kario knygelėje taip pat buvo įrašyta raštininko kategorija. O dabar — kaip kokį naują vaiką po laukus. Ne, tas jau man labai nepatiko. Atitarnavęs metus laiko liktiniu, parašiau raportą ir perėjau tarnauti civ. tarnautoju. Darbo ir atlyginimo sąlygos buvo veik tos pačios. Bet manęs daugiau nelietė bereikalingas bėgiojimas po laukus ir nuolatinis tampymas tarnyboje dėvint uniformą prieš viršininkus. Tuojau įsirašiau į Šaulių sąjungą ir buvau paskirtas Tauragės šaulių kuopos švietimo vadovu. Pagal naują Šaulių sąjungai įstatymą kariuomenės ir šaulių uniformos buvo suvienodintos. Skirtumas buvo tik nešiojamais ženklais. Tad turimą uniformą, pakeitęs tik ženklus, naudočiau ir toliau.

Aukščiausią prašydami pagalbos žūstančiai tėvynei Lietuvai.

Kitas, panašus mūsų pulko religinis — tautinis pademonstravimas įvyko Vėlinių vakare Rasų kapuose. Pagrindinis šios demonstracijos tikslas buvo žuvusių už Lietuvos laisvę karių pagerbimas ir prisiminimas žymiųjų tautos veikėjų ir vadų, radusių amžiną ramybę Rasose.

Atsimintina, kad tuo metu bet koks religinis ar

tautinis pasireiškimas buvo griežtai uždraustas, viešos ir organizuotos karių demonstracijos buvo rizikingos, pavojingos ir nešiosios didelę atsakomybę ne vien ti organizatoriams, bet ir visiems dalyviams.

Nors lietuvis karys buvo pavergtas, bet stengėsi dvasiniai likti nesužalotas ir ištikimas savaiai priesaikai ir tėvynei.

(Užbaiga)

Tais pačiais metais, vėl Kariuomenei įsakymu, buvo pakeista liktinių puskarininkių priėmimo tvarka. Norintieji pasilikti liktiniais puskarininkiais, turėjo likti dar vienai tarnybai būtinos tarnybos puskarininkių teisėmis ir aprūpinimu. Ir tik atitarnavus dvi tarnybas, jeigu visais atžvilgiais tinkamas, galėjo būti paliekamas liktinio puskarininkio teisėmis.

Nemanau, kad šie Kariuomenės vado nutarimai ir įsakymai galėjo stiprinti mūsų kariuomenę. Pirmiausia, buvo visiškai netikslu panaikinti nerikiuotės puskarininkių instanciją. Į kariuomenę ateidavo atlikti karinės prievolės jau baigusieji mokslą ir turintieji profesijas: gimnazijų ir pradžios mokyklų mokytojai, teisininkai, gydytojai, dailininkai ir pan. Tokių susidarydavo kai kuriais metais nemaža. Pagal įstatymą juos pašaukė tik jau baigusius mokslą. Daugumoje jie jau buvo vyresnio amžiaus ir ramūs žmonės. Jie nepakentė tos kietos drausmės nei Karo mokykloje, net nei mokamose kuopose, kad ant jų koks mažamokslis grandinis, arba jaun. pusk. rėkautų. Jie norėjo tik atlikti karinę prievolę ir kuo greičiau grįžti į civilį gyvenimą, kur jų laukė gerai apmokamos tarnybos. Jie turėjo akademinį pasiruošimą ir, žinoma, daug didesnę bendrą išsilavinimą, kaip daugelis to laiko vyresnių karininkų. Jeigu jie, jau tarnaudami karininkais ir įsigijo brandos atestatus, tai daugeliui yra žinoma, kaip jie juos gavo, ypač iš J. Tumėno Brandos Kursų, kurie 1927 m. valdžios buvo ir uždaryti. Taigi, tokiems ramiems, su akademinio išsilavinimu vyrams, patekti po naujokų apmokymo į štabus raštininkais, kur jie buvo visapusiškai tinkami, Kariuomenės vado įsakymu darys buvo uždarytos. Jie karo tarnybą galėjo baigti tik eiliniams. Kai kurie kuopų raštininkais, paprastais sandėlininkais ir vienas kitas pulko bibliotekoje. Argi vadovybei buvo gaila jiems raštinės darbo ir baigiant tarnybą nerikiuotės puskarininkio laipsnio? Jiems kaip tik, baigus karo tarnybą, būtų buvę daug gražesni prisiminimai apie kariuomenę ir daug daugiau stiprinamas kariuomenės prestižas, jiems jau tarnaujant civiliniuose gyvenimo postuose.

Kas dėl liktinių puskarininkių-kandidatų, taip pat kariuomenė nebuvo stiprinama gerų, rikiuotės liktinių puskarininkių kokybe ir bendra morale kariuomenėje. Tokiomis sąlygomis nei aš pats niekuomet nebūčiau palikęs liktiniu. Žinoma, man buvo galimybė kaip dirbančiam štabe apeiti šį įsakymą ir pasilikti civ. tarnautoju. Bet rikiuotės puskarininkiams tokios galimybės nebuvo. Tokie puskarininkiai, kurie turėjo tinkamą išsilavinimą,

visapusiškai buvo tinkami liktiniais, naujomis sąlygomis kariuomenėje nepasiliko. Jie baigė būtiną karo tarnybą, ir kurie buvo pasiruošę tarnauti, gaudavo tarnybas pasienio, viešojoje policijoje, miškų žinyboje, įstaigose raštininkais ir pan.

Liktiniais puskarininkiais — kandidatais, pasilikdavo tik toki, kurie neturėjo galima sakyti kur grįžti, o dėl savo mažo išsilavinimo neturėjo vilties gauti civiliam gyvenime tarnybą. Tokie pasiliko ir dantis sukandę kantė, širdyje keikdami jų išnaudojimą, valdžią ir kariuomenės vadovybę. Tuom visiškai nebuvo stiprinama kariuomenė, tinkamo liktinių puskarininkių kadro parengime. To blogos pasekmės, tikrai, būtų netrukus pasirodę kariuomenėje. Pagaliau paliktą kariuomenėje ir liktinio sąlygomis, kiekvieną puskarininkį buvo galima tuojau atleisti, jeigu jis pasirodytų netinkamas. Kam tokiam gailėtis sudaryti bent minimalios gyvenimo sąlygą, kad jis galėtų apsi-vesti, kuomet kiekvienas surimtėdavo, daugiau rūpinosi savo tarnyba ir šeima, nes nuo jo gero elgesio ir pareigų atlikimo tarnyboje priklausė jo ir šeimos egzistencija. Žmonių mūsų tautai reikėjo daug daugiau negu kad jų buvo.

Jau tuo laiku, buvo reikalaujama iš liktinių puskarininkių turėti 4 klasių gimnazijos arba 3 klasių reformuotos gimnazijos mokslo cenzas. Bet, deja, tokius, kurie tą išsilavinimą turėjo, buvo visapusiškai tinkami liktiniais, Kariuomenės vado įsakymas — išstūmė iš kariuomenės.

Jau 1936 m. rugsėjo m. 1 d., galima sakyti, pačiai tautai ir nežinant, buvo sudarytas ir paskelbtas Tautininkų seimas. Ką jis veikė ir ką jis nudirbo, viešai taip ir nebuvo žinoma. Kiek atsimenu, sekančiais metais vasarą rinkome Valstybės prezidentą. Tai buvo tikras demokratinis rinkimų paneigimas - farsas. Prezidentą turėjome rinkti — prezidentu, nes daugiau kandidatų nebuvo. O tie rinkimai tarnautojams — buvo privaloma. Pase turėjo būti antspaudas — "Balsuota". Rinkimų dieną visi stovinėjom bendroje raštinėje prie langų. Karininkai prie vieno lango, likt. puskarininkiai ir civ. tarnautojai — prie antro lango ir tarėmės kas daryti? Eiti balsuoti, ar ne?

Pagaliau, tą visa matydamas ir girdėdamas, iš savo kabineto išėjo raštvedys kpt. Matulevičius ir piktai sušuko:

— Ką jūs, vyrai, vanas, čia stovinėjate?! Nu-eikite, vanas, pabalsuokite ir baigta, vanas! (Jis turėjo savo kalboje, nuolat kartojamą žodelį — "vanas", vieton paprastai sakomo — vadinasi.)

Nuėjome ir pabalsavome, kad Tautos vadas bū-

tų patenkintas. Savo pase įmušti antspaudo nedaviau, bet nusinešiau tarnybinį civ. tarnautojo asmens liudijimą su fotografija.

Vėl "išrinkus" Valstybės prezidentą — Prezidentu, netrukus po įstaigas buvo nešiojama ir kiekvienam įkyriai siūloma, nusipirkti Tautos vado bareljefas. Jį reikėjo nusipirkti, arba užsisakyti sumokant — 25. — arba — 75.- litus. Jo neperkant, atrodė — laukė tam tikri nemalonumai tarnyboje. Deja — aš jo nepirkau.

Mūsų ūkio skyriuje pinigų stalą (kaip mes paprastai sakydavome), ir visus piniginius reikalus tvarkė civ. tarn. Neibacheris, o jam padėjo būtinos tarnybos kareivis — raštininkas. Didinant pulko etatus, civ. tarn. Neibacheris, buvo paskirtas ūkio skyriaus viršila (viršilos laipsnį jis ir turėjo) liktinio teisėmis. Jam padėti buvo priimtas civ. tarnautojas J. Latoža. Tai buvo labai išdidus, užsidaręs ir nedraugiškas asmuo. Atrodo, jis kariuomenėje išviso nebuvo tarnavęs. Ėjo gandai, kad jis savo laiku buvo kunigų seminarijoje — Kaune. Bet susipažinęs kažkokią Valstybės teatro artistę, metė kunigų seminariją ir apsivedė. Neilgai pagyvenęs — išsiskyrė. Pas mus į pulką tarnybai atvyko jau kaip viengungis. Matyt, turėdamas gerą užnugarį, su mumis bendradarbiais nesiskaitė ir visus ignoravo. Save laikė viską žinančiu tarnybos reikaluose, labai išsilavinusiu ir duodavo suprasti, kad kiekvienas privalo jausti jam respektą, jeigu jis teikiasi bent trumpai pasikalbėti. Tik su karininkais kalbėjo mandagiau ir tai jautėsi kaip lygus su lygiais. Mes visi vengdavome turėti su juo reikalų.

Praėjus ar trims mėnesiams jam betarnaujant, atvykę į raštinę du rikiuotės liktiniai puskarininkiai kažką norėjo su juo išsiaiškinti dėl netikslumo jų algų išmokėjime. Civ. tarn. J. Latoža, jiems beaiškindamas ir gindamas savo neklaidingumą, tuojau smarkiai įsikarščioavo ir visiems mums girdint, juos išvadino analfabetais, nemokšomis ir "japais". Žinoma, puskarininkiai įsižeidė ir parašė dėl jų viešo įžeidimo skundus - raportus. Raportai tuojau pasiekė pulko vadą, o šis paskyrė karininką skundams iširti. Tuo pačiu pulko vadas pareikalavo, kad mes kiekvienas ūkio skyriaus tarnautojaas ar liktinis parašytume savo nuomonę apie civ. tarn. J. Latožos elgesį. Parašėme. Pulko vadas gavęs visą bylą, už nemandagų elgesį pulko štabo raštinėje tarnybos laiku skyrė civ. tarn. J. Latožai tris paras daboklės. Atlikęs šią bausmę, jis į tarnybą daugiau neatėjo. Net jam dar priklausančią algą nesiteikė atsiumti.

Į jo vietą tvarkyti piniginių reikalų buvau paskirtas aš. Darbas buvo nesunkus, įdomus, labai rišosi su mano einamomis Skolinamos-Taupomos kasos sekretoriaus pareigomis. Tiesioginiai priklausiau pulko išdininkui lt. Paulavičiui, kuris buvo nors karšto būdo ir formalistas, bet šiaip buvo geras ir teisingas žmogus. Taip pat buvo geras, teisingas ir vertas pagarbos raštvedys kpt. Matulevičius. Jis visus stengėsi vertinti teisingai, pagal kiekvieno atliekamą darbą. Nemėgo pataikūnų ir skundėjų.

Viskas pasikeitė, kai, jam išėjus į rikiuotę kuopos vadu, raštvedžiu atvyko iš kažkokio artillerijos pulko adm. kpt. Kreivys. Tuojau pasirodė, kad šis, priešingai, labai mėgo pataikūnus ir skundėjus. Aš pats buvau nusistatęs nepataikauti. Savo darbą, kuris man buvo pavestas, aš padarydavau sąžiningai, kad niekam dėl mano darbo nereikėtų aiškintis, nes už tai gaudavau atlyginimą. Stengiausi būti mandagus ir drausmingas, kiek to reikalavo mano tarnyba. Bet nuolat pataikauti ir lankstyti viršininkams — ne. O kas čia tokio, jeigu mane ir atleis? Grįšiu į namus ir dirbsiu savo ūkyje. O jeigu norėsiu vėl susitvarkęs tarnauti, gausiu kur nors kitur. Patyrimo raštinės darbuose jau turėjau daugiau už kitus.

Kpt. Kreiviui pradėjus dirbti raštvedžiu, tuojau papūtė visai kiti vėjai. Mūsų pataikūnai tuojau pakėlė galvas, dar, atrodo, vis negalėdami ir man užmiršti už leidinėlių — "Botagas". Tuojau pajutau iš kpt. Kreivio oficialios ir šaltos mano atžvilgiu laikysenos, kad esu skundžiamas ir jo akyse nepageidaujamas. Nors priekabių dėl darbo jokių neturėjo. Pagal įvestą naują tvarką, kad kiekvienas tarnautojas kasmet privalo būti savo viršininkų slaptai atestuojamas, o vėliau, tik tarnautojams patvirtinus atestacijas, buvo išduodamas bendros išvados lapelis. Anksčiau vis gaudavęs išvadą: "Tinka pakelti tarnyboje", iš kpt. Kreivio gavau: "Tinka užimamai vietai". Pradėjau šaltai ir ramiai laukti — kas čia bus? Tarnyboje stengiausi, kad kuom nors neprisikabintų. Žinoma, keli iš bendradarbių jau man seniai pavydėjo ir manė, kad man yra per gerai. Gaunu algą ir kitą algą iš Taupomos-Skolinamos kasos kaip sekretorius. O litas buvo geras pinigas ir nelengvai gaunamas.

Tuo laiku teko pergyventi du labai skaudžius mūsų valstybei, tautai ir ypač kariuomenei — įvykius. 1938 m. kovo m. 19 d. lenkų ultimatas ir jo negarbingas priėmimas. Daug kas tuomet, būdami kariuomenėje, labai skaudžiai tą pergyvenome.

Staiga buvo užmirštas ir šūkis: “Mes be Vilniaus nenurimsim”. O jis buvo labai gyvvas visą laiką kareivių tarpe. Kodėl mes nepasipriešinom ginklu lenkam, pasiaiškinimas, — kariuomenė buvo neparuošta. Kariuomenė visuomet turi būti paruošta, nes tam ir yra kariuomenė. Viso pasaulio ir lenkų pavergtų tautų opinija buvo ir būtų buvusi mūsų pusėje. Vieton gėdingo ultimatumo priėmimo, jeigu tuojau pat mūsų kariuomenė būtų traukiama prie lenkų sienos, lenkai karo nebūtų pradėję. O kur visos tautos ryžtas ir nuotaikos? Jeigu būtume drąsiai pasirodę prieš lenkus, kaip tikri jų priešai ir savo pavergtos sostinės gynėjai, gal nebūtų buvę nei Klaipėdos krašto tokio staigaus ir taip pat labai negarbingo atplėšimo.

1939 m. kovo m. 23 d. vėl buvo priimtas vokiečių ultimatumas ir be jokio pasipriešinimo atiduotas Klaipėdos kraštas. Tai buvo labai skaudūs įvykiai mūsų kariuomenei. Kad mes negalėjome priešintis vokiečių kariuomenei, tas buvo visiems aišku. Bet kad prieš tai nebuvo pasipriešinta lenkų kariuomenei, visus vertė pagalvoti, — kam buvo reikalinga išviso kariuomenė? Kam reikalingi toki vadai, kurie nesugeba kariuomenę paruošti? Priešas, koks jis nebūtų, niekuomet nelauks, iki mūsų generolų nuomone, kariuomenė bus paruošta. Deja, mūsų kariuomenė taip ir liko neparuošta, net iš tuojau subirėjusios Lenkijos savo sostinei Vilniui, su mums priklausančiomis sritimis atsiimti. Ji nebuvo paruošta nei šūviui iššauti, kuomet į Tėvynę įsiveržė bolševikų gaujos, galutinai užsmaugusios laisvę ir Tautą už nepasipriešinimą, pradėjo kalti prie kryžiaus, o Kariuomenės vadas pasidarė, “Vyriausiu buv. Lietuvos Kariuomenės Likvidacinės Komisijos Pirmininku”.

Vienas mano geras draugas viršila J. Zumeris, iš 7-to pėst. pulko, persikėlė tarnybai į 9-tą pėst. pulką — Marijampolėje. Jam buvo arčiau jo turimo Vilkaviškio apskrityje ūkio. Jis man tuojau parašė laišką, kad dėl mano tarnybos jis teiravosi pulke ir Marijampolės Karo komendantūroje. Man kaip tik laisva vieta esanti Karo komendantūroje. Jis tuo reikalu jau kalbėjosi ir rašė, kad greitai parašyčiau prašymą. Prašymą tuojau parašiau. Po kelių dienų į raštinę paskambino telefonu Marijampolės Karo komendantūros raštvedys kpt. K. Elertas ir man pranešė, kad tarnybon esu priimtas ir jie laukia manęs kuo greičiau atvyksiant. Klausydamas šio mano pasikalbėjimo kpt. Kreivys man pareiškė kad aš iš tarnybos būsiu atleidžiamas tik po mėnesio, iki jis suras tinkamą į mano vietą. O kelios dienos prieš tai jis iš kažkur tai sužinojęs apie mano pasirošimus keitis tarny-

bą, jis priėjęs užklausė: “Tai kada išėisi? Aš jau turiu žmogų į tavo vietą”. Tuomet aiškiai pamačiau, kad jis nori man trukdyti persikelti ir nudelsti mano atleidimą, kad tuo pačiu nebūčiau priimtas naujoje tarnyboje.

Tuomet aš kreipiausi pas pulko adjutantą kpt. Memėną. Išdėsčiau jam savo padėtį ir prašiau jo padėti, kad būčiau tuojau atleidžiamas iš tarnybos. Niekados anksčiau jokiais reikalais aš prie jo nebuvau kreipęsis. Jis man pažadėjo, kad viskas bus gerai ir aš po savaitės būsiu atleistas. Taip ir buvo. Aš tikrai buvau dėkingas kpt. Memėniui, kad man daugiau nereikės kentėti paniekos žvilgsnių nuo tos savotiškos pabaisos kpt. Kreivio. Man ir šiuo laiku nėra suprantamas jo elgesys. Nieko blogo aš jam nebuvau padaręs nei darbu, nei žodžiu. O jam pataikauti ir verkšlenti dėl tarnybos, tarsi ji tik nuo jo vieno priklauso, man nebuvo jokio reikalo ir tas ne mano būdui.

Taip įvyko, kad jau bolševikams okupavus Lietuvą, aš Radviliškio geležinkelio stovyje laukdamas traukinio, stoties bufete susitikau vieną žydėlį advokatą, kuris prieš porą metų, atlikdamas būtiną karinę prievolę, dirbo mūsų pulko štabo raštinėje kaip registраторius. Tai buvo labai tipiškas žydas, jau vien tik iš jo išvaizdos. Mažo ūgio, didžiule, stambia ir kumpa nosimi, juodais kaip smala plaukais ir atkištu smakru. Jau vos tik jį pamatęs, galėjai pasakyti, kad čia yra tikras žydas. Buvo baigęs teisių mokslą, gerai kalbėjo lietuviškai, bet vistik su žydišku akcentu. Bet šiaip gana geras ir draugiškas vyras.

Susėdome mudu prie staliuko ir jis man tuojau pasigyrė, kad šiuo laiku yra paskirtas teismo teisėju. Jis man primygtinai siūlė kuo greičiau atvykti pas jį, ir jis tuojau man duos teismo sekretoriaus tarnybą. Taip mums besikalbant pastebėjau, kad patalpos kampe, susigūžęs prie staliuko, sėdi ir buvęs mano raštvedys kpt. Kreivys. Buvo žiemos laikas, jis buvo apsivilkęs kareiviška miline su nupiautais antpečiais ir ant galvos užsidėjęs kiškio kailio didelę kepurę, su atkarusiomis ausimis. Norėjau prie jo prieiti ir pasikalbėti. Bet jis, vos tik pamatęs, kad aš jį pastebėjau, greitai pakilo, tuojau išėjo iš bufeto ir daugiau aš jo nemačiau.

Ir jis ir aš “svieto lygintojų” buvome jau sulyginti. Nieko blogo aš jam nenorėjau ir nelinkėjau. Norėjau tik mandagiai užkalbinti, prisimenant 7-tą pėst. pulką. Bet jis, matyt, vistik jautėsi man blogo padaręs ir nenorėjo susitikti. Sąžinė neleido. Savotiškas ir keistas buvo žmogus, toks jis man ir paliko.

(Bus daugiau)

KAIP AŠ TAPAU ARTILERISTU

LINKSMI ATSIMINIMAI

Z. TAMOŠAUSKAS

Kodėl aš atsiradau Lietuvoje caro Mikalojaus ir Veriovkino laikais aš nežinau, nes niekas mane apsigyventi neprašė ir mane ten apgyvendinti niekam sutikimo nedaviau. Vėliau girdėjau kaimynės kalbant, jog Dievas davęs Jarams gražų berniuką, tai yra mane. Praėjus savaitei po to davimo, dėdė Jonas ir teta Petronė mane išvežė į bažnyčią atsižadėti velnio, o gal jį iš manęs ir išvaryti ir pavesti šv. Pranciškaus globai. Iš zakristijono paaiškėjo, kad tas atsižadėjimas įvyks tik po pusiaudienio. Kūmai Jonas ir Petronė mane paveidė ne šv. Pranciškui, o špitolninkei Agotai. Patys ir zakristijonas nuėjo pas Mauškelieneį švęsti velnio atsižadėjimo šventės. Temstant, jiems dar tebešvenčiant, Agota atnešė tą Jarų Dievo dovaną ir patiesė ant stalo, murmedama, kad velnio atsižadėjimas beįvyks tik rytoj. Kūmai, jau vėlokai vakare, atidavė mane mamai dar velnio neatsižadėjusį ir be šv. Pranciškaus globos, o tik paprastą Adomo ir Jievos nesusipratimą. Nežiūrint to, džiaugsmo pokylis vistiek vyko. Sekančią dieną kūmai pareiškė, kad dar bažnyčioje reikia ką tai rašyti, dar melstis ir vėl išvažiavo. Grįždami jau mane parvežė tikrą Pranciškų Jarą.

Po kokių 4 - 5 metų gavau pirmą tarnybinę pareigą: prižiūrėti, kad kiaulės neknistų daržų. Tuojau susidraugavau su pačiu didžiausiu kiaulėnu ir atsisėdau ant jo plačios nugaros. Greitai paaiškėjo, kad jį turėti tarp kojų, reiškia joti. Aš jojau, o kiaulių vyras ramiai rinko iš vagų bulves. Toliau raitelio dvasią puose-

lėjau ant avino, pavasarinio kumeliuko ir kai suėjo 15 vasarų jau sėdėjau ant tikro arklio. Ir taip iš jaunystės pasiruošiau ginti tėvynę raitas.

Netrukus atėjo toji diena, kai gavau šaukimą vykti į Naujokų ėmimo komisiją. Čia daktaras pusnuogiam liepė daryti įvairius judesius, giliai kvėpuoti ir parodyti liežuvį. Tą daryti aš bijojau ir pareiškiau: Tamsta daktare, esi didelis ponas ir liežuvį aš rodau tik pusbroliui Kaziu, kai jis prašo gražinti pasiskolintus 2 litus, kuriuos išleidau merginoms saldainiams pirkti. Daktaras murmelėjo uniformuotam ponui: — Blauzdos kiek kumpos. Tinka. Tas ponas atrodė lyg iš cukraus nulietas. Sagos auksinės, susiveržęs diržais skersai ir išilgai, ant pečių 2 dideli guzikai. Tuojau sužinojau, kad tai pulkininkas leitenantas. Jis paklausė, ar aš noriu kariuomenėje tarnauti. Atsakiau ne kad nenoriu, bet reikia, nes mergos suėda mano pirktus saldainius, o šokti žada eiti, kai grįšiu iš "vaisko". Gerai, sako pulkininkas: — Artileristas. Į 3-čią pulką Šančiuose. Aš padėkojau, kad anti-rea-listas, bet pulkininkas pataisė, kad ar-ti-le-ris-tas. Po poros savaičių jau buvau pulke. Sekančią dieną išdavė aprangą, net ir pentinus. Vienas buvo su nulaužtu smagaliu, bet sandėlininkas nekreipė dėmesio ir piktokai sumurmėjo: — Jei netinkamai trilinkas atsisėsi, nuluš ir antras.

Prasidėjo karinis "muštras". Maniau, kad juos visus ten biasas apšėdo, nes mokino, kaip vaikščioti, o aš tą jau mokėjau būdamas 8 mėnesių.

Visaip maišėmės su šautuvais, traukėme iš makščių "šobles", tempėme už geležinių uodegų patrankas, sklaidėme arklių uodegas ir dar liepė dainuoti, nors ašaros biro. Kaž kuris iš jų patarė, kad patrankos šūvio metu verta prasižioti. Mane tas nelietė, nes grandinis Jonkis nuolat rėkė, kad aš esąs išsižiojęs.

Po 3-jų mėnesių prisiekiau ginti tėvynę, patyriau, kad grandinis yra viršininkas, tik keikiau kas tokį laipsnį sugalvojo. Greičiausia koks nors prūsų karalius pagamino pirmą gefreiterį. Tuojau pradėjo skirti svarbiom tarnybėm pareigom: valyti prausyklas, arklides, būti kazematų tvarkdariais ir eiti į sargybas. Ir atsitiko taip, kad būnant tvarkdariu, apie pirmą valandą naktį pikta dvasia atnešė pulko vadą. Aš iš visų jėgų sumauroju "stok", tik nebepridėjau "ramiai", nes juk visi ramiai miegojo. Po sekundės kitos, baterijos kazematai pavirto Žalgirio mūšio gyvais paveikslais, arba Titanikos skendimo filmu. Braškėjo lovos, skambėjo katiliukai, iš stovų dingo ginklai. Savo batų ar rūbų niekas neieškojo. Kas pakliuvo, tas gerai. Staiga iš to uragano išniro tikras gyvas imperatorius Napoleonas. Juodi auliniai batai, kelnės baltutėlės, milinė ant pečių, bet ne tik be livrėjos, bet ir be kepturės. Glėbyje ginklai ir viršutinės kelnės. Aš bandžiau pulko vadui raportuoti ir pradėjau jį kreiptis nuo leitenanto laipsnio, kol pakėliau jį pulkininkus. Jis pamatęs "Napoleoną", kiek šyptelėjo ir dingo tarpdury.

Atsiradęs viršila, stūgaudamas, šoko

Buvusiam Lietuvos Kariuomenės vadui

Gen. S. RAŠTIKIUI

mirus, reiškiamo užuojautą žmonai, dukrom bei jų šeimom ir artimiesiems.

Niagaros pusiasalio ramovėnai

prie manęs: — Velnio koja, ką tu pridarei? Juk po vakarinio patikrinimo nekomanduojuama.

Pasiekęs "seno kareivio" rangą, vieną sekmadienio popietę gavau leidimą išeiti į miestą. Lyg paralyžuotas stačiau kojas ant pilno pado Juozapavičiaus prospektu iki kino Lyra, bijodamas susitikti ką nors sveikintiną, o ypatingai grandinį. Bežiūrint į reklaminius paveikslus, atsirado pakenčiamo grožio "sexy" būtybė ir paklausė: Ar vienas esi? Jei nupirksi bilietį ir stiklinę "siemačkų", aš eisiu su tavim. Po seanso ji pakvietė mane palydėti į namus Vokiečių gatvėje.

Nei iš šio, nei iš to atėjo "diena rūsti, diena ana": visa baterija į pulko ambulatoriją sveikatos patikrinimui. Pulko gydytojas padiktavo sanitarijos viršilai: Eilinis Jaras į Karo ligoninę. Aš aiškinasi, kad nesergu, bet gydytojas riktėlėjo nutilti ir pridėjo: Balvone, supūsi gyvas, kaip žydų karalius Erodas, žydokus išgalbijęs. Viršila klausinėjo, ką išėjęs į miestą veikiu, kur einu, koks adresas, ar turiu kokių išlaidų ir pan. Man atrodė, kad jis pats nori eiti, o mane išsiųsti į ligoninę.

Papasakojau, kad einu pas Haliną į Vokiečių gatvę, tikro adreso ir jos pavardės nežinau. Ji mane moko miesčioniškai bučiuotis, o daugiau ką veikiu, pasakysiu dėdei kunigui, jau altaristai. Pinigų iš 5 litų nedaug lieka duoti, tad retkarčiais nunešu kapaliuką kitą sutaupytos duonos. Tą pačią dieną nuvežė į ligoninę. Čia iškentėjau pragaro kančias: švirkštė visokius skysčius, šėrė spalvotais grybeliais, badė virbalaais. Biauriausia, kad darė ne tik vyrai, bet ir moteris ir dar tyčiojosi, kad turėjęs pasisekimo su panomis.

Po 10 dienų vėl buvau pulke ir turėjau pasirodyti gydytojui. Buvau girdėjęs, kad grįžę iš ligoninės gauna sveikatos pataisymui atostogų. Vietoje atostogų gydytojas pasiūlė dabolės ir maitinti druska, vandeniu ir kiek duonos, kad nebeturėčiau progos tokia liga sirgti.

Tolimesnė tarnyba vyko labai sklandžiai. Ją pajvairindavo baterijos vado kpt. Uosio dažni apsilankymai į kareivines. Jis draugiškais pokalbiais suteikdavo įvairių žinių. Labai nei-

giamai kalbėdavo apie Vokiečių gatvę ir bučiavimosi pamokas. Jo nuomone visa tai buvo baisiau už Mozūrų pelkes, kur vokiečių generolai Hindenburg ir Ludendorff paskandino geriausią caro armiją. Baimės pagautas daugiau tokiose gatvėse nebesilankiau.

Artėjo diena palikti kareivines ir gražius arklukus. Baterijos vadas atsisveikindamas padėkojo už tarnybą, linkėjo sėkmės tolimesniame gyvenime ir ragino jungtis į Liet. šaulių sąjungą. Sekančią dieną, jau civiliai, išsirikiavome prie pulko štabo.

Išėjęs pulko vadas šūktelėjo: — Važiujate namo. Važiuokite. Tarp jumis buvo geras vyrai, bet daugiau "prokvosti". Tuomi atsisveikinimą ir baigė. Nieko nuostabaus. Jis buvo užsilikęs dar carinis.

Iš namų išvykau išsižiojęs Jarienės Pranis, o grįžau tikras artileristas Pranciškus Jaras. Merginos šokti veržėsi be saldinių vaišių ir jiems pirkti pinigų skolintis nebereikėjo. Pusbroliui Kaziui skolą atidaviau. Patardavau visiems pabūti karių gretose ir grįžti tiesiais, tik neiti į Vokiečių gatvę.

Artilerijos sargyboje prie pabūklų Gaižiūnų poligone

A. A.
KAPITONAS
JURGIS DRAGŪNEVIČIUS

1985 m. rugpjūčio 9 dieną, LKVS Ramovė Hartfordo skyrius neteko nepailstamo kovotojo dėl Lietuvos savanorio-kūrėjo, skyriaus garbės nario, kapitono JBURGIO Dragunevičiaus

A. a. kpt. Jurgis Dragunevičius gimė 1902 m. kovo 31 dieną Liublino gubernijoje, Kramastavo apskrityje, Sinica - Rozanaja kaime. Augdamas tėvo mokytojo, baigusio Veiverių mokytojų seminariją, įtakoje, subrendo tvirtu lietuviu patriotu.

1919 m. gegužės 24 dieną, teturėdamas vos septyniolika metų amžiaus, iš mokyklos suolo pasekė savo brolių karininko (vėliau majoro) Kazio ir Vyčio kryžiaus kavaleriaus Petro keliu, įstodamas savanoriu į Panevėžio batalionų kareivių Lietuvos laisvės ginti. (iš kario tarnybos knygelės — kariuomenės įsakymas nr. 189). Dalyvavo kovose prieš bolševikus ir lenkus. Apdovanotas savanorio - kūrėjo, Lietuvos nepriklausomybės ir Latvijos nepriklausomybės medaliais.

Kariuomenis įsakymu nr. 456 pakeltas į pirmą karininko laipsnį 1920 m. spalio 17 dieną. 1926 m. baigė Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Vytauto kursus. Į atsargą išėjo 1938 m. sausio 1 dieną. Demobilizuotas iš antros pėstininkų, divizijos 1939 m. rugsėjo 30 dieną.

Būdamas tvirtu lietuviu patriotu, nepakentė rusų komunistų nei vokiečių Lietuvos okupacijų. Dalyvavo rezistencijoje prieš abu. Prisimindamas rusų komunistų žiaurumą, artinantis jų antrai okupacijai, pasirinko pabėgėlio likimą ir 1944 m. su šeima pasitraukė į Vokietiją, tikėdamas greitos karo pabaigos ir laimingos Lietuvai laisvės.

Gyvendamas Vokietijoje, pabėgėlių stovyklose buvo vienas iš iniciatorių atgaivinti Lietuvos savanorių-kūrėjų sąjungai ir buvo jos centro valdybos nariu.

Į Ameriką atvyko 1949 m. Kaip ir daugeliui naujiems ateiviams nelengvas buvo kūrimasis taoli nuo Tėvynės. Lietuvos ilgesys, svetima kalba ir neįprastas darbas. Velionis, išdirbęs septyniolika metų Spencer

A. A.
KPT. JURGIS DRAGŪNEVIČIUS

Turbin Co. išėjo į pensiją. Priklausė LB, LKVS Ramovė Hartfordo skyriui ir švč. Trejybės lietuvių parapijai. Rėmė lietuvių veiklą. Buvo kuklus, netrokštantis garbės.

Rugpjūčio 12 d. Giuliano-Sagarino laidojimo koplyčioje, 247 Washington St., buvo su a.a. velioniu atsiveikinimas, kurį pravedė ramovėnų vėliava ir garbės sargyba. Po rožinio, kurį atkalbėjo kun. klebonas Juozas Matutis, atsiveikinimo žodį tarė Connecticut apygardos LB pirmininkas inž. Ignas Budrys, Hartfordo LB apylinkės vardu vice-pirmininkas Ignas Simonaitis ir LKVS Hartfordo skyriaus pirmininkas Benediktas Dapkus.

Rugpjūčio 13 dieną, 10 v.r., šv. Trejybės lietuvių parapijos bažnyčioje šv. Mišias aukojo kun. klebonas Juozas Matutis koncelebruojant kun. dr. Voldemarui Cukurui iš Putnamo ir kun. marjonui Albinui Gurkliui. Maldas skaitė dr. Alfonsas Stankaitis. Pritardamas vargonais giedojo muzikas ramovėnas Jurgis Petkaitis. Pareiškdamas a.a. velionio šeimai užuojautą, išsamų pamokslą

pasakė kun. dr. V. Cukuras apibūdinęs velionio asmenį, jo tvirtai nueitą lietuviško gyvenimo kelią. Karstas padengtas Lietuvos vėliava.

Po Mišių, a.a. Jurgis Dragunevičius, daugelio lietuvių, palydėtas į Mt. Saint Benedict kapus amžinam poilsiui. (kapo nr. Section M40—3478).

Po kun. klebono J. Matučio maldų sugiedota Marija Marija... Atsiveikinimo žodį ir velionio šeimai užuojautą pareiškė New London LB vardu agr. Miknius. Benediktas Dapkus perskaitė Išeivijos Šaulių sąjungos garbės pirmininko dr. Vaidevūčio Montauto velionio šeimai užuojautos laišką, nuo karsto nuėmęs Lietuvos trispalvę, vėliavą įteikė velionio žmonai Anei atminimui.

Adolfas Maslauskas užpylė ant karsto iš velionio tėviškės žiupsnelį Lietuvos žemės ir LKVS Hartfordo ramovėnų skyriaus vardu tarė paskutinį atsiveikinimo žodį. Sugiedotas Lietuvos Himnas.

Karstą nešė ramovėnai: Antanas Bakšys, Benediktas Dapkus, Mykolas Gečiauskas, Lionginas Kapeckas, Adolfas Maslauskas ir Petras Simauskas.

Laidojimo apeigoms pasibaigus, dalyviai buvo pakviesti į Valle's Steak restoraną pusryčių.

Giliame nuliūdime liko žmona Anelė Dragunevičienė (Kasperavičiūtė), dukterė Audronė Pakštienė, sūnūs: Algimantas, Vitolis, Gediminas ir Rimvydas su šeimomis.

Ilsekis ramybėje, mielas kary, toli nuo savo tėvynės Lietuvos dėl kurios Tu kovojai, jėgas ir darbą buvai skyręs.

A. Maslauskas

DARBININKAS (š.m. spalio 11 d.) KARIO 36 METŲ SUKAKTĮ PAMINĖJO VEDAMUOJU:

Ši savaitgalį Kultūros Židinyje bus "Kario" žurnalo šventė. Bus paminėta 35 metų jo sukaktis. Kartu bus ir Zigmo Raulinaičio knygos "Kunigaikščių sąjunga" sutiktuvės. Visa tai sujungta į viena, nes ir ši knyga tartum iš "Kario" išaugo, "Kario" ilgamečio redaktoriaus parašyta ir išleista.

"Kario" žurnalas yra Darbininko artimiausias kaimynas. Ilgai "Kario" redaktorius naudojosi vienu iš Darbininko redakcijos stalų, kur buvo kaupiamas jo paštas. Visą laiką vyko ir glaudus bendradarbiavimas. "Kariui" daugiau prirėkėjo kokių nuotraukų ar klišių, ir jis kreipdavosi į Darbininko redakciją. Mielai jiems talkino Darbininkas, nes "Kario" leidėjai ir redakcija buvo tvarkingi žmonės, — nieko nepražudė, viską sugražino. Taip pat ir Darbininko laikraštis, reikalui esant, kreipėsi prašydamas vienokios ar kitokios paslaugos. Ir visada lengvai susikalbėjome.

Todėl džiugu pasveikinti "Karių" jo sukakties proga, pasveikinti kaip gerą kaimyną. Tokiu atveju dera pasidžiaugti ir jo nuveiktais darbais.

-o-

Kai prieš 35 metus pasirodė "Karys", suorganizuotas kapitono Simo Urbono ir jo tal-

kininkų, daug kam kilo abejonės, ar verta tokį žurnalą leisti? Nepriklausomos Lietuvos laikais "Kario" žurnalas buvo leidžiamas tik Lietuvos kariuomenei, tarnavusiems kariuomenėje. Atrodė, kiek keistokai, kad štai imsime ir leisime žurnalą kariuomenei, kurios nebėra. Bet buvo daug žmonių, kurie tarnavo Lietuvos kariuomenėje. Tie žmonės ir atsišaukė į "Kario" balsą. "Kario" žurnalas ėmė apjungti tuos buvusius Lietuvos karius, per juos skleidė patriotizmą, ugdė išsvermingumą, ištikimybę tautai. "Kario" žurnalas organizavo ir naujus straipsnius, ir naujus leidinius. spausdinta istorinių straipsnių apie nepriklausomos Lietuvos laikus, tų laikų kariuomenę, atskirus įvykius, žymiuosius asmenis. Ta prasme "Kario" kompleksai virsta lyg kokia karinė lietuviška enciklopedija.

Senosios Lietuvos karų istorija buvo lyg apdulkėjusi. Niekas ja nesidomėjo, nenupūtė dulkių. Ir šioje srityje "Karys" nuveikė daug. Kiek jis išspausdino vertingų straipsnių apie senuosius laikus, karo žygius. Siekė tolimiausius laikus ir juos atnešė iki dabarties.

Dabar tuo nepasitenkino "Kario" žurnalas. Jis išleido eilę naudingų, reikalingų knygų, kurios dar ilgus ilgus metus bylos apie patį leidėją ir jo štabą, kokie jie buvo sumanūs ir veiklūs.

Reikia prašyti "Karių", kad jis nesikuklintų ir sudarytų savo leidinių sąrašą. Tikrai visi tada pamatys, koks didelis "Kario" įnašas šioje srityje.

Kadaise "Karys" ėjo kaip Kariuomenės Štabo leidinys, dabar jį ant savo pečių išneštė tik New Yorko ramovėnai. Vos pradėjus eiti, jis ėmė šlubuoti. Tada perėmė New Yorko ramovėnų skyrius ir žurnalą išsaugojo ir iš-

ugdė. Tad pagarba šauniam New Yorko ramovėnam!

"Kario" žurnalas sutapo ir su jo redaktoriaus Zigmo Raulinaičio veikla. Šis Lietuvos karininkas mėgo ir mėgsta lietuvišką raštą, knygą, mėgsta istoriją. Jis ir skyrė "Kario" žurnalui visą laisvą laiką, su dideliu kruopštumu jį redagavo, sutelkė labai daug medžiagos. Iš "Kario" redagavimo jis išugdė ir savo istorines studijas ir parašė bent kelis istorinius karinius veikalus. Juk tai gražus ir didelis įnašas į mūsų praeities pažinimą, į lietuviškos kultūros supratimą. Visi esame dėkingi ilgamečiui redaktoriui Zigmui Raulinaičiui už tą didelį ir kruopštų jo darbą, kurį įdėjo į "Kario" žurnalą.

Dabar atėjo naujas redaktorius — Balys Raugas. Administruoja irgi neperseniausiai tą darbą perėmęs — Alfonsas Samušis.

Tad šioje šventėje linkime savo kaimynui "Kariui" vėl pasistiprinti naujam išsvermingam darbui. Yra prasmė surinkti praeities žinias, kartais net smulkmenas ir jas paskelbti spaudoje. Yra prasminga ugdyti žmonių patriotizmą, skleisti jį visur. Yra prasmė sutvirtinti lietuvišką veiklą, drausmingumą, tvarkingumą ir didinti ištikimybę savo tautai. Yra prasmė organizuoti, leisti ir platinti lietuviškas knygas!

Tad ir toliau būkite tokie ryžtingi, karingi ir kultūringi.

ARĖJAS VITKAUSKAS

Prirašo istorikai tomus,
(Mažai kam jie yra įdomūs),
Išvardina mūsų ir žygius,
Bet faktus paduoda nelygius:
Generolą vis pergalej mini,
Užmiršdami pilką didvyrį, eilinį...
Strategijos gerbiu žinovą—
Bet MASĖS juk nulemia kovą!

— Artilerijos ugnies sėkmė daugumoje priklauso nuo priekyje esančių sekimo ir ugnies valdymo, žemės ir oro postų. Artilerijos ugnis kilnojama į atrastus arba pasireiškusius prieš žemės ginklus (ugniavietes), tankus, gyvosios jėgos telkinius ir kt. Sekimui prieš lauko siunčiami tam tikslui paruošti sekimo - ryšio daliniai su reikalingomis priemonėmis, palaikantys tiesioginį ryšį su savo dalinio vadoviete ir remiamo dalinio vadovybe. Tokie artilerijos sekimo daliniai būna su priekiniais kautynių daliniais, kurie daugumoje yra motorizuoti arba šarvuoti. Amerikiečiai pagamino artilerijos ryšio ir sekimo vienetams vikšrinį šarvuotį, kuris gali judėti drauge su priekinio skaidinio motorizuotais daliniais apsaugotas nuo prieš tiesioginės pėstininkų ugnies ir kiekvienu laiku, be ypatingo pasirėngimo (apsikasimo) iššaukti artilerijos ugnį reikalingos vieton. Taikiniu suradimui šarvuotis turi optinius ir radaro įrengimus, balistinių duomenų skaičiavimui — kompiuterius, taikinių nurodymui ir kludymų pataisoms — laiserį. Tiesioginei apsaugai turi pėstininkų priešlėktuvinės ir prieštankinės apsaugos ginklus.

— 1985 m. rugpjūčio m. pradžioje spaudoje ir demonstracijomis buvo paminėta 40 metų sukaktis nuo pirmos atominės bombos II pas. karo metu išmestos ant Japonijos miesto Hirošima (1945 m. rugpjūčio m. 6 d. 8:16 val. ryto. Japonijos laiku).

Kai Europoje pelenuose blėso II pas. karo gaisrų liekanos, tolimuose rytuose japonai desperatiškai kovėsi su amerikiečių ir jų sąjungininkų

ekspedicinėmis jėgomis. Priartėję prie Japonijos žemyno, amerikiečiai pramatė sunkias kovas ir didelius nuostolius bei užsitęsusių karą su japonais, kurie žūt-būt buvo pasirengę iki paskutiniųjų gintis, todėl nusprendė panaudoti tik ką Los Alamos dykumoje išbandytą bombą (1945.VII.16), veikiančią atomų skaldymo būdu, tikėdamiesi dideliu įspūdžiu ir bombos galingumu paveikti japonus kapitulliuoti. Pradžioje (prieš tris dienas) įspėję japonus apie galimą atominės bombos panaudojimą, pirmąją (13 kilotonų) atominę bombą "Little Boy" (apie 4,5 to svorio) numetė ant japonų pramonės miesto Hirošima. Japonams nekapitulavus, po trijų dienų (1945 m. rugpjūčio m. 9 d.) amerikiečiai numetė antrą — ant Nagasaki. Po antros atominės bombos japonai kapituliavo.

Jei nebūtų buvę 1941. XII.8. Pearl Harbour, tikriausiai nebūtų buvę ir Hirošima su Nagasaki... (?)

Šiuo metu pirmosios atominės bombos sprogo centre Hirošimoje yra "Mazda" automobilių korporacijos centras ir atstatytas moderniškas miestas, dengiantis viską naikinantį pirmos atominės bombos vaizdą, kuris išlikęs gyvu įvykio liudininku prisiminimuose.

— Prancūzai savo kolonijoje Guiana, kuri yra šiaurės rytinėje Brazilijos pusėje prie Atlanto vandenyno į šiaurę nuo Amazonės upės žiočių, nuo 1965 metų buvusio Prancūzijos prezidento C. de Gaulle iniciatyva buvo pradėję statyti "Amazonės džunglėse" erdvių centrą, pašonėje buvusio Kouron kaimelio, kainavusį virš \$40 milijonų. Šiuo metu ten ap-

gyvendinta apie 600 prancūzų specialistų su šeimomis moderniuose gyvenamuose pastatuose, su mokykla, ligonine, vandens tiekimo stotimi, elektros jėgaine, naujais keliais, telefono ir radijo susisiektimo tinklu, dideliu aerodromu ir modernia laivų priplauka Kourou uoste.

Prancūzai, kaip amerikiečiai su "shuttle", erdvių tyrinėjimui su "Diamant A" pradėjo 1965 metais Algerijoje, bet po 1967 metų savo erdvių tyrimų stotį Sacharoje uždarė ir persikėlė į Prancūzų Guianą pietų Amerikoje, kur tuometu jau buvo atlikta eilė įrengimų, kurie raketų laidymui turėjo daug pirmenybių. Guiana erdvių centras yra apie penkis su puse laipsnio šiaurės plotyje (nuo pusiaujo) ir turi galimybes išnaudoti žemės sukimasi rytų link — satelito išmetimui į 22,300 mylių aukštį sunaudoja 17/ mažiau kuro, negu tą patį padaryti amerikiečiams iš Cape Canaveral, Floridoje; be to, patogiai gali laidyti satelitus orbitosna šiaurės arba pietų kryptimis (nes išnaudoti kuro tankai gai nukristi į vandenyną, be pavojaus gyventojams žemėje).

Prancūzų Guianos erdvių centras varžosi su amerikiečiais, nes gali pigesne kaina laidyti satelitus Žemės orbiton. Raketų dalis bei satelitus laivais atplukdo iš Prancūzijos uostų, arba lėktuvais iš aerodromų.

— Po II pas. karo buvo pagaminti trys nauji tankų tipai: švedų be bokštelio "S", amerikiečių — "Shillelagh" (lengvas tankas) ir Izraelio "Merkava". Pirmieji du bandymuose pasirodė nesėkmingi, "Markava" Lebanono ginkluotame konflikte sunaikino apie pusę ten dalyvavusių rusų gamybos T-72 tankų. 60 tonų "Markava" turi mažo profilio bokštelį, ginkluotas 105 mm pabūklų, trimis kulkosvaidžiais ir 60 mm minosvaidžiu. Įgula susideda iš keturių kovotojų; varomas 900 a.j. dieselio varikliu, pasiekia 60 km/val. greitį keliais; gali "kopti" į 60P statumo šlaitą; veikimo tolis (be kuro papildymo) 400 km. Numatoma "Markavą" tanko pabūklą padidinti į 120 mm ir variklį iki 1200 a.j. Reikia pastebėti, kad mechanizuotų ginklų kautynėse nebūtinai priemonės turi

pirmenybes, daug priklauso nuo to, kas tas priemonės valdo.

— **Amerikiečiai pagamino naują** pėstininkų šarvuotį aštuoniais pneumaticiniais ratais, kurių kiekvienas varomas atskirai hidrauline sistema nepriklausomai nuo kitų ratų ir turi atskirą hidraulinę spyruokliavimo įrengimą, tokiu būdu nesudaro sunkumų važiuojant duobėtu lauku. Padangai nuleidus, arba sugedus rato varymo sistamai, pataisymus galima atlikti nekilnojant viso šarvuočio, be to, galima važiuoti toliau su likusiais veikiančiais ratais; vairuojamas visais aštuoniais ratais. Didžiausias greitis 45 m/val. keliais; bendras svoris apie 6 tonos. Ginkluotas kulkosvaidžiu ir 20 mm daugiavamzdžiu pabūklų; radaro sekimo ir radijo ryšio įrengimus. Naujas sumodernintas pėstininkų šarvuotis papildys turimus M113 ir bus naudojamas daugiau žvalgybai.

— **Rusai pagamino naują IPP** vjšrinį šarvuotį — amfibiją savo kokybe pranašesnį už turimus to tipo šarvuočius. IPP pirmos paskirties paruošimui upių pakrančių persikėlimui ir žvalgyti upių dugno galimybes persikėlimui. IPP turi 10 metrų ilgio teleskopinį „snorkelį“, kuris važiuojant sausuma sutrauktas laikomas gulščiai ant šarvuočio stogo. Variklis telpa priekyje; šonuose įrengtos cisternos vandens balastui, kuris naudojamas norint važiuoti upės dugnu. Manoma, kad panašaus tipo „povandeniniai laivai“ yra naudojami stebėjimui Švedijos pakrančių, taip pat prie Japonijos Tanguru sąsiauryje, kur jūros dugne užtikta vikšrų pėdsakų.

— **Prancūzai naikintuvą „Mirage 2000“** apginklavo nauja „Matra“ raketa, kuri 80,000 pėdų (apie 24 km) aukštyje skrenda apie 3560 km/val. greičiu (apie 3 kartus greičiau už garsą). „Matrą“ 530 D pakeičia turėtą „Super“ 530F raketą, kuria „Mirage“ naikintuvai buvo apginkluoti 1979 metais. Bandymų metu apie 12 km aukštyje, kai „Matra“ buvo paleista 20 km atstume į taikinį, naikintuvas pakilo apie 2 km aukštn, kai raketa kliudė taikinį; tame laikotarpyje lakūnas radaru

galėjo sekti taikinį ir kompiuteriu užregistruoti kliudymą. „Matra“ raketos tikroji ugnis iki 30 km.

— **Italų „Fiat“ įmonė pagamino** lengvą šarvuotį naudojimui keliuose ir miestuose ir kitą panašų tipą, skirtą naudoti laukuose, pavadintą „Guardian“; abu tipai bendra išvaizda panašūs į lengvus dengtus sunkvežimius. „Guardian“ talpina priekinėje sėdynėje vairuotoją ir viršininę ir šoninėse sėdynėse po tris kovotojus kiekvienoje pusėje. Ant keturių ratais metalinio rėmo su varikliu priekyje įrengtas „Asaloy“ medžiagos apdangalas su langais, kurie yra atsparūs 7,62 mm rankinių ginklų kulkoms ir artilerijos skeveldroms. Visi sujungimai yra sandarūs, gi tam tikrose vietose įrengti cheminiai priešgaisriniai purkštuvai šarvuočio apsaugai nuo degančių benzino bėkų. Kiekvienoje šarvuočio pusėje yra po tris šaudymo angas su iš vidaus kontroliuojamais dangčiais. Ant stogo yra vieta kulkosvaidžio atramai ir anga su dangčiu taikytujai.

„Guardian“ numatoma naudoti civilinei apsaugai ir ginkluotoms jėgoms vadoviečių apsaugai bei svarbesnių punktų sargyboms.

— **Turimas sovietų gamybos SA7** nuo peties laidomas priešlėktuvinės raketos egiptiečiai pakeičia savos gamybos pagerintomis pėstininkų priešlėktuvinėmis „Ain-Sakr“ raketomis, su jautresniais ir tikslesniais raketos vairavimo įrengimais, visokiose laiko ir oro sąlygose taikymo įrengimais, elektroniniais įrengimais, atpalaiduojančiais raketlaidžio mechaniską šūvio paleidimą, kai taikyns atsiranda šūvio taiklumo ribose ir atatinkamu greičiu. Priešlėktuvinės raketos tikras veikimas nuo 50 iki 2400 metrų; raketos tolinasa 4.5 km. Pagerintos raketos galingesniu užtaisui ir elektroniniai įrengimai apsaugoti nuo trumpų bangų trukdymų.

— **Vakarų Vokietijos „Mauser Werke“** firma ruošia NATO ir Švedijos ginkluotoms jėgoms 35 mm „Talon“ priešlėktuvinį pabūklą, greitošauda — 625 šūviai per minutę, pritaikytą šarvuočiuose, judriai šarvuotų dalinių prieš lėktuvinei apsau-

gai ir žemės taikiniams. Naujas pabūklas planuojama įvesti ginklavimui 1987 metais.

Vakarų Vokietijos ginkluotoms jėgoms „Krupp MaK“ firma planuoja gaminti žvalgybai skiriamą labai pslankų vikšrinį šarvuotį „Wiesels“, ginkluotą 20 mm automatiniu „Rh-202“ pabūklų, arba „Tow“ raketosvaidžiu su 8 prieštankinėmis raketomis. Įgulą sudarys vairuotojas, taikytojas ir viršininkas. Šarvuočio bendras svoris apie 2,7 to, pritaikytas kilnoti helikopteriais; varomas Volkswagen varikliu pasiekia 85 km/val. greitį veikimo tolis be pasi-pildymo — 300 km.

— **Š. m. rugsėjo m. 14 d. Groton, Conn.** povandeninių laivų statykloje buvo nuleistas į vandenį aštuntas atomine energija varomas povandeninis laivas „Nevada“. 560 pėdų ilgio, ginkluotas 24 tolumo našumo raketomis; „Nevada“ pirmus bandymus atliks 1986 m. pradžioje.

— **1985 m. dvidešimt šeštoji aviacijos** paroda Paryžiuje (Le Bourget aerodrome) buvo skirta daugiau karinių priemonių demonstravimui negu aviacijai. Pažymėtina, kad expomatų apsaugai prieš galimus teroristų puolimus buvo skirta virš 200 policijos. Parodoje dalyvavo 33 valstybės su iš viso apie 1000 expomatų, jų tarpe helikopterų, naikintuvų, amerikiečių gamybos bepilotinis BQM - 126 A lėktuvas — taikyns, skridimo greičiu apie 670 m.p.v. skirtas lakūnų šaudymo pratyboms, raketų laidytųjų su pagarsėjusia prancūzų gamybos „Exocet“ raketa, radaru valdomu priešlėktuvinį pabūklų, šarvuotų, didelės greitošaudos įvairių kalibrų kulkosvaidžių, lėktuvų kilimo takų ardyimo bombų ir torpėdų ir kt.

Sovietai parodon atgabeno An-124 milžiną lėktuvą (šiuo metu laikoma tos rūšies didžiausiu pasaulyje); amerikiečiai moderniškausio naikintuvą F-160, taip pat naujausia modelį X-29 priekiu nulenktais sparnais lėktuvą (detaliau žiūr. 1985 m. „Karys“ Nr. 4, pslp. 167); prancūzai ore demonstravo naujausius „Mirage“ naikintuvus.

Lygegriači su ginklais parodoje

Sovietų milžinas An-124

buvo gausu elektroninių modernių pagalbinių priemonių — ginklų valdymo, sekimo, ryšių ir kt. Bendroje apimtyje tai buvo ginklų ir karinių priemonių prekyvietė, kurioje gamintojai demonstravo savo prekes pardavimui ir pirkėjai ieškojo sau tinkamų ir pigių prekių. Pirkimo procedūros vyko per diplomatinis — politinius kanalus. Prekyvietės vaidą pajvairino įvairių žinių rinkimas — rusai rinko techniškus įrengimų duomenis su kalibrometrais matuodami ginklų dalis, juos fotografuodami ir užsirašinėdami skelbiamus duomenis. Nuo rusų neatsilikio ir japonai.

— 40 metų karo laimėjimo sukakties parade Maskvoje pirmą kartą pasirodė branduolinės artilerijos 150 mm pabūklai 1976, pakeitę anksčiau turėtus 130 mm M96. Nauji pabūklai turi keturių ratų važiuoklę ir vežami papildintais sunkvežimiais, kuriuose telpa pabūklo tarnybos ir priemonės su šaudmenimis. Pabūklo tolianaša su raketiniais sviediniais iki 37 km., gali šaudyti didelio galingumo sprogstamos medžiagos užtaisais arba branduoliniais sviediniais. M1976 artilerija organizuota į nepriklausomas brigadas, divizijos žemės jėgų sąstate.

T72 tankų 125 mm pabūklai aprūpinti naujais laser'io įrengimais, pritaikytais taikinių suradimui (vietoje optinių). Naujus T72 tankus gamina keturios įmonės sovietų Rusijoje ir po vieną Čekoslovakijoje, Lenkijoje, Jugoslavijoje ir Indijoje (!). 1984 metais Varšuvos pakto valstybės pagamino apie 3650 tankų.

171 m. ilgio, 23 m. pločio ir aukščio, 25,000 tonų (!) "Taifoon", atomine energija varomas sovietų povandeninis laivas, laikomas iki šiol pa-

statytu didžiausiu povandeninių laivų ginklavime. "Taifoon" varomas dviem atominiais reaktoriais gali pasinėręs pasiekti 24 mazgų greitį; yra vietos įrengti keturis reaktorius, tuomet greitis padidintų iki 30 mazgų. Ginkluotas dviem eilėmis išdėstyty 20 tarpkontinentinių branduoliniais užtaisais raketų SSN20, tolianaša virš 5000 mylių. "Taifoon" paviršius padengtas storu suogsniu (virš 6 cm) guma padengtomis karamikos plytelėmis, sumažinimui garso bangų refleksų. "Taifoon" statomi Severodvinsko laivų statykloje, po vieną į metus, kurie pakeis turėtus "Hotel" ir "Yankee" klasės laivus.

— Anglai po dvejus metus užtrukusių bandymu įvedė ginklaviman naujus 35 mm dvivamzdžius "Marksman" priešlėktuvinius automatinis pabūklus su "Marconi" taikymo ir valdymo elektrone sistema. "Marksman" pritaikyti šarvuotame bokštelyje ant "Centurion" šarvuotos važiuoklės; gali būti įrengti ir ant motorizuotų platformų. "Marksman" numatoma įrengti ir ant kitų tankų v važiuoklių, kad tankų atatinkamuose

Naikintojas FA 18 lydi AV 8B Harrier

daliniuose būtų judri tiesioginė priešlėktuvinė apsauga.

— Amerikiečiai penktajam "Bunker Hill" kreiseriui ("Aegis" klasės) pritaikė 16 vertikaliai laidomų Mk-41 raketų laidytojų. Pirmas "Aegis" klasės raketomis ginkluotas kreiseris "Ticonderoga" 1983 metais prisijungė prieš šeštojo laivyno; antiras "Yorktown" 1984 m. buvo priskirtas Atlanto laivynui; trečias "Vincennes" 1985 m. įėjo Ramiojo vandenyno laivyno sudėtin; ketvirtas "Valley Forge" pradės tarnybą 1986 m. pavasarį. "Aegis" klasės laivai yra skirti lėktuvnešių priešlėktuvinei apsaugai ir kovai prieš povandeninius laivus.

— Turėtus laivyno naikintojus A7E "Corsair II" ir "Phantom 4" amerikiečiai pakeičia FA-18 "Hornet" naikintuvais. Lėktuvnešis USS Constellation" 1985 m. vasario m. iš vakarinio J.A.V. pakraščio su 20 "Hornet" naikintuvų atliko pirmuosius pratimus, kurie užsitęsė apie pusę metų. Tais pačiais metais rudenį ASS "Coral Sea" su dviem "Hornet" grupėmis (VFA 113 "Stinger" ir VFA - 25 "First in the Fleet") vykdė pratimus vakarinėje Ramiojo vandenyno srityje.

— Lengvų pėstininkų divizijų greitai kilnojimui per upes kariuomenės ir civiliai inžinieriai suplanavo ir išbandė iki 60 pėdų atraminio tarpo tiltus, lengvai kilnojamas CH47 helikopteriais ir greitai pervežamus sunkvežimiais. Su krantų paruošimu tokių tiltų pionieriai pastato per dvi valandas. (Kkiekvienais metais J.A.V.

dėl perkrovimų, potvynių ir kitų nelaimių sugadinama apie 1000 tiltų.)

— Amerikiečiai bando trijų tipų šarvuotus "Hummer" ambulansus, žemyno ir laivyno kariuomenėms. "Hummer" sanitarinės mašinos bus tinkamos naudoti kautynių ruože, nes šarvai atsparūs prieš pėstininkų rankinius ginklus ir šrapnelius bei artilerijos sviedinių lengvas skėveldras. Naujos sanitarinės mašinos bus erdvės, talpūs nuo dviejų iki šešių neštuvų, turės pagelbinius neštuvų pakrovimo ir iškrovimo įrengimus; "Hummer" su ligoniais galės kilnoti CH47 ir CH53 helikopteriai. Viduje talpinamos pirmos pagalbos priemonės, šildomas ir vėsintas palaikant pastovią vidaus temperatūrą prie išorės nuo minuso 50 iki plus 125 laipsnių F. "Hummer" atsparus prieš dujas, biologinius ir atominius kritulius.

— Amerikiečiams pradėjus ruošti priemones kovai prieš Varšuvos pakto tarpkontinentines atominės raketas, sovietai visokiais būdais reikalauja, kad tolimesni anų priemonių bandymai ir pasiruošimai būtų sustabdyti, nes, atseit, nauji priešraketiniai ginklai privers sovietus tarpkontinentinių raketų kiekį, su branduoliniais užtaisais, didinti. Amerikiečių spaudos žiniomis (pav. S. Ledger 6. VIII.85) sovietai yra toli pralenkę vakariečius priešraketinių - priešsatelitinų ginklų — priemonių srityje. Nuo 1970 MET1 "Krasnoarmeiski" ginklų gamybos centre (apie 50 km į pietų rytus nuo Maskvos) apie 10,000 mokslininkų ir inžinierių, tarp kitų (tankų, raketų ir įvairių ginklų) vykdomi bandymai panaudoti laserį tarpkontinentinių raketų ir satelitikų naikinimui Žemės orbitoje. Šios rūšies išradimams praėjusiais metais buvo skirta \$1 bilijonas (tam tikslui amerikiečių biudžetas 1986 metams yra 1800 milijonų). Pirmi sėkmingi bandymai buvo atlikti 1980 metais, nuo žemės laidomais laserio spinduliais sovietai galėjo sunaikinti orbitoje esančius satelitus. Pastaruoju metu rusai pagamino trumpalaikio veikimo generatorių - raketą, kuris erdvėje gali paskleisti didelio galingumo (15 milijonų watt'ų) laserio spindulį, galin-

ti erdvėje sunaikinti raketas ir satelitus (didelio galingumo trumpalaikė srovė gaunama dideliu greičiu paleidžiant elektrai laide skystį per stiprų magnetinį lauką). Sovietai pagamino ir išbandė nuo žemės raketomis išmestais užtaisais sprogdinti orbitose ryšio ir sekimo satelitus.

— Š. m. rugsėjo m. 14 d. Amerikiečiai išbandė priešsatelitinę ASAT raketą, paleistą iš naikintuvo F-15 apie 11 km aukštyje, kuri virš Ramiojo vandenyno "susirado" ir kliudė 345 mylių aukščio Žemės orbitoje skridusį satelitą (P78-1), pradėjusį "tarnybą" 1979 m. vasario m. 24 d. sekimui saulės vėjų, matavimui "gama" radiacijos erdvėje ir kt. Bandymo metu satelitas ASAT buvo nustojęs veikti prieš metus.

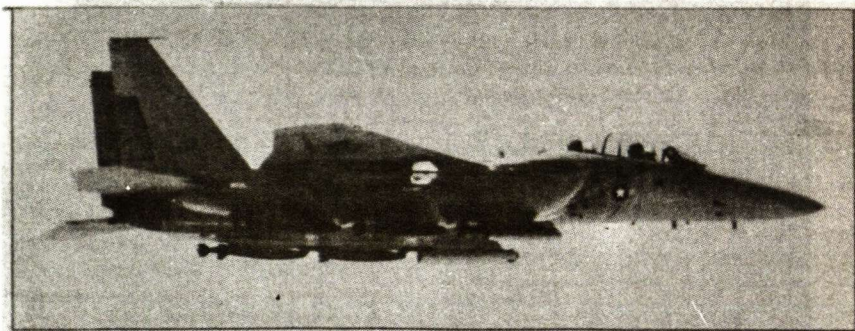
— 1985 m. rugsėjo m. NATO laivynas vykdė apie mėnesį užtrukusius manevrus Atlanto vandenyne, kuriuose dalyvavo apie 200 karo laivų. Iš Bostono uosto Europos link išplaukė transporto laivų grupė su ap rūpinimo priemonėmis išbandyti tiekimą galimo ginkluoto konflikto atveju. Transportą kelyje saugojo Anglijos, Olandijos, Vakarų Vokietijos, Kanados ir J. A. Valstybių fragatos, kurios tiekimo vilkstinę sutiko vandenyne apie 100 mylių nuo J.A.V. krantų. Transporto laivų grupę, ir karo laivus, kurie išplaukė iš Norfolk'o Va. uosto, visą laiką lydėjo sovietų karinis "Balzan" laivas. Pratiimuose, "Ocean Safari 85" dalyvavo laivai, lėktuvai, helikopteriai, povandeniniai ir kt. iš Belgijos, Kana-

dos, Danijos, V. Vokietijos, Olandijos, Norvegijos, Portugalijos, Anglijos, J.A.V., taip pat ir Prancūzijos, kuri šiuo metu NATO organizacijai nepriklauso. Prie visų prisidėjo amerikiečių lėktuvnešiai "USS Amerika", "USS Saratoga", "USS Eisenhower", "HMS Illustrious" ir karo laivas "USS Iowa".

Prieš pratybas užtikrinimui transporto laivams išėjimą į vandenyną, minininkai "pašalino minas" iš Bostono uosto, "kovojo" su teroristais uosto srityje, bandžiusiais užimti svarbius karinius punktus transporto telkimo aplinkoje.

— Amerikiečių sunkaus transporto karinislėktuvus C-141B gali pakelti 31 toną krūvio, arba apie 280 kautynių aprangoje kovotojų, jei kovotojas svertų iki 80 kg ir 30 kg kautynių aprangos su ginklais. Pasikrovęs lėktuvas kyla su puse tankų talpos kuro, likusią dalį pasipildo ore, į tikslią skridimo metu.

— Šveicarai pagamino narams pritaikytą šviesos stiprintuvą, kuris pats šviesos neskleidžia, bet sustiprina šviesą, iš vandenyje gaunamų atspindžių, tokiu būdu narams iki 10 m. gylio nereikės su savimi gabentis apšvietimo priemonių ir iš vandens paviršiaus nebus matoma naro buvimo vieta vandenyje. Paryškinimui povandeninio vaizdo trumpuose atstumuose, stiprintuvas turi infra raudoną spindulį skleidėją, kuris gali būti naudojamas naktį. Tokiais šviesos stiprintuvais aprūpinti šveicarų specialūs kariniai daliniai.

Naujasis amerikiečių naikintuvas - bombonešis F-15E gali veikti visokiose sąlygose

KONKURSAS SCENOS VEIKALUI

Trūkstant veikalų išėivijos mėgėjų teatrams, Lietuvių Karių Veteranų Sąjungos "Ramovė" Adelaidės skyrius skelbia scenos veikalui konkursą, kuriame gali dalyvauti visi lietuviai.

Veikalas turi būti:

a) tinkamas išėivijos mėgėjų teatrų scenai veikėjų skaičiumi (iki 8 asmenų),

b) tautinės tematikos,

c) iki 2 valandų scenos spektaklio apimties.

"Ramovė" iš savo izdo skyrė premiją — \$500.

Veikalui premijuoti yra sudaryta komisija.

Premijuotą veikalą bus stengiamasi atspausdinti.

Mašinėle atspausti rankrašėiai (2 egz.) su autoriaus pavarde ir adresu užkljuotame voke, pažymėtame veikalo pavadinimu, siunčiami "Ramovės" valdybai iki 1986 m. liepos 1 dienos adresu:

Vytautas Vosylius,
19 Janet Street,
MAYLANDS, 5069
South Australia.

LKVS "Ramovė" Adelaidės
skyriaus valdyba

Atsiųsta paminėti:

DVYLIIKA. Anatolijus Kairys. 12 vienaveiksmių vaidinimų jaunimo scenai. Išleido Lietuvių literatūros bičiuliai 1985 m. Adresas: P. O. Box 29060, Chicago, IL. Spaudė M. Morkūno spaustuvė. Tiražas 500. Kaina 10 dol.

ATMINK MANE, RŪPINTOJĖLI. Leonardas Andriekus. 134 psl. eilėrašėių rinkinys. Išleido pranciškoni 1985 m. Iliustravo T. Valius. Tai jau aštuntoji poeto Leonardo Andriekaus eilėrašėių knyga.

MILŽINAI IR SLIBINAI. Balys Pavabalys. Išleido Darbininkas. Spaudė pranciškonų spaustuvė. Tiražas 600 egz. Kaina 5 dol. Užsisakyti šiuo adresu: L. Žitkevičius, 81 Vermont St., Brooklyn, N.Y. 11207. Persiuntimo išlaidom pridedamas 1 dol. Tai poeto Leonardo Žitkevičiaus sat(l)yriniai eilėra(k)šėiai.

Lietuvos kavalerija parade (Iš V. J. Statkaus archyvo)

Redaguoja
S. Kaunelienė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

Šiuo adresu siųsti
visą Tremties
Trimitui skirtą
medžiagą

TREMTIES TRIMITAS

Švęsdami Kariuomenės šventę, prisiminkime ir pagerbkime savanorius kūrėjus, kurių gretos vis retėja, nes mirtis vis dažniau ir dažniau išsiveda vieną po kito amžinybėn. Globokime gyvuosius, kol jie dar mūsų tarpe. Pagerbkime ir tuos, kurie vėliau kovojo, gindami Lietuvą. Prisiminkime žuvusius šaulius, Laisvės kovotojus — Miško brolius, tuos drąsius vyrus ir jaunuolius, kurie stojo į nelygią, žūtbūtinę kovą.

Garbė Jums, didvyriai, per amžius tebūnie!

PETRONĖLĖ ORINTAITĖ

LIETUVA

*Skaisti nuotaka Nemuno žemėj —
lyg pavasario žalia gėlė!
Šiaurės viesulai nuoskaudų lemia,
o kentėjimuos karžygiai gema,
— gūdžiai rauda širdis nebylė . . .*

*Mano meilė tai tolimai šaliai —
Saulės sparno svajonė skaidri!
Kaip tyra lietuvaitės rūtelė,
kur pro sniego sidabrą jau želia —
man iš tolo tu akį veri . . .*

*Vingios mintys padangėm keliauja
link Nevėžio, lig šlaitų Ventos,
ir svajojimai audrina kraują —
ilgesys suliepsnoja iš naujo,
kol prie Nemuno versmių sustos . . .
Ošia vėjai man pasakų graudžių:
— atsigrįžti link žemės savos!
Perlų juostom giesmė įsiaudžia —
tos gaidos nė šalna nepalaužia,
Lietuva — man žvaigždė debesiuos!*

Šančių šauliai priešlėktuviniam
apmokyme

PAGIRS AR PASMERKS?

ALĖ RŪTA

Vilniaus gatvės apdraikytos parudavusiais la-pais. Rytai jau suka skvernus rankas sugrubi-nas vėjas; bet vidurdienį dar švysteli liūdna sau-lutė, ir atsiranda noras pavaikščioti gamtoje.

Einame būreliu. Ir ne į gamtą, o į kapines. Ten tiek medžių ir tiek prikirusių lapų, kad tai irgi primena gamtos prieglobstį. Primena gamtos ir gyvenimo rudenį.

Mes tik išėjome iš labai kuklių pas kolegė vaišių; mūsų, trečdalis belikusių, Pedagoginio instituto Klaipėdoj pirmosios laidos. Ir tas "treč-dalis ne visas susirinko; gal nei to trečdalis ne-buvo... Vieni, laimingieji, užsieny — Amerikoj; kiti tebėra Sibire; o treči, jų gal daugiausia, ilsisi tenai, kur mes dabar žygiuojam, jų prisiminti ir paminėti. Tegu būna dvasinė draugystė — gyvų ir mirusių. Nes gi visi vargom neleng-vą mokytojo dalią. Ne tik nelengvą visada, bet ir tikrai sunkią, skaudžią, kai jau Lietuva buvo okupuota. Kai visa, kas buvo šventai balta, reikėjo nutepti raudonai, ar bent rausvai pamur-zinti. Ir tai buvo sunkiausia. Ne kad maža alga, ne duonos trūkumas, ne laisvės — važinėti su-varžymai, ne susitikimų apsiribojimai, net ir ne Sibiras, kurio teko nemažai kam patirti, ar bent jo visą laiką (drebant) bijoti... Ne, visa tai — išorė, apsunkinimai, varžtai, kūno kančia.

Sunkiausia — mokyti to, kuo pats netiki. Į-kvėpti vaikams tai, ko pats nekenti. Užmesti jau-nai sielai mintis ir žinias, kurių pats purtais, neprisileidi, stengies užmiršti.

Prievartauti! Prievartauti vaikus (ir jų tėvus), nes ir tave prievartauja, įsakydami dėstyti šlykš-čias priešo ir pavergėjo idėjas. Tu esi visą laiką tarp kūjo ir priekalo. Nedėstysi vaikams ateizmo, pats nukentėsi; nedėstysi iš naujų vadovėlių (anie — sudeginti) apie "didžiojo brolio" Rusijos nuopelnus Lietuvai, tu vienu ar kitu būdu pra-žūsi.

Dabar jau mes pensininkai. Kurie išlikom, pavojus pražūt sumažėjo. Mes dabar — išspaus-tos, iščiulptos citrinos. Pristaitakėm? — Ne! Gal tik vienas - kitas. Nebūkit mums griežti ir neatlaidūs, ateities istorikai! Jei pravertumėt mūsų širdis, mū-sų sąžines, pamatytumėt, kiek skausmo iškentė-jęs kiekvienas mokytojas. Kiek lūžių, randų, smū-gių, žaizdų, — kokia kraujuojanti mūsų širdis...

Susitikom. Pabuvom drauge tylėdami. Daugu-moje — tylėdami. Paskaitėm tik sveikinimus, at-siliepinus iš užsienio. Tik jie gali laisvai išsi-reikšti. Laisvai tiek, kad praleistų mūsų priešų cenzūra. Jų žodžiai, tų užsieniečių, mus gaudi-na. Ir džiugina, ir liūdina. Džiugina, kad bent jie — laisvi, ir kad mūsų tautai yra dar vilties...

Šv. Onos bažnyčia Vilniuje

Pabuvom — tylėdami, išgėrėm kavutės (atsiųs-tos iš Amerikos) ir dabar einame aplankyti tų, kurie šio 45 m. Instituto baigimo sukakties ne-besulaukė.

Aplankom vėliausiai mirusios — Aldonos — kapą. Sunki liga iškankino ją fiziškai, dabar ji miegti žemelėj rami. Aplankom ir kitų kapus, — nelengva juos surasti. Vienų žinom — kur, kitų nežinom. Ilgai braidom lapų prikirusiais ta-kais. Staiga vienas iš mūsų kolegų stabteli ir net sušvilpia:

— Na jau, na! Kapinės, atsimink... Subara jį kitas.

— Negi nuo kavos pasigėrei?

— Kas gi čia?

O jis jau rodo pirštu į kuklią lentą, ap-

skretusių purvais, aplipusių lapais. Galų gale, arti prisilenkę, ir mes išskaitom: "Markonis".

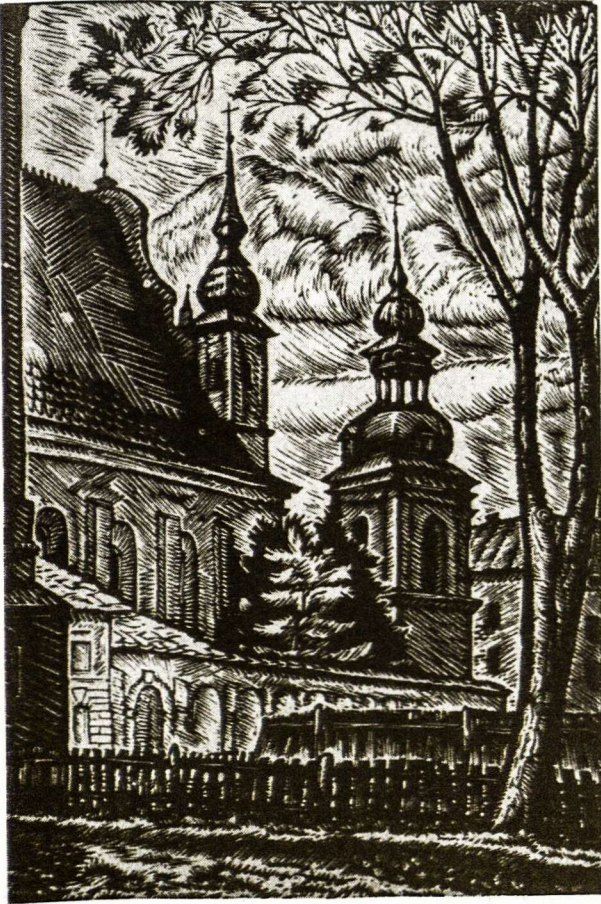
Miręs 1973 m. Ar gi tas pats? Taip. Tas pats. Buvęs Ateizmo muziejaus direktorius. Buvęs katalikų dvasiškis, kunigas . . .

Ir greta jo — mūsų kolegės vardas. Olga . . . Mirusi 1976 m. Tris metus po jo mirties dar kentėjusi ir tada atsigulusi greta jo.

Kas Olgą pažinojo? — Visi pažinojom! Tyli, kukli mergaitė. Pedagoginio instituto aulėje (auditorijoje). Stropi studentė. Gal ne iš gabiausių, bet gerai pasiruošusi mokytoja.

Kas toliau? — Mokytojavusi. Buvo ištekėjusi. Kas atsitiko su jos vyru, kad vėliau ištekėjo už ex-kunigo? Kaip, kodėl? Nedaug mes žinojom. Tai sustojom visi prieš jos kapą ir palenkėm galvas.

Nusilenkėm prieš tragišką skausmą. Tik viena mūsų kolegių žinojo, kaip baisiai kentėjusi jos motina, jai ištekant už žmogaus, paniekinusio altorių, Dievą, išėjusio kovoti su religija.

Vilnius. J. Kuzminskio raizinyš

Vilniaus miesto panorama

Kita kolegė prabilo:

— Tai ir ji, vargšė Olga, kentėjo! O ką daugiau darys? Juk nieko nepakeitė. Viskas vyko toliau. Motina ir duktė — likimo aukos . . .

— Motinė! Irgi mirus?

Seniai! Skausmas pakerta visus anksti.

— Gal bent mirė sava mirtim, skausmo mirtim. O Rakauskienė — Nery nusiskandino.

— Buvusio Jono Ragausko, ex-kunigo?

— Taigi.

— Jo žmona? Ar — motina?

— Tur būt, motina. O, pagaliau, ir nebežinau!

— Tai dar tragiškesnė mirtis.

— Taigi.

— Amžiną atilsį.

— Ar galime kaltinti Olgą?

Niekas į tą mano klausimą neatsiliepė. Tiek daug "nežinomųjų" žmogaus širdy ir gyvenime . . .

Tyliai pastovėjom prie Olgos ir Markonio kapų.

Kai pradėjom eiti tolyn, rodos, dar liūdniau čeržėjo kapinių takai, lūžo po kojomis sausi lapai . . . Aukštame medy riktelėje vienišas paukštis, ir mes daugumas krūptelėjom.

Kas mūsų įkapius lankys, užrašus skaitys? Ir kas mūsų gyvenimus — pagirs, ar pasmerks?

Prel. P. Celiešius 1985 m. rugpjūčio 25 d. šaulių Ado ir Sofijos Vasiulių sodyboje atnašavo šv. mišias ir pasakė pamokslą. Šv. mišios buvo atnašaujamos už prieš dvi dienas mirusį savanorį kūrėją, laisvės kovotoją, Stasio Butkaus kuopos pareigingą šaulį Bronių Tatarūną. Šv. mišias užprašė Stasio Butkaus kuopa ir Vilniaus Krašto Lietuvių s-gos Detroito skyrius. Nuotr. foto reporterio Kazimiero Sragausko

DETROITO ŠAULIAI DIENA PILĖNUOSE

Gegužės 25 d. Švyturio j. šaulių kuopos valdybos nariai buvo susirinkę į Pilėnų stovyklą ir rengia ją atidarymui. Jie čia kaip tos bitės dirbo, triūsė. Balsys Telyčėnas žolę piové, Antanas Šiurkas gėles ir žolę laistė, Romas Macionis medelius apgenėjo (sausas šakeles nupiaustė), Algis Macionis stovyklos stalus dažė, Liuda Macionienė ir Vladislava Šiurkienė stovyklos kambarius tvarkė — švarino, moterų vadovė Onutė Selenienė su savo padėjėjomis Stefanija Paulikiene, Sofija Sirutiene ir Grace Valiukėnienė dirbantiems pietus ruošė.

Kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas rūpinosi viskuo ir jei ko reikėjo, važiuodavo į miestelį ir atveždavo.

Stasys Grigutis stovyklos "Ežere" žuvauja - meškerioja. Ir jam sekasi: Tik užmes meškerį ir traukia žuvį. Prigaudęs žuvų, jas nuskuto, išdarinėjo, suolą nuplovė . . .

Be kuopos valdybos narių Pilėnuose dar buvo Palangos jūrų šaulių kuopos vicepirmininkas Stepas Lungys iš Floridos ir rašantysis šias eilutes.

Pirmą valandą kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas visus pakvietė pietų. Atvykę į salę jautėmės kaip Švedų svetainėje, nes maistą nuo stalo turėjome pasiimti patys. Tai buvo pirmi naujos moterų vadovės Onutės Selenienės ruošti Pilėnuose pietūs, kuriuos man teko valgyti.

Valdybos Posėdis

Valdybos posėdį pradėjo kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas, sekretoriavo Romas Macionis. Buvo perskaitytas praėjusio posėdžio protokolas ir padaryta kuopos veiklos apžvalga. Bronius Valiukėnas paskaitė LŠST Centro Valdybos aplinkraščių, kuriame 1985 m. balandžio 27 d., Chicagoje įvykusiame LŠST Visuotiniame Dalinių Atstovų suvažiavime, buvo išrinktas sąjungos pirmininkas ir jo sudaryta centro valdyba.

Toliau Br. Valiukėnas paminėjo, kad Šv. Antano parapijai giesmėnėliui išleisti davė 50.00 dol. numatoma sutaisyti muzikos sistemą, įdėti virtuvėje grindis ir išdažyti lubas, o miegamame kambaryje įdėti langą.

Buvo aptartas Stovyklos atidarymas, kuris įvyks birželio 2 d. ir Jūros Diena — Kultūrinis savaitgalis. Kultūrinis savaitgalis įvyks 1985 m. liepos mėn. 13 - 14 diena tokia tvarka:

Šeštadienį liepos 13 d. 11:00 val. bus pakeltos vėliavos prie paminklo žuvusiems dėl Lietuvos laisvės., 2:00 val. atstovų pasitarimas ir 6:00 val. banketas, laužas ir šokiai.

Sekmadienį liepos 14 d. 10:00 val. bus pakeltos vėliavos, 10:30 žuvusiųjų pagerbimas ir pamaldos ir 12:30 vaišės.

Posėdyje buvo padarytas išdininiko ir finansų sekretoriaus Romo Macionio pranešimas ir patvirtina įvykusio Šv. Antano parapijoje pikniko apyskaita.

Mykolas Abarius paskirtas pasveikinti vyskupą Paulių Baltakį, OFM, Švyturio j. šaulių kuopos vardu ir įteikti 50,00 dol. auką, suruoštuose jam Dievo Apvaizdos parapijoje pietuose gegužės 26 d.

Susirinkimas buvo sklandus ir gražiai pravestas. Susirinkime be valdybos narių dalyvavo Stepas Lungys

iš Floridos ir rašantysis šias eilutes.

Atidaryta Pilėnų Stovykla

Birželio 2 d. įvyko Švyturio j. šaulių kuopos Pilėnų stovyklos atidarymas. Diena tam atidarymui pasitaikė labai tinkama; nebuvo vėsi ir nebuvo karšta. Į atidarymą atvyko ir jame dalyvavo apie 100 žmonių. Buvo atvykusių ir iš toliau. Emilija ir Stepas Lungiai iš Floridos, Marija ir Balys Gražuliai iš Flinto, Jūratė ir Lionginas Pečiūrai iš Ann Arbor, Ena ir Stasys Garliauskai iš Manchesterio ir Windsoro klebonas — Švyturio j. šaulių kapelionas kun. Kazimieras Simaitis. Viena viešnia buvo net iš Lietuvos.

Mykolo Abariaus ir Balio Telyčėno tvarkomas baras visus trokštančius gaivino šaltais gėrimais.

Moterų vadovė Onutė Selenienė ir jos padėjėjos: Stefanija Paulikienė, Sofija Sirutienė, Elena Bražiūnienė, Salomėja Grigaitienė, Grace Valiukėnienė ir kitos turėjo užtektinai prisigaminusios skanių valgių, o broliai šauliai gėrimų.

Valdybos pastangomis iš padovanotų daiktų buvo įrengtas turtingas dovanų stalas. Dovanoms laimėti bilietukais aprūpino Liuda Macionienė ir Vladislava Šiurkienė, dalinimą pravedė Algis Macionis, talkininkaujant V. Šiurkienei.

Išdalintos laimėjusiems 25 dovanos, kurias sudarė gėrimai, knygos ir įvairūs kiti daiktai.

Už įteiktus dovanų stalui daiktus ir Pilėnų išlaikymui pinigines aukas padėjo kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas, o už dovanotus pyragus ir talkininkavusioms maisto paruošime, padėjo moterų vadovė Onutė Selenienė.

Ilgai žmonės vaišinosi, šnekučiausi ir sprendė įvairias problemas. Visi jie buvo vienos nuomonės, kad Pilėnų stovykla piknikams ruošti labai tinka, tik reikia ja naudotis; vasara greitai bėga ir nei nepamąstysime kaip ir ruduo ateis. Naudokimės proga!

Prisiminti mirusieji

Gegužės 27 d. 8 val. ryto šv. Antano parapijos bažnyčioje St. Butkaus

šaulių kapelionas kun. Alfonsas Babonas už žuvusius laisvės kovotojus aukojo šv. Mišias. Po mišių nuvykę į Švento Kapo kapines aplankė savanorių, šaulių ir šaulių šeimos narių kapus, kun. A. Babonui vadovaujant pasimeldė. Stasio Butkaus šaulių kuopos pirm. Vincas Tamošiūnas ir Švyturio j. šaulių kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas papuošė aplankytus kapus lietuviškomis vėliavėlėmis, o šeimos nariai gėlėmis. Taip pat Vincas Tamošiūnas ir Stefanija Kaunelienė nuvyko į Woodlawn kapines ir ten ant stambią sumą palikusio lietuviškiems reikalams Juozo Tamošiūno kapo, Stefanija Kaunelienė padėjo gėlių.

A. Grinius

MELBURNO ŠAULIŲ VEIKLA

1985 m. liepos 20 d. DLK Vytenio šaulių kuopa Melburne, Australijoje, suruošė Lietuvos Šaulių Sąjungos Trentyje 30 metų minėjimą Lietuvių Namuose. Minėjimo balių atidarė kuopos pirmininkas V. Pleškūnas. Savo kalboje pirmininkas pa-

DLK Vytenio šaulių kuopos Melburne valdyba iš k. į d.: Juozas Jurgelaitis, Zigmas Augaitis, p-kas Viktoras Pleškūnas, Ona Semtinrey ir v. vicepirm. Juozas Kvietelaitis

pasakojo apie šaulių s-gos atkūrimą tremtyje, sąjungos tikslus, pabrėždamas reikalingumą remti lietuvišką jaunimą, pusė šio baliaus pelno skiriama VI-tajam pasaulio lietuvių Kongresui, primindamas, kad be jaunimo išnyksime, o tauta nustos vilties.

Buvo pagerbtos patriotės motinos, išauklėjusios savo vaikus gerais lietuviams. Joms buvo įteikti įvertinimo atžymėjimai. Atžymėjimus įteikė kuopos dvasios vadovas kun. P. Vaseris. Baliaus metu grojo lietuvių jaunimo orkestras "Dabar", vadovas A. Prancūnas.

Pertraukos metu svečiai vakarieniavo, gėrė kavą, gardžiavosi pyragais.

Vaišes paruošė šaulė A. Galiauskienė su padėjėjomis. Iki vidurnakčio šokta, bendrauta. nuoširdžioj lietuviškoj aplinkoj.

Š.m. Pavergtų Tautų savaitės diplomatams ir parlamentarams priėmimą ruošė lietuviai, Lietuvių Namuose. Svečių priėmimą organizavo Vytienio šaulių kuopos išdininkas Zigmąs Augaitis su pagalbininkais. Priėmime dalyvavo kviesti parlamentariai, senatoriai ir kiti pavergtų tautų atstovai.

Sekmadienį, liepos 21 dieną Šv. Patriko katalikų katedroj įvyko Pavergtų Tautų ekumeninės pamaldos. Pamaldose Melburno šauliai dalyvavo uniformuoti su kuopos vėliava. Eiseną į šventovę tvarkė vicepirmininkas Juozas Kvietelaitis. Šventovėje dalyvavo daug lietuvių.

Po pamaldų dauguma ėjome į Central Hall į Pavergtų Tautų koncertą. Atsigaivinimui salėje buvo paruošta svečiams kavutė su pyragaičiais. Vaišes paruošė ir svečius aptarnavo šaulės ir šauliai, vadovavo Zigmąs Augaitis. Jam ir jo padėjėjoms ir padėjėjams nuoširdi padėka.

K. Prašmutas

Detroito Šaulių Pastogėje VESTUVĖS

1985 m. birželio 15 d. Šv. Antano parapijos bažnyčioje parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas suteikė moterysės sakramentą Baliui Telyčėnui ir Stefanijai Paulikienei. Liudi-

ninkais buvo Stefanijos sūnus Alfonsas ir duktė Stefanija. Solo giedojo ir vargonavo muz. St. Slizys.

Vestuvių puota įvyko Švyturio jūrų šaulių stovykloje "Pilėnai". Jaukių ir gražių išpuoštą salę pripildė naujavedžių giminės, šauliai ir svečiai.

Nuotakos sūnus Alfonsas pasveikino naujavedžius ir paprašė jų intencija pakelti taures. Pakeltos taurės ir sugiedota ilgiausių metų! LŠST Jūrų šaulių vadovas ir Švyturio jūrų šaulių valdybos vicepirmininkas Mykolas Abarius pasveikino naujavedžius ir jiems įteikė gražų savo pieštą paveikslą, kuriame buvo paminklo žuvusiems dėl Lietuvos laisvės vaizdas, naujavedžių nuotrauka ir sveikinimo tekstas.

Kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas paskaitė Alfonso Šukio iš Floridos prisiųstą sveikinimą ir sveikindamas savo vardu palinkėjo naujavedžiams gražaus ir laimingo gyvenimo, pažymėdamas, kad abu naujavedžiai yra darbštūs Pilėnų stovyklos darbuotojai. Balys Telyčėnas — geras Pilėnų stovyklos administratorius, o Stefanija Telyčėnienė moterų vadovės padėjėja, kuri 12 metų laikotarpyje nėra praleidusi ne vieno rengiamo Pilėnuose pikniko. Yra apdovanota L&ST Žvaigždės ordeno medaliu.

Naujavedžius pasveikino Vilniaus kr. Lietuvių Sąjungos centro valdybos pirmininkas Albertas Mišūnas, pažymėdamas kad jis su Baliu Telyčėnų lenkų okupuotoje Lietuvoje gyveno kaimynystėje ir juos tik valsčiaus rūbežis teskyrė.

Balys Telyčėnas savo ir žmonos vardu padėkojo atsilankiusiems į jų vestuvinę puotą, už įteiktas dovanas ir šeiminkams už paruoštas vaišes.

Po pietų, užsigardžius vestuviniu raguoliu, prasidėjo šokiai. Pirmąjį šokį šoko naujavedė su savo sūnumi Alfonsu. Vėliau įsijungė ir kiti. Šokta iki vėlumos.

Abu naujavedžiai yra užauginę šeimas. Stefanija Telyčėnienė sūnų Alfonsą ir tris dukteris: Stefaniją Abromavičienę, Aldoną Baltrušaitienę ir Alfonsą Raguckienę. Balys Telyčėnas du sūnus ir dvi dukteris: Ireną ir Viliją. Abu sūnūs mirę.

Pietus paruošė ir salę gražiai papuošė: Onutė Selenienė, Salomėja Grigaitienė, Sofija Sirutienė ir Elena Bražiūnienė..

GIMIMO SUKAKTYS

1985 m. liepos 20 d. Švyturio jūrų šaulių kuopos Pilėnų stovykloje buvo atšvęstos dviejų kuopos valdybos narių gimimo sukaktys. Kuopos pirmininko Broniaus Valiukėno 65 metų ir parengimų vadovo Algio Macionio 50 metų. Prie kuopos sesių šaulių padengtų baltomis staltiesėmis ir apkrautų valgiais stalų susėdė jų giminės, draugai ir pažįstami.

Stasys Garliauskas prieš valgį sukalbėjo maldą ir pasveikino solenizantus. Buvo pakeltos taurės ir solenizantams sugiedota ilgiausių metų! Kuopos pirmininkas B. Valiukėnas padėkojo sesėms šaulėms už šių vaišių paruošimą sakydamas: "Aš visą laiką jaučiausi jaunuolis, bet dabar jūs mane susendinate. Jau gavau iš miesto valdybos Senior Citizen kortelę ir net pakvietimą atsilankyti į duodamus Senior Citizen žmonėms pietus".

Vaišes suruošė Švyturio j. šaulių kuopos sesės šaulės ir jas gražiai pravedė žurn. Stasys Garliauskas.

A. Gr.

PAMINĖTA DARIAUS IR GIRĖNO SKRYDŽIO 52-ji SUKAKTIS

1985 m. liepos 21 d. už Dariaus ir Girėno sielas Šv. Antano parapijos bažnyčioje 10:30 val. parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas atnašavo Mišias ir pasakė tam minėjimui atitinkamą pamokslą. Organizacijos dalyvavo su šiomis vėliavomis: Amerikos, Lietuvos, Dariaus-Girėno klubo, Kūrėjų Savanorių, St. Butkaus šaulių kuopos ir Švyturio J. šaulių kuopos. Mišių metu giedojo muz. St. Slizio vadovaujamas parapijos choras ir moterų vokalinis kvartetas. Gražų įspūdį padarė giedamos giesmės: J. Siniaus "Skausmų kryžkelėje", S. Slizio kantatos finalas "Išklausyk Lietuvos", A. Vaičiūno "Kritusiems šauliams".

Po Mišių 12 val. Dariaus - Girėno

(Nukelta į viršelio 3 psl.)

1985 m. rugpjūčio 25 d. Sofijos ir Ado Vasiulių sodyboje surengtoje Stasio Butkaus šaulių kuopos ir Vilniaus Krašto Lietuvių Detroito skyriaus suruoštoje gegužinėje S. Kaunelienė platina laimėjimų bilietėlius. Iš k. į d.: S. Kaunelienė, Stasys Bartkus, Irena Alantienė ir Jonas Bartkus. Nuotr. K. Sragausko

Detroito Šaulių Pastogėje Sėkminga St. Butkaus Šaulių Kuopos GEGUŽINĖ

St. Butkaus šaulių kuopos ir Vilniečių rugpjūčio 25 d. Sofijos ir Adolfo Vasiulių sodyboje suruošta gegužinė, nežiūrint, kad iš ryto buvo apsiniaukęs dangus ir kiekvienu momentu laukiama lietaus, išsigiedrino ir buvo sėkminga. Žmonės nepabijojo ir apsiniaukusio ryto ir visais keliais traukė į Vasiulių sodybą. Ir jų privažiavo ne tik iš Detroito bet jo apylinkių, net ir iš Ann Arbor, Jackson, Flinto, Manchester, Floridos ir kitų vietų.

11:30 val. suskambėjus varpai, atvykusieji susirinko sode prie Sofijos Vasiulienės gražiai įrengto altoriaus, kurį dengė lietuviškais ornamentais išausta staltiesė ir puošė darželio ir lauko gėlių puokštės.

Mišias už savaitės gale mirusį Lietuvos Kariuomenės kūrėją savanorį ir visuomenininką Bronių Tata-rūną aukėjo prel. P. Celiešius. Mišių skaitinius skaitė M. Baukys, giedojo visi, o paukšteliai tupėdami medžiuose savo čiulbėjimu pritarė. Aplinkuma priminė Lietuvoje esančių parapijų šventorių.

Po mišių vyko vaišės. Vikriai sukosi ir svečius aptarnavo: D. Petronienė, A. Jonynienė, O. Pusdešrienė, M. Želviene ir G. Valiukėnienė. Bilietukus maistui pardavinėjo I. ir A. Lukai, bare dirbo J. ir S. Bartkai.

Dovanų paskirstymą pravedė: M. Baukys, talkininkaujant S. Kaunelienėi, A. Vaitiekaičiui ir E. Milkauskui. Išdalinta virš 50 dovanų, kurių tarpe buvo gražių paveikslų, knygų, įvairių gėrimų butelių ir šiaip vertingų įvairių daiktų.

Išvykos vyriausioji šeiminkė E. Bulotienė padėjo Dievui už gražią dieną, prel. P. Celiešiu už aukotas mišias, kurias mes klausydami, prisiminėm Lietuvos laikus ir Lietuvoje vykstančius atlaidus, S. ir A. Vasiuliams už užleistą šiai gegužinei gražią savo sodybą, O. Šadeikienei ir A. Bukšnienei, šeiminkėms ir visiems prie šios gegužinės prisidėjusiems. Paminėjo asmenis, rėmusius šią gegužinę pinigais, ir padėjo svečiams už gausų atsilankymą.

Visą dieną svečiai vaišinosi, šnekučiavo ir džiaugėsi linksmam praleidę laiką. Namu važiavo vieni su loterijoje laimėtu daiktu, o kiti vežėsi prisiskynę ir prisirinkę Vasiulių sode obuolių ir kriaušių krepšius ir, žinoma veltui, nes Vasiuliai nei nuo vieno pinigų neėmė.

A. Gr.

TREMTIES TRIMITAS SVEIKINA

Šaulių žymenimis apdovanotus šaulius ir šaules.

Šaulių žvaigždės ordinu:

1. Kirvaitytė, Anelė,
2. Blažys, Juozas

Šaulių žvaigždės medaliu:

1. Vareneckienė, Jadvyga
2. Razgaitis, Stasys,
3. Pocienė, Monika

Šaulių sąjungoje 50 m. veiklos pažymėjimu:

1. Lietuvininkas, Adolfas,
2. Gustys, Vladas.

1937 m. rudenį Vyžuonų bažnyčios pievoje įvyko šaulių kuopos šventė. Iškilnėse labai gražiai pasirodė raitieji šauliai. Šaulės moterys pašoko išraiškos šokius. Pėstieji šauliai parodė sakalų gimnastikos pratimus.

Iškilnėse dalyvavę ministeris p-kas Juozas Tūbelis, Lietuvos Šaulių s-gos pirm. plk. Pranas Saladžius ir kt. nepagailėjo gražių žodžių kp. pirmininkui Vincui Tamošiūnui ir šauliams.

Nuotraukoje kuopos raiteliai. Dešinėje šaulys Mykolas Jakšys, bolševikų nužudytas ant Karės kalno 1945 m. Nuotrauka iš Vyt. Tamošaičio, gyv. Hot Springs, Ark., archyvo

Reginos ir Tremties Trimito Bendradarbio Jurgio Mikailū Išleistuvės

1985 m. liepos 25 d. Wayne State Universiteto lietuvių kambaryje buvusiam to kambario komiteto pirmininkui Jurgiui Mikailai ir jo žmonai Reginai, persikeliant gyventi į Floridą, buvo suruoštos išleistuvės.

Dabartinė WSULK valdybos pirmininkė Stefanija Kaunelienė apibūdino Jurgio Mikailos atliktus darbus: rengiant šį lietuvių kambarį W.S. Universitete, ruošiant Amerikos Bicentennial minėjimui lietuvišką vėžimą ir Tarptautiniame Institute didelę meno parodą.

Mykolas Abarius J. Mikailai įteikė savo pieštą ir dalyvių pasirašytą adresą ir L.B. apylinkės pirmininko Jono Urbono lentelę. Algis Vaitiekaitis, kaip vaistininkas, jiems įteikė nuo visų ligų butelį "vaistų" su prie jo prisegtų anksčiau Lietuvoje vartojamu receptu.

Maldą prieš vaišes sukalbėjo Balfio 76 skyriaus valdybos pirmininkas Alfonsas Juška. Buvo pakeltos taurės ir sugiedota ilgiausių metų!

Išleistuvėse dalyvavo: Tautos fondo Detroito vadovybės, Balfio, St. Butkaus šaulių kuopos, Ramovėnų, žurnalistų ir lietuvių kambario valdybos ir tarybos atstovai.

Jurgis Mikaila savo padėkos žodyje paminėjo, kad jis per daug į darbus nesiveržė; dirbo ten kur niekas nenorėjo dirbti, ir jei atsiradavo norinčių, jis lengvai savo darbą perleisdavo. Padėkojo už jiems tokias puikias išleistuves, sakydamas, kad jam daug kartu teko kraustyti, bet tokių išleistuvių jis nekuomet neturėjo.

Prieš išleistuvių vaišes Viktorija Norvilaitė parodė Lietuvių kambario atidarymo iškilmų filmą, kurį nufilmavo Birutė Kutkutė.

Atsiveikinant prie lietuvių kambario padaryta dalyvavusių nuotrauka ir sugiedota sudiev, sudiev! Išleistuvių vaišes suruošė susidėjusios moterys.

Jurgiui Mikailai išvykstant į Floridą, Lietuvių kambario vadovybę sudaro: Jos valdybą: Stefanija Kaunelienė — pirmininkė, Mykolas Abarius — vicepirmininkas, Vincas Tamošiūnnas — sekretorius ir Antanas Sukauskas — išdininkas.

Taryba: Rožė Bilaitienė, Eugenija Bulotienė, Antanas Grinius, Vytautas Kutkus, Viktorija Norvilaitė, Stasys Račiūkaitis ir Algis Vaitiekaitis. Revizijos komisija: Eugenija Bulotienė, Algis Vaitiekaitis ir Juozas Račiūkaitis.

Švyturio Jūrų Šaulių Kuopos VALDYBOS POSĖDIS

Rugpjūčio 24 d. Pilėnų stovyklos salėje įvyko Švyturio jūrų šaulių kuopos valdybos posėdis, kurį atidarė ir pravedė kuopos pirm. B. Valiukėnas, sekretoriavo A. Vaitėnas, dalyvavo 10 kuopos valdybos narių ir vienas svečias. Išd. R. Macionis perskaitė praėjusio posėdžio protokolą ir pateikė Jūrų dienos apyskaitą, kuri buvo priimta.

Kuopos pirmininkas B. Valiukėnas savo pranešime paminėjo, kad trys šaulių kuopos švenčia savo veiklos sukaktis ir kviečia kuopos šaulius jose dalyvauti: Spalio 26 d. D.L.K. Kęstučio kuopa Racine, Wisc. 30 metų, spalio 12 - 13 d. Žalgirio ir kar. Juozapavičiaus kuopos Klevelande 15 metų. Jūrų šaulių kuopos "Palanga" sukaktuviniam leidiniui išleisti duota 40.00 dol.

Valdyba nutarė: Pilėnų stovyklos uždarymą ruošti rugsėjo 22 d. ir ten kepti bekoną. Bekoną parūpinti ir jį iškepti pasižadėjo L. Selenis. Tradicinės Kūčios, kaip ir kiekvienais metais, bus ruošiamos gruodžio 22 d. Šv. Antano parapijos patalpose.

Dirvai, Draugui ir Tremties Trimitui (Kariui) paremti paskyrė po 30 dol.

Po posėdžio kuopos pirmininkas B. Valiukėnas visus pavaišino stirniena ir kitais maisto patiekalais. Jam tą stirnieną labai skaniai pagamino ponina Pašukonienė.

A. Grinius

A.A. STASYS JUOZAITIS

Dviejų mėnesių laikotarpyje jau išlydėjome tris "Klaipėda" jūrų šaulius į amžinybę. Paskutine auka tapo Stasys. Širdies atakos paliestas, 1985 m. rugpjūčio mėn. 15 d. amžinai pasitraukė iš mūsų tarpo.

A.A. Stasys Juozaitis buvo gimęs 1921 m. gegužės 3 d. Jiezne, Alytaus apskr. Antrą kartą plūstant raudonajai pabaisai į mūsų kraštą, Stasys pasitraukia į Vokietiją. 1946 metais apsiveda su Gertrude Obermeier. 1951 metais velionis su šeima atvyksta į Ameriką ir laikinai apsigyvena Chicagoje. Kiek vėliau persikelia į Cicero ir čia išgyvena iki savo ankstyvos mirties.

Gyvendamas Cicero priklausė Lietuvos atgimimo Sąjūdžiui ir Klaipėdos jūrų kuopai. Vienos kadenci-

A. A. Klaipėdos jūrų šaulių kuopos šaulys Stasys Juozaitis

jos metu buvo LŠST centro valdybos sekretoriumi.

Į "Klaipėdos" jūrų šaulių kuopą įstojo 1968 metais ir visą laiką buvo aktyvus jos narys.

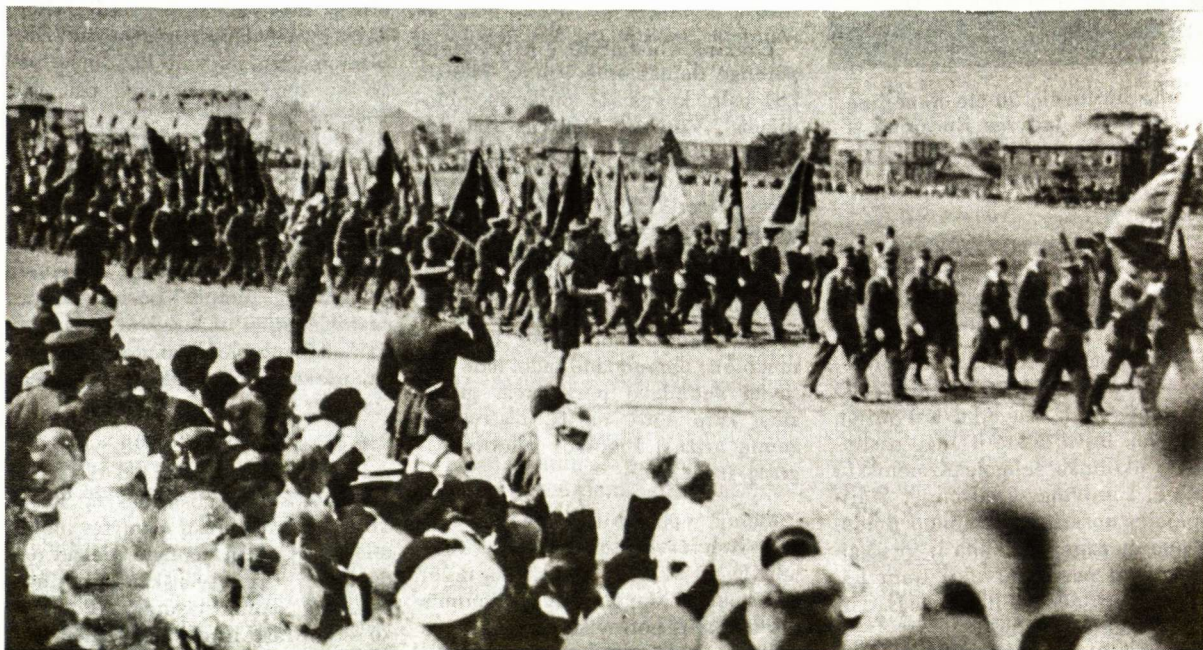
Paskutinių dviejų metų laikotarpyje, jau jam esant pensijoje, jis dažnai man pasiskųsdavo, kad kažkas šlubuoja jo organizme: reumatizmą, artritą ir kitas blygbes jis rasdavo

pas save, bet nejutė tikrosios, dažniausiai žmogų nuvarančios į kapus — širdies negalavimus. Neilgas buvo jo pensininko amžius.

Rugpjūčio 17 d. jo kūnas buvo pašarvotas Butkus-Vasaitis šermeninėje, sekmadienį, rugpjūčio 19 d. įvyko atsisveikinimas. Atsisveikinimą pravedė kuopos p-kas Juozas Mikulis. "Klaipėdos" jūrų šauliai nešė garbės sargybą. Kuopos kapelionas kun. A. Rutkauskas sukalbėjo maldas. Pirmadienį velionio karstą uniformuoti šauliai palydėjo į Šv. Antano šventovę, kur kun. A. Rutkauskas atlaikė gedulingas mišias. Po mišių a.a. Juozaitis buvo nulydėtas į Šv. Antano šventovę, kur kun. A. Rutkauskas atlaikė gedulingas mišias. Po mišių a.a. Juozaitis buvo nulydėtas į Šv. Kazimiero Lietuvių kapines. Kapelionui sukalbėjus paskutines maldas, sugiedojus Marija, Marija... ir Tautos Himną buvo galutinai atsisveikinta su a.a. broliu Stasiu.

Ilsėkis ramybėje, mielas mūsų broli Stasy!

Ap. Skopas

Šaulių vėliavos parade Vileišio aikštėje Kaune Nuotr. iš V. J. Statkaus archyvo

Detroito birutiečių 30-čio minėjime paskaitą skaitė Jadvyga Budrienė iš Clevelando. Nuotr. K. Sragausko. (Aprašymas š. m. birželio mėn. Karyje)

ALGIRDAS GUSTAITIS

Pagarba Senoms Lietuvių Dainoms Mamytės Dainos Plokštelėje ir Kitur

Mano mamytė Alzbieta Kubiliūtė-Gustaitienė gimė 1876 m., mirė 1955 m. liepos 4 d., Suvalkų Kalvarijoje, Lietuvoj. Buvo dukte ir augo pasiturinčio ūkininko šeimoje Armoniškių kaime, Liudvinavo valsčiuje, Marijampolės apskrityje. Dainuoti pradėjo nuo mažens. Jų šeima ir visi kaimynai bei pažįstami tikri lietuviai. Užaugo girdėdama lietuviškas dainas, pasakas, padavimus.

Jauna išteko už Mykolo Gustaičio, veiklaus, sumanaus jaunuolio.

anksti pradėjo savarankišką gyvenimą. Sveikai galvodamas, lydymas įvairių sėkmių, tėvas įsigijo, valdė dvarus ir didelius ūkius.

Mūsų tėveliai buvo aiškūs patriotai, namuose visad kalbėjo tiktai lietuviškai, dainavo tik mūsų tautos dainas, lietuviškai galvojo. Tokioje aplinkojeje užaugino dvi dukras ir vieną sūnų. Iš mamytės abi dukrelės išmoko daug lietuviškų dainų, aibes lietuviškų pasakų, mįslių, padavimų, gausybę lietuviškų papročių, lietuviškai austi, mylėti tautinius rūbus ir lietuvių plačiąja prasme. Tėvelis taip pat mokėjo įvairių lietuviškų dainų, tautosakos, daug pasakų. Ar kas užrašyta iš tėvelio pasakų, dainų, padavimų — nežinau. Abi jų dukrelės plačiai dainavo mamytės dainas, o vyresnioji Gražytė (taip ją visi namuose vadindavo), dainoms turėjo išskirtinai gerą atmintį, jų šimtus atsiminė, kai kurias užrašė, paliko lietuviškoms rinkykloms Lietuvoje. Priversta iš naujo artėjančių okupantų bolševikų pasitraukti į užsienį, dalį tų mamytės dainų užrašiusi išleido Vakarų Vokietijoje 1948 m., pavadinimu *Dainos*. Ir prancūzų kalba antrašte, toje pačioje knygoje, *Vieux Chants Litua-niens*.

Gražina Gustaitytė - Krivickienė parengė dainas apie Vilnių. Išleista 284 pslp. knyga (17 puslapių melodijoms) *Vilniaus lietuvių liaudies dainose*. Čikaga, 1970 m. Tenai panaudotos mūsų Mamytės dainos *Kam šerei žirgelį, kam šveitei kardelį* (daina 18-ta); *Vilniuj buvo aukštas bromas* (daina 71-oji); *Vai kur buvai, Raulai* (daina 180-toji). Tarp daugybės retesnių žodžių aiškinimų įdomus žodžio "lado" naudojimas. Plodami rankomis, dainuodami *lado, lado* lietuviai sutikdavo pergalingai grįžusius, kaip 1361 m. iš maskviečių žemių grįžusį Lietuvos valdovą Algirdą, ir kit.

Mamytės pagerbimui išleista plokštelė *Motulės dainos*. Ją gavau 1981 m. XL. 15 d., o šį pasisakymą rašau 1985 metais. Mano mamytė su mumis nesitraukė iš bolševikų okupuojamos Lietuvos 1944 m. vasarą. Ji tikėjo, kad netrukus sugrįšim, amerikie-

čiams-anglams talkinant sumušus rusus-komunistus. Deja, deja įvykiai pasuko jokios logikos neturinčion pusėn. Pasilikusi Mamytė labai vargo. Ilgai su ja neturėjome jokių ryšių, nežinojome kur yra. Skurde mirė senelių prieglaudoje Suvalkų Kalvarijoje 1956 m. gruodžio 29 dieną. Ji mirė, bet jos dainuotos dainos, dėka dukters Gražytės, išliko lietuviškų dainų pasaulyje. Gal kada bus išleistos visos jos mokėtos, dainuotos dainos, padavimai, pasakojimai.

Plokštelė "Motulės dainos"

Įdomu, kad tą dainų plokštelę pasiūlė sudaryti ir mielai finansavo Lietuvoje gimusi vokietaitė Klara Embergaitė-Mrongowius. Kaune dirbo Užsienio reikalų ministerijoje, dabar jau mirusi. Gerbiama p. Klara Mrogowius norėjo kad gražiausias lietuvių liaudies dainas turėtų bent kai kurios užsienio radijo stotys, universitetai, kad su jų senuoju lietuvių dainavimu ir melodingumu galėtų susipažinti svetimieji. Taip pat ir platesnioji lietuvių masė.

Tos plokštelės pasirodymo aptarimą, jos leidimo apibūdinimą paskelbė G. Gustaitytė-Krivickienė "Draugo" kultūr. priede 1981.LX.7 d. Mūsų mamytė savo vardą ištar-davo ir rašydavo Alzbieta, ne Elzbieta ar Elžbieta, kaip klaidingai paskelbė aptarėjas "Dainų" psl. 10, 1948 m.

Nustebino plokštelės pavadinimas "Motulės dainos". Kodėl motulės? Mes ją visad vadinome Mamyte, niekados kitaip. Sesuo aiškinosi, esą norėjusi įtikti pirkėjams, maniusi, jiems žodis "motulė" būsiąs priimtinesnis. Vėliau apgailastavo. Siūlau, jei kada būtų leidžiama antroji laida, plokštelę užvardinti Mamytės Dainos.

Viso plokštelėje yra 23 pavadinimai. Paskutinysis "Kur bakūžė samano-ta". Apsivyliausiai išgirdęs tą Stasio Šimkaus dainą mūsų mamytės plokštelėje. Jos mūsų mamytė niekad neldainavo, ji visiškai netinka parinktų dainų visumai. Po visko sesuo rašė ir aiškino, leidėja pagėidavusi tą dainą įdėti. Ar nebuvo galima paaiškinti, kad visai netiks

prie kitų dainų? Ar leidėja būtų tiek užsikirtusi ir neatlaidžiai reikalaujanti žinodama, kad neprilips?

Tos plokštelės pirmoje pusėje yra:

1. **Išleido močiutė.** Choras ramiai, su romantiškumu. Dukrelė išleista už žalių girių, už gilių vandenėlių. Pora metų pagyvenus grįžta pas motinėlą, reikia per Dunojų persikelti. Dainoje yra senų žodžių ir jų formų: “žuvau trys žuvėlėliai”, gražiai, lyriškai nusakantieji aplinkybes.

2. **Susėdę baudžiauninkai.** Atlieka vienas vyras. Perspėja baudžiauninkus, mergelę. Gali būti iš tų laikų, kai lietuviai plačiai žvejojė, nes “Jūrės, marios nešvejota, Pelnai nepelnyta”. Gal iš prūsų ar kuršių krašto atėjusi, prigijusi. Dainuotojo gerai įsijaustas išraiškos tonas paskutinėje eilutėje.

3. **Vai dariau, dariau lyseles.** Atlieka choras. Ramiai, lyg dėstant. Senovinis įvaidinimas, maloniai tinkantis, priimtinais skambantis “Vai kodėl, dėlko, jaunas berneli, Taip anksti atsilankei?”

Kiek poetiškumo! Naujieji šių laikų padrikumus brukantieji, jie save vadina poetais, galetų pasidėti po guoliu pasisapnavimui.

4. **Vaikų šokis “Šėnis”.** Atlieka kanklėmis, be žodžių. Malonu klausytis.

5. **Vai tu, rugeli.** Dainuoja viena mergina. Tyro lietuviško melodingumo, nuostabiai tinkanti ramiai aplinkai, paguodai, tyram dūmėjimui. Šią dainą mano mamytė dažnai sau dainuodavo. Anksti, anksti atsikėlus, išėjusi darbuotis į sodelį, darželį — pro miegus išgirdavau man nepaprastai malonias mamytės dainas, dažnokai šią. Taip pat mėgdavo dainuoti žiemos vakarais verpdama, plunksnas plėšydama.

6. **Ant kalno malūnėlis.** Atlieka choras, vienus posmelius vyrai, kitus posmelius merginos, kaip yra plokštelėje. Mamytė labiausiai mėgdavo dainuoti viena. Bet esant palankiai nuotakai (Ji beveik visad būdavo geros nuotaikos), mielai dainuodavo su darbininkėmis, kambarine ar šiaip moterimis. Šią dainą mylėjo mano sesutė Janutė, jiedvi dažnai dviese traukdavo. Kartais įeidavau į kam-

Žalgirio šaulių kuopos Klevelande sesės Lilė Čeplickienė ir Uršulė Grincienė kuopos gegužinės metu pardavinėjo laimingus bilietus. Nuot. V. Bacevičiaus

barį, joms matant atsisėdavau. Sykiais pritardavau, bet man labiau patikdavo klausytis, įsiklausyti į žodžių melodingumą, skambumą. Šioje dainoje vėl yra puikiai išdainuoti paraginimai: “Tu mano bernužėli. Berneli dobėli,

Atiduok, duokie aukso žiedelį,
Jau aš tavę nenoriu”.

Toks nuostabiai puikus melodingumas, muzikalus žodžių dėstymas, švelnumas net pageidaujant sugrąžinti aukso žiedą! Koks tyras švelnumas turėjo būti (buvo) tos dainos kūrimo, jos paplitimo laikais. Palyginus šių laikų amerikiečių “liaudies” dainas šurpas krečia: toks šlykščiai piktas, pasiutiškai žvėriškas geismas dabartinėje amerikiečių liaudyje! Tokį pasaulį jie kuria, tokiam žudo ir mūsų jaunimą, prigimtyje tyrą. Vis ir vis pliaušiant baisiausias blevyzgas, pamirštas tikrasis lietuvių liaudies dainų grožis. Čia girdimas senas žodis “tavę”, ne naujoviškas “tavęs”. O bernelis dainuoja: “Tu mano mergužėle, Mergėle lelijėle”. Vėl koks švelnumas, mandagumas. Nieko panašaus nėra sveti-

mame amerikietišku dainų pasaulyje.

7. **Išgėriau vieną.** Linksma, jumoristinė dainelė. Vienur skaičiau, esą, šioji gali būti sudėstyta svetimųjų įtakoje. Kodėl būtinai svetimųjų? Jei pas svetimuosius tokios melodijos ar būdo daina anksčiau paskelbta, tai dar nieko nereiškia. Senovėje lietuviai mėgdavo gerai išgerti, vaišindavosi ir svetimuosius vaišindavo dienomis ir naktimis. Per greitai neatiduokime mūsų liaudies dainų svetimiesiems, netgi siūlydami. Kiek svetimųjų mums pasiūlė paimti, įpiliinti jų liaudies dainų? Čia žodelis “dar” tariamas be raidės “r”, bet taip skambantis dviraidsis nieko bendro neturi su kitų vartojamu dviraidsiu žodžiu, arba jie gali būti, nusiklausę, pasiskolino ir prisilipdė. Ši smagiai skambanti dainelė patinka lietuvių jaunimui Amerikoje, jau ne kartą girdėjau, traukia net pasižokinėdami, net pasižiūrėdami. O kai kai

“Išgėriau dešimtą,

Regiu velnių šimtą”,

visus džiaugsmas apima, kad dar taip blogai nėra.

8. **Vai skauda, skauda.** Atlieka choras. Dainuoja apie kiek lengvoką merginą, išsireiškia “Valios mergelę”, reiškia, kuri sau duoda valių, daro kas patinka. Senoviškas žodis “artie”, vietoje “arti”: “Išėjau artie lygius laukelius”. Ir “aisiu”, vietoje “eisiu”:

“Aš nusilaušiu

Beržo šakelę,

Aisiu, budysiu

Valios mergelę”.

Gal būtų lengviau rašyti, kalbėti, jei sakytų: aisiu, ateina, ainu, vietoje dabartinių: eisiu, ateina, einu, vietoje dabartinių: eisiu, ateina, einu. Ar kalbininkai tyčia pasunkino lietuvių kalbos mokslą?

9. **Statyčia laivelį.** Dainuoja vyrai posmais, moterys posmais. Vėl apie laivo statybą prie jūros ar didelių vandenu:

“Statyčia laivelį

Ant marių krantelio,

Viliočia mergelę,

Dvilyks metelių”.

Čia vėl senoviškai skambantis “statyčia”, vietoj dabartinio “statyčiau”. Gal kada sakė: aičia, daryčia, moky-

čia, važiuočia, valgyčia. Kodėl išvesta į -čiau. Čia naudojamas žodis "augtie", vietoje dabartinio "augti". Yra eilutė "Sunkus šalmierėlis". Ne visi žinos, kas yra šalmierėlis. Bernužėlio būta turtingo, nes kalba apie vario strielbužėlę, ne plieno, o varis brangesnis, gražiau atrodo.

10. Augo kaime mergelės. Atlieka choras linksmai, gyvai. Dainoje netikėtumai išreiškiami šauksmeliais

"Op, op, op, op, op" (penkis kartus), įvykiui paaiškinti vartoja vėl tuos pačius šauktukus, bet taip vykusiai sudėstyta žodžiuose ir skambesyje, norisi pakartotinai klausytis. Šią dainą mėgdavo dainuoti ir mūsų svėteliai. Labai lengva išmokti, smagiai skamba, nereikia gerų balsų.

11. Trijų seselių jaunas brolelis. Dainuoja mergaičių choras. Šią dainą dažnai dainuodavo mamytė ir mergi-

nos. Gražūs išsireiškimai:

Išstovėjau duobelę
Prarymojau tvorelę".

Pagarba kautynėse kritusiam broleliui:

"Nugriuvo liemenėlis,
Kai girioj aržuolėlis".

Seniau vartojo, tarė "arzuolas". Geriau skamba už dabartinį "ąžuolą", ir lengviau rašosi. Kodėl kalbininkai pasunkino? *(Bus daugiau)*

Savanoriui kūrėjui, Klaipėdos krašto vaduotojui, Stasio Butkaus šaulių kuopos Detroite ilgamečiui šauliui, tauriam lietuviui

**A. A.
BRONIUI TATARŪNUI**

mirus, liūdinčią žmoną Stasę, sūnus ir dukrą su šeimomis užjaučiame ir kartu liūdime.

*Stasio Butkaus
šaulių kuopos pirmininkas,
valdyba, šaulės ir šauliai*

Detroito Stasio Butkaus kuopos šaulei mokytojai

**A. A.
STASEI MILTAKIENEI**

po ilgos ir sunkios ligos amžinybėn iškeiliavus, liūdinčias dukras Jolandą ir Ismeną, žentus ir dukraitės užjaučiame.

*Stasio Butkaus
kuopos pirmininkas,
valdyba, šaulės ir šauliai*

Šauliai ir kanadiečiai karo veteranai išeina iš Delhi, Ontario, Kanadoje po pamaldų 1985 m. birželio 16 d. Šv. Mišios buvo atšaujamos už birželio trėmimų aukas ir visus nuo sovietinės Rusijos persekiojamuosius - žuvusius ir nukankintus lietuvius. Iš k. į d. Delhi Gedimino šaulių kp. p-kas, LŠST garbės šaulys Stepas Jakubickas ir Delhi Royal Canadian Legion Sargent of Arms Asheal De Greick. Seka: tautinę vėliavą neša Gediminas Rugienis, Vanda Jakubickienė, Monika Rimkuvienė ir vėliavų eiseną

**ADMINISTRATORIAUS
PRANEŠIMAS
AUKOJO KARIUI:**

\$400.00

Tėv. Pranciškus Gedgaudas, OFM

\$200.00

Kr. Masiulis, IL, Justino Liaukaus
75 m. amžiaus sukakčiai paminėti).

\$100.00

Em. Noakienė, NY, A.A. dr. Eug.
Noako atminimui
V. Perminas, MI KARIO sukakčiai
atžymėti

\$50.00

Em. Noakienė, NY A.A. ltn. Ignui
Venckūnui atminti
V.O. Jokubaičiai, OH
M. Dambrauskas, AZ
LKVS RAMOVĖ, Pennsylvania Sk.
per pirm. J. Stelmoką.
LKVS RAMOVĖ Camberos Sk.,
Australia per sekr. S. Ratą.
J. Mikaila, FL
LKVS RAMOVĖ Omaka Sk. per išd.
St. Pangojį

\$35.00

P. Uknes, NY
M. Shalins, NY

\$33.00

Pr. Budvidis, zont

\$30.00

V. Apeikis, CA
Ap. A. Butas, N.Y.
LSST Švyturio šaulių Kp. Detroito
per A. Grinių

(Atkelta iš psl. 426)

no klubo svetainėje įvyko minėjimas. Klubo pirmininkas Edvardas Milkauškas paprašė įnešti vėliavą ir pakvietė minutės atsistojimu pagerbti lakūnus ir tarė įžanginį žodį. Išsamiai ir kruopščiai paruoštą apie Darių ir Girėną paskaitą skaitė Algis Zaparackas. Aktorius Vytautas Ogilvis padėklamavo porą eilėraščių. Buvo išnešta klubo vėliava ir sugiedotas Lietuvos himnas. Edvardas Milkauškas padėkojo svečiams už gausų atsilankymą ir paprašė kun. Alfonsą Baboną prieš valgį sukalbėti maldą. Minėjime ir vaišėse, kurias paruošė Albinas Bliūdžius, dalyvavo virš 80 svečių.

\$25.00

LKVS RAMOVĖ Bostono Sk. per išd.
M. Dapkų
P. Karosas, CT
L. Špokas, NY

\$20.00

DLK Birutės D-jos Detroito Sk. per
Kr. Daugvydiene
LŠST Rockfordo 5. as šaulių būrys per
pirm. Aug. Pocių
St. Virpša, IL

\$17.00

J. Pranckus, ONT

\$16.00

dr. K. Valdis, IL

\$15.00

A.K. Bileriai, A.A. Leonui Bileriiui
atminti

\$14.00

Ad. Dimas, NY

\$13.00

J. Daniliauskas, CT
V. Gudaitis, ONT
Br. Ščepanavičius, ONT

\$10.00

B. Dapkus, CT
M. Puskarskis, IL
M. Žeimys, IL

\$9.00

J. Vaičkus, NJ

\$8.00

Aug. Ašoklis, IL
A. Balčytis, IL
K. Brazas, IL
R. Mačionis, MI
P. Nekrošius, WI
J. Tomkus, Prancūzija
R. Vilkas, FL

\$7.00

St. Vilinskas, CT

\$5.00

U. Opanavičius, ONT
H. Paškus, ONT
J. Petrėnas, Anglija
J. Račius, AZ
J. Švedas, FL

\$4.00

J. Bežys, MAN, J. Mikulis, IL, Rev.
dr. P. Ragažinskas, NM, J. Salys, CA,
Vc. Senūta, MA.

\$3.00

J. Bagdonas, NY, St. Bernatavičius,
IL, A. Bernotas, CT, A. Budzinauskienė,
CT, P. Čerkauskas, IL, Fr. Dimas,
NY, F. Gabrėnas, ONT, A. Gai-

liušis, PA, A. Gess, FL, P. Koncė,
MI, D. Kušleika, Vokietija, J. Lasys,
Ont, V. Litvinas, QUE, J. Mackonis,
IL, P. Polgrimas, ONT, A. Šeputis,
ONT, O. Šostakas, MI, V. Stepšys,
ONT, Ig. Verbyla, OH

\$2.00

Br. Jaras, WI

Los Angeles ramovėnų, birutiečių
ir šaulių gegužinės 1985.VIII.11
KARIUI paremti aukotojai:

\$107.38

Stasė ir Zdislovas Korai

\$100.00

Aldona ir Antanas Audroniai
Dana ir Juozas Mitkai
Margarita ir Juozas Nausėdos
Marija Pužauskienė (savo mirusio
vyro atminimui)
Bronė ir Kazys Rakūnai
Rūta ir Petras Sakai

\$50.00

Ona ir Juozas Andriai (Labai sunkiai
serga).
Kotryna ir Antanas Bulotos
Anatolijus Dičius
Albertina Milienė
Jonė ir Gregorius Radveniai
Alė ir Pranas Skirmantai
Vladas Šimoliūnas

\$38.00

Marcelė ir Jurgis Uksai

\$25.00

Bronius Basiulis
Emilija ir Antanas Daukantai
Alfonsas Milukas
Liudas Reivydas
Konstancija ir Juozas Rudzevičiai
Stasys Skirmantas
A. ir K. Venclauskai

\$20.00

Ona ir Pranas Dovydaičiai
Valentinas Irlakis
Liucija ir Antanas Mažeikos
Marija ir Jurgis Mikaloniai

\$18.00

Adelė ir Julius Balsiai

\$10.00

Veronika ir Jonas Andrašūnai
Stefa ir Jonas Juškaičiai
Elena ir Juozas Kojeliai
Halina ir Antanas Milakniai
Jonas Salys
Salomėja ir Juozas Skaudžiai

Visiems KARIO rėmėjams nuoširdus
AČIŪ!

Alp(LKA) 1756
1985
Nr.9

90.735209